Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2373

[Total No. of Pages : 4

[5554]-101

F.Y.B.Ed. (General)

101 : CHILDHOOD AND GROWING UP

(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and the answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers of the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

munotes.in

Q1) Explain the concepts of 'Heridity' & 'Environment' with suitable examples. Write the importance of heridity & environment. In what way will you use these concepts, as a teacher, in teaching-learning process? **[15]**

OR

What is mean by 'Growth' & 'Development'? Explain the characteristics of physical, emotional & social development of Adolescent stage with examples. Which precautions will you take while teaching the student from Adolescent stage?

Q2) What is mean by 'Individual Differences'? Explain the causes of individual differences with examples. How will you guide the students for their development by considering the concept of individual differences? **[15]**

OR

What is mean by 'Inclusive Education'? How will identify slow learner in your classroom? Write the characteristics of such students. What measures will you take to teach slow learner students?

Q3) What is mean by ‘Learning Styles’. Elaborate various types of learning styles. How will you teach such students having different learning styles? **[15]**

OR

Explain by concept ‘Multiculturalism’. What are the differences among students caused by ‘Multiculturalism’? As a teacher explain your role in ‘Multicultural’ classroom.

Q4) Explain the meaning of social dimension. Explain the implication of social dimension on growing up w.r.t. family, friend, neighborhood and society. **[15]**

OR

What are the types of ‘Mass-Media’? What are the positive and negative effects of ‘Mass-Media’ on the development of the students? Elaborate.

munotes.in

Q5) Answer in brief (Any Four) : **[20]**

a) Explain the role of teacher in teaching for gifted students.

b) Explain the principles of ‘Growth and Development’.

c) Write the impact of ‘smart phone’ on school students.

d) Write the characteristic of mental development of Adolescence stage.

e) Write the characteristics of learning disabled students.

f) What are the features of ‘Democratic Government’.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions: 5]

P2373

[5554]-101
F.Y.B.Ed. (General)
101 : बाल्यावस्था आणि विकसन
(2015 Pattern) (Credit System)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425.
4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150.

प्रश्न 1) अनुवंश आणि परिस्थिती या संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. अनुवंश व परिस्थितीचे महत्व लिहून एक शिक्षक म्हणून या संकल्पनांचा उपयोग तुम्ही अध्ययन – अध्यापन प्रक्रियेत कशा प्रकारे कराल? **[15]**

किंवा

वाढ आणि विकास म्हणजे काय? कुमारअवस्थेच्या शारीरिक, भावनिक आणि सामाजिक विकासाची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. कुमारअवस्थेतील विद्यार्थ्यांच्या अध्यापनासाठी तुम्ही कोणती काळजी घ्याल?

प्रश्न 2) 'व्यक्तिभेद' म्हणजे काय? व्यक्तिभेदाची कारणे सोदाहरण स्पष्ट करा. 'व्यक्तिभेद' संकल्पना विचारात घेऊन तुम्ही विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी त्यांना कशाप्रकारे मार्गदर्शन कराल? **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षण म्हणजे काय? तुमच्या वर्गातील गतिमंद विद्यार्थी तुम्ही कसे शोधाल? या विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये लिहा. गतिमंद विद्यार्थ्यांना अध्यापन करताना तुम्ही कोणते उपाय योजाल?

प्रश्न 3) 'अध्ययन शैली' म्हणजे काय? अध्ययन शैलीचे विविध प्रकार विशद करा. विविध अध्ययन शैली असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना तुम्ही कशाप्रकारे अध्यापन कराल? **[15]**

किंवा

'बहुसांस्कृतिकता' संकल्पना स्पष्ट करा. बहुसांस्कृतिकतेमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये कोणते भेद निर्माण होतात? बहुसांस्कृतिकता असणाऱ्या वर्गांत शिक्षक म्हणून तुमची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) सामाजिक पैलूंचा अर्थ स्पष्ट करा. बालकावर कुटुंब, मित्र, शेजार व समाज या सामाजिक पैलूंचा होणारा परिणाम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समुहसंपर्कमाध्यमांचे विविध प्रकार कोणते? समुह संपर्क माध्यमांचा विद्यार्थ्यांच्या विकासावर होणारा सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम विशद करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) : **[20]**

अ) प्रज्ञावान विद्यार्थ्यांच्या अध्ययनामध्ये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) वाढ व विकासाची तत्त्वे स्पष्ट करा.

क) शालेय विद्यार्थ्यांवर 'स्मार्ट फोनंचा' पडणारा प्रभाव लिहा.

ड) कुमारावस्थेतील मानसिक विकासाची वैशिष्ट्ये लिहा.

इ) अध्ययन अक्षम विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये लिहा.

फ) लोकशाही शासन प्रणालीची वैशिष्ट्ये कोणती?

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2373

[Total No. of Pages : 4

[5554]-101

F.Y.B.Ed. (General)

101 : CHILDHOOD AND GROWING UP

(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and the answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers of the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

munotes.in

Q1) Explain the concepts of 'Heridity' & 'Environment' with suitable examples. Write the importance of heridity & environment. In what way will you use these concepts, as a teacher, in teaching-learning process? **[15]**

OR

What is mean by 'Growth' & 'Development'? Explain the characteristics of physical, emotional & social development of Adolescent stage with examples. Which precautions will you take while teaching the student from Adolescent stage?

Q2) What is mean by 'Individual Differences'? Explain the causes of individual differences with examples. How will you guide the students for their development by considering the concept of individual differences? **[15]**

OR

What is mean by 'Inclusive Education'? How will identify slow learner in your classroom? Write the characteristics of such students. What measures will you take to teach slow learner students?

P.T.O.

Q3) What is mean by 'Learning Styles'. Elaborate various types of learning styles. How will you teach such students having different learning styles? **[15]**

OR

Explain by concept 'Multiculturalism'. What are the differences among students caused by 'Multiculturalism'? As a teacher explain your role in 'Multicultural' classroom.

Q4) Explain the meaning of social dimension. Explain the implication of social dimension on growing up w.r.t. family, friend, neighborhood and society. **[15]**

OR

What are the types of 'Mass-Media'? What are the positive and negative effects of 'Mass-Media' on the development of the students? Elaborate.

Q5) Answer in brief (Any Four) : **[20]**

a) Explain the role of teacher in teaching for gifted students.

b) Explain the principles of 'Growth and Development'.

c) Write the impact of 'smart phone' on school students.

d) Write the characteristic of mental development of Adolescence stage.

e) Write the characteristics of learning disabled students.

f) What are the features of 'Democratic Government'.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions: 5]

P2373

[5554]-101
F.Y.B.Ed. (General)
101 : बाल्यावस्था आणि विकसन
(2015 Pattern) (Credit System)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425.
4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150.

प्रश्न 1) अनुवंश आणि परिस्थिती या संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. अनुवंश व परिस्थितीचे महत्व लिहून एक शिक्षक म्हणून या संकल्पनांचा उपयोग तुम्ही अध्ययन – अध्यापन प्रक्रियेत कशा प्रकारे कराल? **[15]**

किंवा

वाढ आणि विकास म्हणजे काय? कुमारअवस्थेच्या शारीरिक, भावनिक आणि सामाजिक विकासाची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. कुमारअवस्थेतील विद्यार्थ्यांच्या अध्यापनासाठी तुम्ही कोणती काळजी घ्याल?

प्रश्न 2) 'व्यक्तिभेद' म्हणजे काय? व्यक्तिभेदाची कारणे सोदाहरण स्पष्ट करा. 'व्यक्तिभेद' संकल्पना विचारात घेऊन तुम्ही विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी त्यांना कशाप्रकारे मार्गदर्शन कराल? **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षण म्हणजे काय? तुमच्या वर्गातील गतिमंद विद्यार्थी तुम्ही कसे शोधाल? या विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये लिहा. गतिमंद विद्यार्थ्यांना अध्यापन करताना तुम्ही कोणते उपाय योजाल?

munotes.in

प्रश्न 3) 'अध्ययन शैली' म्हणजे काय? अध्ययन शैलीचे विविध प्रकार विशद करा. विविध अध्ययन शैली असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना तुम्ही कशाप्रकारे अध्यापन कराल? **[15]**

किंवा

'बहुसांस्कृतिकता' संकल्पना स्पष्ट करा. बहुसांस्कृतिकतेमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये कोणते भेद निर्माण होतात? बहुसांस्कृतिकता असणाऱ्या वर्गांत शिक्षक म्हणून तुमची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) सामाजिक पैलूंचा अर्थ स्पष्ट करा. बालकावर कुटुंब, मित्र, शेजार व समाज या सामाजिक पैलूंचा होणारा परिणाम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समुहसंपर्कमाध्यमांचे विविध प्रकार कोणते? समुह संपर्क माध्यमांचा विद्यार्थ्यांच्या विकासावर होणारा सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम विशद करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) : **[20]**

अ) प्रज्ञावान विद्यार्थ्यांच्या अध्ययनामध्ये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) वाढ व विकासाची तत्त्वे स्पष्ट करा.

क) शालेय विद्यार्थ्यांवर 'स्मार्ट फोनंचा' पडणारा प्रभाव लिहा.

ड) कुमारावस्थेतील मानसिक विकासाची वैशिष्ट्ये लिहा.

इ) अध्ययन अक्षम विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये लिहा.

फ) लोकशाही शासन प्रणालीची वैशिष्ट्ये कोणती?

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2374

[Total No. of Pages : 4

[5554]-102

F.Y.B.Ed. (General)

102 : CONTEMPORARY INDIAN EDUCATION, GENDER & SOCIETY

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answers type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 130 to 150 words.***
5) ***Students should specifically follow the limitations of words.***

munotes.in

Q1) Explain the concept and meaning of education? What are the aims of education in contemporary Indian society? **[15]**

OR

"Family is an informal agency of education" explain this statement with suitable examples. Explain the important functions of family in contemporary Indian society.

Q2) Explain the concept, meaning, factors and types of social change. **[15]**

OR

Explain the process of social change. Explain the role of education and teacher educator in social change with five examples.

Q3) What are the various issues related to gender inequality in school, explain with following points. **[15]**

a) Enrollment
b) Dropout
c) Household responsibility

OR

Explain the role of education to reinforce gender parity with five examples.

P.T.O.

Q4) Explain the concept of sustainable development. Explain the importance of sustainable development in the age of globalization with four examples. **[15]**

OR

Explain the educational thoughts of Dr. Ravindranath Tagore with the help of following points.

a) Aims of education

b) Methods of Teaching

c) Curriculum

d) Discipline

e) Students

Q5) Write <u>any four</u> answers of the following : **[20]**

a) Explain the educational importance of peer group.

b) Write any four obstacles in social change.

c) Write the difference between gender and sex.

d) Write the features of National Policy of Education 1992 (NPE - 1992).

e) Write the educational thoughts of Dr. Babasaheb Ambedkar.

f) Write the constitutional provisions for gender parity.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions: 5]

P2374

[5554]-102

F.Y.B.Ed. (General)

102 : समकालीन भारतीय शिक्षण, लिंग आणि समाज

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:

1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) निबंधवजा प्रश्न पंधरा गुणांचा असून उत्तर 400 ते 425 शब्दांत अपेक्षित आहे.

4) लघुत्तरी पाच गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 130 ते 150 शब्दांत अपेक्षित आहे.

5) उत्तरासाठी दिलेली शब्द मर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

प्रश्न 1) शिक्षणाची संकल्पना व अर्थ स्पष्ट करा? समकालिन भारतीय समाजात शिक्षणाची ध्येये कोणती? **[15]**

किंवा

''कुटुंब ही शिक्षणाची अनौपचारिक संस्था आहे''. हे विधान योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा. समकालीन भारतीय समाजात कुटुंबाची महत्वाची कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) सामाजिक बदलाची संकल्पना, अर्थ, घटक व प्रकार स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

सामाजिक बदलाची प्रक्रिया स्पष्ट करा. सामाजिक बदलात शिक्षण व शिक्षक प्रशिक्षकाची भूमिका पाच उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) शाळेतील लिंगभाव असमानतेबाबतच्या वेगवेगळ्या समस्या खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) प्रवेश प्रक्रिया

ब) गळती

क) कौटुंबिक जबाबदारी

किंवा

लिंगभाव समानता दृढीकरणासाठी शिक्षणाची भूमिका पाच उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 4) शाश्वत विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा. जागतिकिकरणाच्या युगात शाश्वत विकासाचे महत्व चार उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

डॉ. रविंद्रनाथ टागोर यांचे शैक्षणिक विचार खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) शिक्षणविषयक ध्येये

ब) अध्यापनपध्दती

क) अभ्यासक्रम

ड) शिस्त

इ) विद्यार्थी

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) समवयस्क गटाचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.

ब) सामाजिक बदलात अडथळा आणणारे कोणतेही चार घटक लिहा.

क) लिंग आणि लिंगभाव यातील फरक लिहा.

ड) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (NPE - 1992) ची वैशिष्ट्ये लिहा.

इ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शैक्षणिक विचार लिहा.

फ) लिंग समानतेबाबतच्या भारतीय संविधानातील तरतूदी लिहा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2374

[Total No. of Pages : 4

[5554]-102

F.Y.B.Ed. (General)

102 : CONTEMPORARY INDIAN EDUCATION, GENDER & SOCIETY

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answers type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 130 to 150 words.***
5) ***Students should specifically follow the limitations of words.***

munotes.in

Q1) Explain the concept and meaning of education? What are the aims of education in contemporary Indian society? **[15]**

OR

"Family is an informal agency of education" explain this statement with suitable examples. Explain the important functions of family in contemporary Indian society.

Q2) Explain the concept, meaning, factors and types of social change. **[15]**

OR

Explain the process of social change. Explain the role of education and teacher educator in social change with five examples.

Q3) What are the various issues related to gender inequality in school, explain with following points. **[15]**

a) Enrollment
b) Dropout
c) Household responsibility

OR

Explain the role of education to reinforce gender parity with five examples.

Q4) Explain the concept of sustainable development. Explain the importance of sustainable development in the age of globalization with four examples.**[15]**

OR

Explain the educational thoughts of Dr. Ravindranath Tagore with the help of following points.

a) Aims of education

b) Methods of Teaching

c) Curriculum

d) Discipline

e) Students

Q5) Write any four answers of the following : **[20]**

a) Explain the educational importance of peer group.

b) Write any four obstacles in social change.

c) Write the difference between gender and sex.

d) Write the features of National Policy of Education 1992 (NPE - 1992).

e) Write the educational thoughts of Dr. Babasaheb Ambedkar.

f) Write the constitutional provisions for gender parity.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions: 5]

P2374

[5554]-102

F.Y.B.Ed. (General)

102 : समकालीन भारतीय शिक्षण, लिंग आणि समाज

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:

1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) निबंधवजा प्रश्न पंधरा गुणांचा असून उत्तर 400 ते 425 शब्दांत अपेक्षित आहे.

4) लघुत्तरी पाच गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 130 ते 150 शब्दांत अपेक्षित आहे.

5) उत्तरासाठी दिलेली शब्द मर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

प्रश्न 1) शिक्षणाची संकल्पना व अर्थ स्पष्ट करा? समकालिन भारतीय समाजात शिक्षणाची ध्येये कोणती? **[15]**

किंवा

''कुटुंब ही शिक्षणाची अनौपचारिक संस्था आहे''. हे विधान योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा. समकालीन भारतीय समाजात कुटुंबाची महत्वाची कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) सामाजिक बदलाची संकल्पना, अर्थ, घटक व प्रकार स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

सामाजिक बदलाची प्रक्रिया स्पष्ट करा. सामाजिक बदलात शिक्षण व शिक्षक प्रशिक्षकाची भूमिका पाच उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) शाळेतील लिंगभाव असमानतेबाबतच्या वेगवेगळ्या समस्या खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) प्रवेश प्रक्रिया

ब) गळती

क) कौटुंबिक जबाबदारी

किंवा

लिंगभाव समानता दृढीकरणासाठी शिक्षणाची भूमिका पाच उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) शाश्वत विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा. जागतिकिकरणाच्या युगात शाश्वत विकासाचे महत्व चार उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

डॉ. रविंद्रनाथ टागोर यांचे शैक्षणिक विचार खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) शिक्षणविषयक ध्येये

ब) अध्यापनपध्दती

क) अभ्यासक्रम

ड) शिस्त

इ) विद्यार्थी

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) समवयस्क गटाचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.

ब) सामाजिक बदलात अडथळा आणणारे कोणतेही चार घटक लिहा.

क) लिंग आणि लिंगभाव यातील फरक लिहा.

ड) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (NPE - 1992) ची वैशिष्ट्ये लिहा.

इ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शैक्षणिक विचार लिहा.

फ) लिंग समानतेबाबतच्या भारतीय संविधानातील तरतूदी लिहा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2375

[Total No. of Pages : 4

[5554]-103

F.Y. B.Ed. (General)

103 : LEARNING AND TEACHING (EDUCATION)

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Work limit for questions of 15 marks is about 400-425 words.*
4) *Work limit for questions of 05 marks is about 150-175 words.*
5) *Students should strictly follow the words limit given.*

munotes.in

Q1) What is meant by learning? Explain individual and environmental factors affecting learning. **[15]**

OR

Explain technology based learning and project work with respect to following points :

a) Concept
b) Process
c) Advantages
d) Limitations

Q2) What is concept mapping? Explain steps of developing concept map with suitable example. Draw a concept map of the same. **[15]**

OR

Explain the concept of Brain based learning. Explain principles of brain based learning with examples.

P.T.O.

Q3) Explain the co-relation between diagnostic test and remedial teaching. What precaution with you take while applying it? **[15]**

OR

How will you use the following methods of teaching for managing diversity in the classroom? Explain with examples.

a) Group work

b) project work

c) Technology based teaching

Q4) Explain concept attainment model. Explain its steps with example and write the educational implication of it. **[15]**

OR

Explain Reflective teaching with respect to following points.

a) Concept

b) Characteristics

c) Mechanism

d) Educational implication

Q5) Answer the following questions (Any four) : **[20]**

a) Explain maxims of teaching.

b) Write the characteristics of social constructivism.

c) Explain the concept of formal, informal and non-formal education.

d) Explain the steps of Jurispreudential Inquiry model.

e) Explain the activities for effective teaching.

f) Distinguish between concept mapping and mind mapping.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions: 5]

P2375

[5554]-103

F.Y. B.Ed. (General)

103 : LEARNING AND TEACHING (EDUCATION)

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:
1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहते.
2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द आहेत.
4) 05 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा 150 ते 175 आहेत.
5) परीक्षार्थींनी शब्दमर्यादेचे बंधन पाळावे.

प्रश्न 1) अध्ययन म्हणजे काय? अध्ययनावर परिणाम करणारे वैयक्तिक आणि परिस्थितीजन्य घटक कोणते? ते स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

तंत्रज्ञानावर आधारित अध्ययन व प्रकल्प कार्य या पध्दती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) प्रक्रिया

क) फायदे

ड) मर्यादा

प्रश्न 2) संकल्पना चित्रण म्हणजे काय? संकल्पना चित्रण विकसनाच्या पायऱ्या योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. आणि त्या संकल्पना चित्रणाचे रेखाटन करा. **[15]**

किंवा

मेंदू आधारित अध्ययनाची संकल्पना सांगून मेंदू आधारित अध्ययनाची तत्वे सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) नैदानिक चाचणी व उपचारात्मक अध्यापन यातील सहसंबंध स्पष्ट करा. त्यांचा अवलंब करताना कोणती काळजी घ्याल ते लिहा. **[15]**

किंवा

munotes.in

वर्गातील विविधतेचे नियोजन करण्यासाठी शिक्षक म्हणून अध्यापनात तुम्ही खालील पध्दतीचा वापर कसा कराल. ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

अ) गट चर्चा

ब) प्रकल्प कार्य

क) तंत्रज्ञानाधिष्ठित अध्यापन

प्रश्न 4) संकल्पना प्राप्ती प्रतिमान स्पष्ट करा. त्यांच्या पायऱ्या उदाहरणासह स्पष्ट करुन शैक्षणिक उपयोजन लिहा. **[15]**

किंवा

प्रतिबिंबात्मक विमर्शी अध्यापन खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) यंत्रणा

ड) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 5) खालील पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) अध्यापनाची सूत्रे स्पष्ट करा.

ब) सामाजिक ज्ञानरचनावादाची वैशिष्ट्ये लिहा.

क) औपचारिक, अनौपचारिक व सहज अध्ययनाची संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) न्यायतत्व शास्त्रीय अन्वेषण प्रतिमान स्पष्ट करा.

इ) प्रभावी अध्यापनासाठी उपक्रम स्पष्ट करा.

फ) संकल्पना मापन आणि मनोमापण यातील फरक स्पष्ट करा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2376

[Total No. of Pages : 4

[5554]-104

F.Y. B.Ed. (General)

104 : ASSESSMENT & EVALUATION FOR LEARNING

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks of the answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Word limit for short answer questions is expected to be written in 130-150 words.***
5) ***Only single memory calculator is allowed.***

munotes.in

Q1) Write Dr. Benjamin Bloom's revised taxonomy of the educational objectives. How will you attain the educational objectives in cognitive domain from your day to day teaching? **[15]**

OR

Explain concepts of measurement, Assessment & Evaluation with example and write interrelationship among them. **[15]**

Q2) Explain characteristics of good evaluation tool. Explain what efforts will you take to increase validity of the unit test in your subject. **[15]**

OR

What are the qualitative tools of evaluation? Write the merits & demerits of Rating scale & Checklist. Develop a five point rating scale for evaluating the essay writing competition. **[15]**

Q3) a) Explain the concept of 'Feedback' & its types with example. **[7]**

b) Explain the concept 'Cumulative Record'. How will you use this record in your class? **[8]**

OR

a) Explain the concept of 'Peer Assessment'. How will you implement this concept in your class for assessment? **[7]**

b) Illustrate characteristics & importance of 'Continuous Comprehensive Evaluation (CCE)'. **[8]**

Q4) a) Compute median from the given distribution & interprete it. **[10]**

Class Interval	75-79	70-74	65-69	60-64	55-59	50-54	45-49	40-44
Frequency	1	2	6	14	3	12	8	2

b) What is 'Coefficient of correlation'? Explain types of correlation with examples. **[5]**

OR

a) Compute standard deviation from the given distribution & interprete it. **[10]**

Class Interval	60-69	50-59	40-49	30-39	20-29	10-19	0-9
Frequency	5	7	8	9	5	4	2

b) Explain characteristics of 'Normal Probability Curve' with the help of diagram. **[5]**

Q5) Answer any four of the following : **[20]**

a) Explain 'Principles of Evaluation' with examples.

b) Explain the concept 'Standard Scores'.

c) Explain the concept 'Kurtosis' with the help of diagram.

d) Illustrate the use of 'Sentence Completion' tool in projective technique.

e) Explain the concept 'Open Book Examination'.

f) What efforts will you take to improve the quality of 'Oral & Practical Examination'.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions: 5]

P2376

[5554]-104

F.Y. B.Ed. (General)

104 : अध्ययनासाठी मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजव्या बाजुकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्नांसाठी 400 ते 425 शब्दांत उत्तरे अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी प्रश्नांसाठी प्रत्येकी 130 ते 150 शब्दांत उत्तरे अपेक्षित आहे.
5) फक्त साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.

प्रश्न 1) डॉ. बेंजामिन ब्लूम यांचे सुधारित शैक्षणिक उद्दिष्टांचे श्रेणीबद्ध वर्गीकरण लिहा. बोधात्मक क्षेत्रातील शैक्षणिक उद्दिष्टे दैनंदिन अध्यापनातून तुम्ही कशी साध्य कराल. **[15]**

किंवा

मापन, मूल्यमापन व मूल्यनिर्धारण या संकल्पना उदाहरणासह स्पष्ट करून त्यातील परस्परसंबंध लिहा. **[15]**

प्रश्न 2) चांगल्या मूल्यमापन साधनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. तुमच्या विषयातील घटक चाचणीची सप्रमाणता वाढविण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? **[15]**

किंवा

मुल्यमापनाची गुणात्मक साधने कोणती? पदनिश्चयन श्रेणी व पडताळा सूचीचे गुण दोष लिहा. 'निबंधलेखन' स्पर्धेचे मूल्यमापन करण्यासाठी पंचबिंदू पदनिश्चयन तयार करा. **[15]**

प्रश्न 3) अ) 'प्रत्याभरण' ही संकल्पना व त्याचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

ब) 'संकलित नोंदपत्रक ही संकल्पना स्पष्ट करुन हे नोंदपत्रक वर्गात कशाप्रकारे वापराल ते लिहा. **[8]**

किंवा

munotes.in

अ) 'सहाध्यायी मूल्यनिर्धारण' ही संकल्पना स्पष्ट करा. ही संकल्पना मूल्यनिर्धारणासाठी तुमच्या वर्गात कशी वापराल ते लिहा. **[7]**

ब) सातत्यपूर्ण सर्वंकष मूल्यमापनाची वैशिष्ट्ये व महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

प्रश्न 4) अ) खाली दिलेल्या विभाजन सारणीवरून 'मध्यांक' काढून अर्थनिर्वचन करा. **[10]**

वर्गांतरे	75-79	70-74	65-69	60-64	55-59	50-54	45-49	40-44
वारंवारिता	1	2	6	14	3	12	8	2

ब) सहसंबध गुणक म्हणजे काय? त्याचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[5]**

किंवा

अ) खाली दिलेल्या विभाजन सारणीवरून 'प्रमाण विचलन' काढून अर्थनिर्वचन करा. **[10]**

वर्गांतर	60-69	50-59	40-49	30-39	20-29	10-19	0-9
वारंवारिता	5	7	8	9	5	4	2

ब) प्रसामान्य संभव वक्राची वैशिष्ट्ये आकृतीसह स्पष्ट करा. **[5]**

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही 'चार' प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) मूल्यमापनाची तत्त्वे सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) 'प्रमाणित प्राप्तांक' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

क) 'शिखरदोष' ही संकल्पना आकृतीसह स्पष्ट करा.

ड) 'वाक्यपूर्ती' या प्रक्षेपण तंत्राचा वापर उदाहरणासह स्पष्ट करा.

इ) 'मुक्त पुस्तक परीक्षा' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

फ) तोंडी व प्रात्यक्षिक परीक्षांची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी कोणते प्रयत्न कराल ते लिहा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2377

[Total No. of Pages : 4

[5554]-105

B.Ed. (General)

105 : ADVANCED PEDAGOGY AND APPLICATION OF ICT

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Essay type questions carry fifteen marks and the answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.*
4) *Short answer type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 130 to 150 words.*
5) *Students should strictly follow word limit while writing answers.*

munotes.in

Q1) What is an advanced pedagogy? Explain the principles and significance of an advanced pedagogy. **[15]**

OR

Explain the concept of following pedagogies with examples. **[15]**

a) Student voice

b) Differentiation

c) Student's engagement in teaching - learning.

Q2) Explain the following approaches of advanced pedagogy and write its uses for teachers. **[15]**

a) Blended learning

b) Scenario based learning

OR

What is system approach? Explain the following components of system approach with appropriate examples. **[15]**

a) Input

b) Processing

c) Output

P.T.O.

Q3) What is ICT? Write the uses of ICT in following educational processes.**[15]**

a) Teaching - learning

b) Evaluation

OR

What are the challenges and barriers to integrate ICT in Indian Schools? As a teacher, how will you face these challenges and barriers? **[15]**

Q4) What are the different ICT supported strategies? Explain m-learning and web based learning with respect to following points. **[15]**

a) Features

b) Principles

c) Need

OR

Explain the concept of smart classroom with its features. What are the advantages of smart classroom in today's scenario. **[15]**

Q5) Write answers in brief (Any four) : **[20]**

a) Explain the teacher's role in all the three phases of Philip Jackson model.

b) Write the importance of problem based learning.

c) How will you follow the guidelines of net safety while using internet.

d) Write the uses of experiential learning.

e) 'M-learning is an effective learning strategy' illustrate.

f) As a teacher, how will you use ICT in research?

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions: 5]

P2377

[5554]-105

B.Ed. (General)

105 : प्रगत अध्यापनशास्त्र व माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे उपयोजन

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:
1) सर्व प्रश्न अनिवार्य
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न 15 गुण व शब्द मर्यादा 400 ते 425.
4) लघुत्तरी प्रश्न 5 गुण व शब्दमर्यादा 130 ते 150.
5) विद्यार्थ्यांनी शब्दमर्यादा पाळावी.

प्रश्न 1) प्रगत अध्यापनशास्त्र म्हणते काय? प्रगत अध्यापनशास्त्राची तत्वे व महत्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

खालील अध्यापनशास्त्रांची संकल्पना उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) विद्यार्थ्यांचे मत

ब) भेदाभेद (Differentiation)

क) अध्ययन – अध्यापन प्रक्रियेतील विद्यार्थ्यांची गुंतवणुक

प्रश्न 2) प्रगत अध्यापनशास्त्राचे खालील दृष्टीकोन स्पष्ट करा. व त्यांचे शिक्षकांसाठी असणारे उपयोग लिहा. **[15]**

अ) संमिश्र अध्ययन

ब) दृश्य आधारीत अध्ययन

किंवा

प्रणाली उपागम म्हणजे काय? प्रणाली उपागमाचे खालील घटक उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अदान माध्यम (इनपुट)

ब) प्रक्रिया

क) बाह्योत्पती (आऊटपुट)

munotes.in

प्रश्न 3) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान म्हणजे काय? खालील शैक्षणिक प्रक्रियामध्ये माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे उपयोग लिहा. **[15]**

अ) अध्ययन अध्यापन

ब) मूल्यमापन

किंवा

भारतीय शाळांमध्ये माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे एकात्मीकरण करताना येणारी आव्हाने व अडथळे कोणते? शिक्षक म्हणुन या आव्हानांना व अडथळ्यांना तुम्ही कसे सामोरे जाल? **[15]**

प्रश्न 4) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान आधारीत विविध कार्यनिती कोणत्या? भ्रमणध्वनी अध्ययन व वेब आधारीत अध्ययन खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) वैशिष्ट्ये

ब) तत्वे

क) गरज

किंवा

अद्ययावत वर्ग खोलीची संकल्पना वैशिष्ट्यांसह स्पष्ट करा. सद्यस्थितीमध्ये अद्ययावत वर्ग खोलीचे फायदे कोणते? **[15]**

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) फिलीप जॅक्सन मॉडेलच्या तीनही पायऱ्यामध्ये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) समस्या आधारीत अध्ययनाचे महत्व लिहा.

क) इंटरनेट हाताळताना नेट सुरक्षिततेची मार्गदर्शक तत्वे तुम्ही कशी पाळाल.

ड) अनुभवजन्य अध्ययनाचे उपयोग लिहा.

इ) ''भ्रमणध्वनी अध्ययन (M-learning) ही एक प्रभावी कार्यनिती आहे'' उदाहरणासह स्पष्ट करा.

फ) शिक्षक म्हणुन तुम्ही माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा वापर संशोधनामध्ये कसा कराल?

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2369

[Total No. of Pages : 37

[5554]-106

F.Y.B.Ed. (General)

B.Ed. 106 : UNDERSTANDING DISCIPLINES AND SCHOOL SUBJECTS

(Any two from : Marathi, Hindi, English, Sanskrit, Urdu, History, Geography, General Science, Mathematics, Economics & Information and Communication Technology)

(2015 Pattern) (Credit System)

Time :3 Hours] *[Max. Marks :80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Answers of the two subjects should be written on the separate answer sheets.*
3) *Figures to the right of the question indicate marks.*
4) *Write answers in about 400-425 words for 15 marks questions.*
5) *Write answers in about 150 words for 5 marks questions.*

munotes.in

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*
2) *दोन विषयांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.*
3) *प्रश्नाच्या उजवीकडील अंक पूर्ण प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
4) *15 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 400-425 शब्दांत लिहा.*
5) *5 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 150 शब्दांत लिहा.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

मराठी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) अ) शब्दांच्या मुख्य जाती लिहा व त्यातील विकारी शब्दांच्या जाती सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

ब) अभंग म्हणजे काय? अभंगाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) समास म्हणजे काय? समासांचे दोन प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

ब) अलंकार म्हणजे काय? कोणत्याही दोन अर्थालंकार प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) प्रयोगाची व्याख्या सांगून प्रयोगाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) नाम म्हणजे काय? नामाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) रस म्हणजे काय? कोणत्याही एका रस प्रकाराची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) ओवी या छंद प्रकाराची वैशिष्ट्ये उदाहरणासह स्पष्ट करा.

इ) सुत्र संचालकास सूत्र संचालन करताना कोण कोणत्या बाबी लक्षात घ्याव्या लागतात ते स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 3) अ) गट 'अ' व गट 'ब' यांच्या योग्य जोड्या जुळवा. **[5]**

'अ'	'ब'
i) कुसुमाग्रज	अ) त्र्यंबक बापूजी ढोंबरे
ii) बालकवी	ब) चि. त्र्यं. खानोलकर
iii) केशवसुत	क) राम गणेश गडकरी
iv) गोविंदाग्रज	ड) वि. वा. शिरवाडकर
v) आरती प्रभू	इ) केशव कृष्णाजी दामले
	फ) बाळ सिताराम मर्ढेकर

ब) रिकाम्या जागी योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा. [5]

i) मराठी दिन .... या तारखेस साजरा केला जातो.

अ) 28 फेब्रुवारी ब) 27 फेब्रुवारी

क) 1 मे ड) 27 जानेवारी

ii) मराठी व्याकरणामध्ये संधीचे एकूण .... प्रकार आहेत.

अ) एक ब) दोन

क) तीन ड) चार

iii) अं व अः या दोन वर्णाना .... म्हणतात.

अ) स्वर ब) व्यंजन

क) स्वरादी ड) कठोर वर्ण

iv) अरेरे! हे केवल प्रयोगी अव्यय .... प्रकारात मोडते.

अ) हर्षदर्शक ब) शोकदर्शक

क) प्रशंसादर्शक ड) आश्चर्यदर्शक

v) जे चकाकते ते सोने नसते हे .... वाक्य आहे.

अ) अव्यय ब) मिश्र

क) संयुक्त ड) शुद्‌ध

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

हिंदी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) वाक्य किसे कहते है? रचना के आधार पर वाक्य के भेद सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[15]**

अथवा

अ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर लगभग 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए।**[10]**

i) स्वच्छता अभियान में अध्यापक की भूमिका

ii) बेटी बचाव बेटी पढाव

iii) घायल सैनिक की आत्मकथा

ब) राष्ट्रीय दौड़ प्रतियोगिता में प्रथम स्थान प्राप्त करने पर अपने मित्र को बधाई देने हेतू पत्र लिखिए। **[5]**

अथवा

निम्नलिखित मुद्दो के आधार पर कहानी लिखिए। **[5]**

एक ग्वाला .... दूध बेचना .... दूध में पानी मिलाना .... एक दिन नदि किनारे .... पैसे गिनना .... बंदर का आना .... बदंर का पैसे लेकर भागना ...... बंदर का एक सिक्का पानी में .... एक जमीन पर फेकंना .... कहानी से सीख .... शीर्षक.......।

munotes.in

प्रश्न 2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्ही तीन के उत्तर लगभग 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[15]**

अ) हिन्दी साहित्य के आदिकाल की विशेषताएँ लिखिए।

ब) भक्तिकाल को हिन्दी साहित्य का स्वर्गयुग क्यों कहा जाता है?

क) मुन्शी प्रेमचंदजी को उपन्यास सम्राट क्यो कहा जाता है?

ड) महादेवी वर्माजी का साहित्यिक परिचय लिखिए।

इ) निम्नलिखित दोहे का स्पष्टीकरण कीजिए।

''तरवर फल नहीं खात है सरवर पियाही न पान

कही रहीम परकाजहित, संपति संचहि संचहि सुजान।।''

प्रश्न 3) अ) उचित जोडियाँ लगाइए। [5]

'अ' गट		'ब' गट	
i)	संज्ञा	अ)	इमानदार
ii)	प्रत्यय	ब)	कर्मधारय
iii)	उपसर्ग	क)	हिमालय
iv)	समास	ड)	सिलाई
v)	विशेषण	इ)	पहाड
		फ)	निर्जिव

ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए। [5]

i) 'सेवासदन' इस उपन्यास के लेखक कौन है?

ii) संत कबीर किस काल के कवि है?

iii) 'रामचरितमानस' के लेखक कौन है?

iv) 'नए नाटक' के पुरस्कर्ता किसे माना जाता है?

v) 'तसल्ली देना' इस मुहावरे का अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग कीजिए।

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

ENGLISH

[Max. Marks : 40

Q1) Write an essay on any one of the following in about 400 words : **[15]**

a) Impact of GST on Rural and Urban areas.

b) A day without social media.

c) The book I like most.

OR

a) Write a letter to a book seller demanding some books placing an order for them. **[8]**

b) Read the following extract and answer the questions given below. **[7]**

Plato was born in 428-7 B.C in the early of the peloponesian war. He was a well - to - do aristocrat, related to various people who were concerned in the rule of Thirty Tyrants. He was young man when Athens was defeated and he could attribute the defeat to democracy, which his social position and his family connections were likely to make him despise. He was a pupil of socretes for whom he had a profound affection and respect, and socretes was put to death by the democracy. It is not therefore surprising that he should turn to sparta for an administration of his ideal common wealth. Plato possessed the art to dress up illiberal suggetions in such a way that they deceived the future ages which admired the Republic without ever aware of what was involved in its proposals. It has always been correct to praise plato but not to understand him. This is the common fate of great men.

munotes.in

<u>Questions</u>

i) When was plato born? **[1]**

ii) What would have made him despise? **[1]**

iii) Which art did Plato Possess? **[1]**

iv) What is the common fate of great men? **[1]**

v) By what socretes was put to death? **[1]**

vi) Make Adjective form : Affection, admire. **[1]**

vii) Suggest a suitable title to the passage. **[1]**

Q2) Answer the following : (any three) **[15]**

a) Develop a story with the help of following points and give a suitable title. (in about 200 words).

Rich nobleman gives a grand Feast-Many guests - his steward tells him a fisherman has brought a fine fish-nobleman tells him to pay him his price - steward says his price is a hundred lashes - nobleman thinks this a merry jest - sends for fisherman - fisherman confirms steward's report - nobleman agrees - fisherman quietly receives fifty lashes - then stops - says, he has a partner to whom he promised half the price - "Who is he? - nobleman's porter - "Why?" - porter refused to let him in if he did not agree - porter brought in and given the other fifty lashes - guests enjoy joke - nobleman rewards fisherman.

b) Explain the concept of vowels and Diphthongs with examples. **[5]**

c) Write the summary of the following passage and give suitable title. **[5]**

Stress is a twentieth century illness. The pressures on all of us are very great because speed and competition have become part of every day life. Social isolation, over crowding, the competitiveness of our society and several other factors are responsible for stress. In English we refer to the competition as the 'rat-race'. All of us react to the rat race in different ways. Some of us get tired easily, other get depressed, other are often irritable or worried and so on. The rat race affects everybody in society from toddlers to senior citizens. There is always something that worries us. Sometimes the stresses on us are too great we fall out of the race and have a nervous breakdown. Extreme cases of illness can lead to suicide. There is hope because only some people crack while most others do not.

munotes.in

d) Read the following extract carefully and draw a neat well - labelled tree diagram. **[5]**

Soil is an important part of our biosphere. It is needed the most to cultivate crops. Soil Erosion leads to environmental degradation. The causes of soil erosion are both natural and man-made. Heavy winds, rains and forest fires lead to soil erosion. On the other hand as man cleared more and more jungles for the sake of cultivation soil got eroded.

Soil erosion has many bad effects. Fertile lands have turned barren and heavy floods have resvlted all due to soil erosion. Such effects have led man to think of preventive measures. He has started contour farming and has began to build dams and walls to prevent soil from being washed away.

e) Use the verb 'to sell' in given tenses and write a sentence for each tense. **[5]**

i) Simple past tense

ii) Future continuous tense

iii) Present perfect tense

iv) Past perfect continuous tense

v) Present perfect tense.

Q3) a) Do as Directed. **[5]**

i) I am as strong as he. (Change the degree)

ii) He said, "I have passed the examination".

(Change this sentence in to indirect speech)

iii) The people will make him president. (Change the voice)

iv) I will teach you (Add a question tag)

v) My teacher is my guide an friend. (Use Not only-but also)

b) Fill in the blanks by using suitable articles. **[5]**

i) ______ book you want is out of print.

ii) Copper is _____ useful metal.

iii) He returned after __________ hour.

iv) I have never seen such _______ nice school.

v) He is _________ most influential man.

● ● ●

munotes.in

SANSKRIT

[Max. Marks : 40

Q1) What are the rules of sanskrit reading and writting? Explain two rules each.**[15]**

OR

What is 'कारक'? Explain the types of 'कारक'.

Q2) What is 'धातुसाधित अव्यय'? Explain त्वान्त and तुमन्त अव्यय with example. **[15]**

OR

What is 'संधी' ? Explain the types of संधी.

Q3) A) Recognise the forms : **[5]**

i) वनस्य।

ii) एतासु।

iii) भाषायाम्।

iv) नमसि।

v) पूजयते।

B) Match the pairs : **[5]**

'A' Group		'B' Group	
i)	रामायणम्	a)	चार्वाकः।
ii)	मेघदूतम्	b)	मम्मटः।
iii)	कादम्बरी	c)	बाणभट्टः।
iv)	काव्यप्रकाशः	d)	कालिदासः।
v)	लोकायतदर्शनम्	e)	'वाल्मीकमुनिः।
		f)	भासः।

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

संस्कृत

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) संस्कृत वाचन व लेखनाचे नियम कोणते? प्रत्येकी दोन नियम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

कारक म्हणजे काय? कारकाचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) धातुसाधित अव्यय म्हणजे काय? त्वान्त व तुमन्त अव्यय सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संधी म्हणजे काय? संधीचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) खालील रूपे ओळखा : **[5]**

i) वनस्य।

ii) एतासु।

iii) भाषायाम्।

iv) नमसि।

v) पूजयते।

ब) योग्य जोड्या जुळवा : **[5]**

'अ' गट	'ब' गट
i) रामायणम्	अ) चार्वाकः।
ii) मेघदूतम्	ब) मम्मटः।
iii) कादम्बरी	क) बाणभट्टः।
iv) काव्यप्रकाशः	ड) कालिदासः।
v) लोकायतदर्शनम्	इ) 'वाल्मीकमुनिः।
	फ) भासः।

• • •

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

URDU

Max. Marks : 40]

1 صفت کی تعریف لکھیے۔ صفت کی مختلف اقسام مع مثال واضح کیجیے. 15

OR

1.(a) مندرجہ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر 250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھیے. 08

۱.اُف یہ الیکشن ۲.وقت کی پابندی ۳.عصر حاضر میں تعلیمی ٹکنالوجی کی اہمیت

1.(b) اپنی سہیلی کو خط لکھکر اپنی تعلیمی سیر کی تفصیلات لکھیے. 07

2. مندرجہ ذیل سوالات کے جواب 130 تا 150 الفاظ میں لکھیے. (کوئی تین) 15

۱.دورِ قدیم کی شاعری کی خصوصیات لکھیے.

۲.دورِ وسطی کے ادب کی خصوصیات لکھیے.

۳.ڈاکٹر علامہ اقبال کے انداز بیان پر روشنی ڈالیے.

۴.نظم کی تدریس میں تشریح کی اہمیت لکھیے.

۵.اے. پی. جے عبدالکلام کے ادب کی خصوصیات لکھیے.

3.(a) جوڑیاں لگائیے. 05

۱. غزل کا پہلا شعر	۱. تین
۲. اسم عام	۲. مشابہ ہونا
۳. تشبیہ	۳. ایسا کلمہ جو اسم کے بدلے بولا جائے
۴. ضمیر	۴. مطلع
۵. جملہ کی قسمیں	۵. چند لڑکیاں کھیل رہی ہے
	۶. مقطع

3. (b) ایک جملے میں جواب لکھیے. 05

۱. غزل کی تعریف لکھیے.

۲. قصیدہ کے معنی بتائیے.

۳. پریم چند کا اصل نام لکھیے.

۴.جملہ کی تعریف لکھیے.

۵.کہانی کی تعریف لکھیے.

• • •

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

HISTORY

[Max. Marks : 40

Q1) Explain in detail, How Shivaji Maharaj used his skills in to establish the Swarajya. **[15]**

OR

Explain the Fundamental Rights and Duties stated by Indian Constitution. **[15]**

Q2) Write in short (any three) **[15]**

a) Explain the structure and function of Zilla Parishad.

b) Explain the importance of Atomic Energy.

c) What remedies are taken to ensure that people of different religions will live peacefully?

d) Write the Mahatma Gandhi's Contribution of Indian Movement.

e) Write down the information of Folk Sculpture.

Q3) a) Fill in the blanks - **[5]**

i) Harappa culture is considered as _______ culture.

(Urban, Rural, Industrial)

ii) The first person to launch individual satyagraha was ______.

(Vinoba Bhave, Swatantraveer Sawarkar, Vasudeo Balwant Phadke)

iii) Duration period of Loksabha is _______ years.

(3, 5, 6)

iv) The Stupa at Sanchi was built by __________.

(Chandragupta Maurya, Samrat Ashok, Samudragupta)

v) ______ was named as the first Chairman of atomic energy commission.

(Dr. Homi Bhabha, Dr. Homi Sethna, Dr. A. P. J. Abdul Kalam)

munotes.in

b) Match the following : **[5]**

'A'	'B'
i) Missile man	a) V. D. Sawarkar
ii) Ashtapradhan Mandal	b) Vasudeo Balwant Phadke
iii) Earliest Revolutionary	c) Dr. B. R. Ambedkar
iv) Poona Pact	d) Dr. A.P.J. Abdul Kalam
v) Abhinav Bharat	e) Shivaji Maharaj
	f) Herodotus

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

इतिहास

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) शिवाजी महाराजांच्या अंगी असणाऱ्या विविध गुणांचा उपयोग त्यांनी स्वराज्य स्थापनेसाठी कश्याप्रकारे केला सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भारतीय राज्यघटनेत सांगितलेले मूलभूत अधिकार व कर्तव्य सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) जिल्हा परिषेदेच्या रचना व कार्य लिहा.

ब) अणुशक्तीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

क) विविध धर्माचे लोक शांततेने व सलोख्याने रहावेत म्हणून काय उपाय केले जावेत?

ड) भारतीय चळवळीतील महात्मा. गांधीचे योगदान लिहा.

इ) लोक शिल्पकला याविषयी माहिती लिहा.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) हडाप्पा संस्कृती ही .... संस्कृती होय.

(नागर, ग्रामीण, औद्योगिक)

ii) वैयक्तिक सत्याग्रहाचे पहिले सत्याग्रही .... होते.

(विनोबा भावे, स्वातंत्रवीर सावरकर, वासूदेव बळवंत फडके)

iii) लोकसभेचा कार्यकाल .... वर्षाचा असतो.

(3 वर्षे, 5 वर्षे, 6 वर्षे)

iv) सांची येथिल स्तुप .... यांनी बांधून घेतला.

(चंद्रगुप्त मौर्य, सम्राट अशोक, समुद्रगुप्त)

v) अणुउर्जा आयोगाचे पहिले अध्यक्ष म्हणून .... यांनी नेमणूक झाली.

(डॉ. होमी भाभा, डॉ. होमी सेठना, डॉ. ए. पी. जे. अब्दूल कलाम)

munotes.in

ब) जोड्या लावा. [5]

'अ' गट		'ब' गट	
i)	मिसाईल मॅन	अ)	वि. दा. सावरकर
ii)	अष्टप्रधान मंडळ	ब)	वासुदेव बळवंत फडके
iii)	आदयक्रांतीकारक	क)	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
iv)	पूणे करार	ड)	डॉ. ए. पी. जे अब्दुल कलाम
v)	अभिनव भारत	इ)	शिवाजी महाराज
		फ)	हिरोडोटस

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

GEOGRAPHY

[Max. Marks :40

Instructions to the candidates:

1) ***Draw neat diagrams wherever necessary.***
2) ***Use of stencils of map is allowed.***

Q1) a) Explain types of tides. **[8]**

b) Explain the factors affecting distribution of temperature with suitable examples. **[7]**

OR

a) Explain elements of weather with suitable examples. **[8]**

b) Explain the formation of igneous and sedimentary rocks. **[7]**

munotes.in

Q2) Write short answers of the following (any three) : **[15]**

a) Describe any two types of forests in India.

b) Explain essential elements of map.

c) Explain the concept of primary occupation with suitable examples.

d) Write the effects of population explosion.

e) Explain the natural factors affecting the location of human settlements.

Q3) a) Choose the correct alternatives. Fill in the blanks and rewrite sentence.**[5]**

i) Imaginary east-west horizontal lines on the earth are known as _____
(Meridians, International Date line, Parellels)

ii) Easterlies is an example of ______ winds.
(Planetary, Local, Seasonal)

iii) Transport of goods is an example of _______ occupation.
(Primary, Secondary, Tertiary)

iv) The conventional rain fall mainly.
(Equitorial, Polar, Monsoon)

v) ______ is India's Southernmost point.
(Lakshadweep, Kanyakumari, Indira Point)

b) Match the following : **[5]**

Column 'A'		Column 'B'	
i)	Dabhol	a)	Mining
ii)	Man ganese	b)	Rural area
iii)	Devni	c)	Tertiary occupation
iv)	Cottage Industry	d)	Indigenous cow
v)	Health	e)	Fishing centre
		f)	Quaternary occupation

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

भूगोल

[एकूण गुण: 40

सूचना :

1) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

2) नकाशा स्टेन्सील वापरण्यास परवानगी आहे.

प्रश्न 1) अ) भरती ओहटीचे प्रकार स्पष्ट करा. [8]

ब) तापमानाच्या वितरणावर परिणाम करणारे घटक योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. [7]

किंवा

अ) हवेची अंगे योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. [8]

ब) अग्नीजन्य व गाळाच्या खडकांची निर्मिती प्रक्रिया स्पष्ट करा. [7]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

अ) भारतातील कोणत्याही दोन वन प्रकारांचे वर्णन करा.

ब) नकाशाची आवश्यक अंगे स्पष्ट करा.

क) प्राथमिक व्यवसाय ही संकल्पना योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ड) लोकसंख्या विस्फोटाचे परिणाम लिहा.

इ) मानवी वस्तीच्या स्थानावर परिणाम करणाऱ्या प्राकृतिक घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) कंसातील योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. [5]

i) पृथ्वीवर पूर्व-पश्चिम दिशेत असलेल्या काल्पनिक आडव्या रेषांना .... म्हणतात.
(रेखावृत्ते, आंतरराष्ट्रीय वार रेषा, अक्षवृत्ते)

ii) पूर्वीय वारे हे .... वाऱ्याचे उदाहरण आहे.
(ग्रहीय, स्थानिक, हंगामी)

iii) मालाची वाहतूक हे ...... व्यवसायाचे उदाहरण आहे.
(प्राथमिक, द्वितीयक, तृतीयक)

iv) आरोह पर्जन्य प्रामुख्याने .... प्रदेशात पडतो.
(विषुववृत्तीय, ध्रुवीय, मोसमी)

v) .... हे भारतातील सर्वात दक्षिणेकडील टोक आहे.
(लक्षद्वीप, कन्याकुमारी, इंदिरा पॉईंट)

munotes.in

ब) योग्य जोड्या लावा. [5]

गट 'अ'		गट 'ब'	
i)	दाभोळ	अ)	खाणकाम
ii)	मँगेनीज	ब)	ग्रामीण भाग
iii)	देवणी	क)	तृतीयक व्यवसाय
iv)	कुटीर उद्योग	ड)	देशी गाय
v)	आरोग्य	इ)	मासेमारी केंद्र
		फ)	चतुर्थक व्यवसाय

●●●

munotes.in

Total No. of Questions : 3] **GENERAL SCIENCE**

[Max. Marks :40

Q1) a) Draw a neat & labelled diagram of "Plant Cell". Explain the functions of any five parts of plant cell. **[8]**

b) What is allotropy? Write the uses of three carbon allotrops. **[7]**

OR

a) Explain oxidation & Reduction reaction with suitable examples. **[8]**

b) Draw a neat labelled diagram of Kidney. Explain the functions of Kidney. **[7]**

Q2) Answer any three of the following : **[15]**

a) Explain Newton's three laws of motion.

b) Write the characteristics of sound waves.

c) Write the properties & uses of magnet.

d) What are the effects of increased population on ecosystems?

e) Write the causes of "Soil Pollution".

munotes.in

Q3) a) Complete the following sentences by choosing correct option. **[6]**

i) The process of digestion starts from the ___

a) Stomach b) Mouth

c) Small intestine d) Oesophagus

ii) Maximum heat is absorbed by a __________ coloured object.

a) White b) Black

c) Green d) Blue

iii) Salt is a _________ type of food preservative.

a) Dehydration b) Pasturization

c) Natural d) Chemical

iv) Air, water, mineral, sail are ________ factor of an ecosystem.

a) Physical b) Organic

c) Inorganic d) Analytical

v) _______ are known as the power house of the cell.

a) Ribosomes b) Secretory granules

c) Fat droplets d) Mitochondria

vi) The motion of an aeroplane on the runway before take off is _____

a) Linear b) Non-Linear

c) Circular uniform linear d) Non uniform linear

B) Match the following : **[4]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Temperature of a healthy human body	a)	286 K
ii)	Boiling point of water	b)	98.6°F
iii)	Room temperature	c)	0°C
iv)	Freezing point of water	d)	212°F
		e)	25°C

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अ) वनस्पतीपेशीची नामनिर्देशित आकृती काढून त्यातील पाच भागांची कार्ये स्पष्ट करा. **[8]**

ब) अपरूपता म्हणजे काय? कार्बनच्या तीन अपरूपांचे उपयोग लिहा. **[7]**

किंवा

अ) ऑक्सिडीकरण व क्षपण अभिक्रिया योग्य उदाहरणासहित स्पष्ट करा. **[8]**

ब) वृक्काची नामनिर्देशित आकृती काढून त्याची कार्ये स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) न्यूटनचे गतीविषयक तीन नियम स्पष्ट करा.

ब) ध्वनी तरंगाची वैशिष्टे लिहा.

क) चुंबकाचे गुणधर्म आणि उपयोग लिहा.

ड) लोकसंख्या वाढीचे परिसंस्थांवर काय परिणाम झाले?

इ) मृदा प्रदूषणाची कारणे लिहा.

प्रश्न 3) अ) खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. **[6]**

i) पचनाची क्रिया .... पासून सुरू होते.

अ) जठर ब) मुख

क) लहान आतडे ड) ग्रसनी

ii) सर्वाधिक उष्णता .... रंगाच्या वस्तूकडून शोषली जाते.

अ) पांढरा ब) काळा

क) हिरवा ड) निळा

iii) मीठ हे .... प्रकारचे अन्न परिरक्षक आहे.

अ) निर्जवीकरण ब) पाश्चरीकरण

क) नैसर्गिक ड) रासायनिक

iv) हवा, पाणी, खनिजे, मृदा ही परिसंस्थेतील .... घटक होय.

अ) भौतिक ब) सेंद्रिय

क) असेंद्रिय ड) विश्लेषणात्मक

munotes.in

v) ……… हा पेशीतील प्रमुख ऊर्जास्त्रोत आहे.

अ) रायबोझोम ब) सेक्रिटरी ग्रॅन्यूल्स

क) फॅट ड्रॉपलेट ड) तंतुकणिका

vi) धावपट्टीवरून धाव घेणाऱ्या विमानाची गती …….. असते.

अ) एकरेषीय ब) नैकरेषीय

क) समान वर्तुळाकार ड) असमान वर्तुळाकार

ब) जोड्या जुळवा. [4]

	गट 'अ'		गट 'ब'
i)	निरोगी मानवी शरीराचे तापमान	अ)	286 K
ii)	पाण्याचा उत्कलंन बिंदू	ब)	98.6° F
iii)	कक्ष तापमान	क)	0°C
iv)	पाण्याचा गोठण बिंदू	ड)	212° F
		इ)	25°C

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

MATHEMATICS

[Max. Marks :40

Instructions to the candidates:

Calculator are not allowed.

Q1) Solve the following. **[15]**

a) Draw a ΔABC with the measures. l (AB) = 5.5 cm, l (BC) = 4.2 cm and l (AC) = 3.5 cm.

b) (y – 20) and (y + 30) are the measures of complementary angles, find the measure of each angle.

c) Write the following number in decimal form $\frac{22}{7}$.

d) Find the square root of 4096.

e) Multiply $(4x + 5y) \times (9x + 7y)$

OR

Solve the following :

a) Simplify - $(38 - 8) \times 2 \div 5 \times 13$

b) Find the measures of supplements of the following angles.

i) 117° ii) 47°

iii) $(90 - x)°$

c) Solve - (11m – 12n + 3p) – (9m + 7n – 8p)

d) For g cows, 13kg 500 gm of food supplement is required every day. In the same proportion. how much food supplement will be required for 12 cows?

e) If the circumference of a circle is 176 cm then find the area of a circle.

Q2) Solve the following : **[15]**

a) Meenakshi and Mahesh invested ₹ 40,000 and ₹ 60,000 respectively to start a business. They made a profit of 30%. How much profit did each of them make?

b) Prove that - The sum of measures of all angles of a triangle is 180°.

c) The denominator of a fraction is greater than its numerator by 12. If the numerator is decreased by 2 and the denominator is increased by 7, the new fraction is equivalent with $\frac{1}{2}$, find the fraction.

munotes.in

OR

Solve the following : **[15]**

a) If $\frac{a}{b} = \frac{7}{3}$ then find the values of the follwing ratios

i) $\frac{5a+3b}{5a-3b}$ ii) $\frac{2a^2+3b^2}{2a^2-3b^2}$

b) Diameter of a circle is 26cm and length of a chord of the circle is 24cm. Find the distance of the chord from the centre.

c) Find the amount and the compound interest, if principal = ₹ 2000, Rate = 5 (P.C.P.A.) Duration = 2 years.

Q3) a) Choose the right answers from the options given for each of the following questions. **[5]**

i) If the average of the numbers 33, 34, 35, 37, *x*, 38 39 is 36, what is the value of *x*?

a) 40 b) 32

c) 42 d) 36

ii) The difference between the squares of $(61)^2 - (51)^2$ is equal to ______.

a) 1120 b) 1230

c) 1240 d) 1250

iii) If 2600 rupees are divided between Minu and Anu in the proportion 8 : 5 the square of each is ______ and ______ respectively.

a) ₹ 1500 and ₹ 1100 b) ₹ 1300 and ₹ 900

c) ₹ 800 and ₹ 500 d) ₹ 1600 and ₹ 1000

iv) The orthocenter of an obtuse angled triangle is in the ______ of the triangle.

a) vertex b) exterior

c) interior d) non of the above

v) $3^7 \div 3^9 = 3^{\square}$

a) 2 b) 16

c) –2 d) –16

munotes.in

b) Match the columns : **[5]**

	'A'		'B'
i)	Total surface area of cylinder	a)	$4\pi r^2$
ii)	Total surface area of cone	b)	$2(lb + bh + hl)$
iii)	Total surface area of sphere	c)	$2\pi r (r + h)$
iv)	Total surface area of cuboid	d)	$\pi r (r + l)$
v)	Volume of cube	e)	l^3

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

गणित

[एकूण गुण: 40

सूचना :

कॅल्क्यूलेटर वापरण्याची परवानगी नाही.

प्रश्न 1) खालील प्रश्न सोडवा. **[15]**

अ) दिलेल्या मापानुसार ΔABC काढा. l (AB) = 5.5 से.मी. l (BC) = 4.2 से.मी. व l (AC) = 3.5 से. मी.

ब) कोटिकोनांची मापे (y – 20) व (y + 30) आहेत. तर त्या कोनांची मापे काढा.

क) दशांश अपूर्णांकात लिहा – $\frac{22}{7}$

ड) 4096 चे वर्गमुळ काढा.

इ) गुणाकार करा. $(4x + 5y) \times (9x + 7y)$

किंवा

खालील प्रश्न सोडवा.

अ) सोपे रूप द्या. $= (38 - 8) \times 2 \div 5 \times 13$

ब) पुढील कोनांचे पुरककोन लिहा.

i) 117° ii) 47°

iii) $(90 - x)°$

क) सोडवा – (11m – 12n + 3p) – (9m + 7n – 8p)

ड) रोज 13 किग्र 500 ग्रॅम पूरक खुराक 9 गाईना पुरतो, त्याच प्रमाणात 12 गाईना किती खुराक लागेल?

इ) एक वर्तुळाचे परिघ 176 सेमी आहे तर त्या वर्तुळाचे क्षेत्रफळ किती?

प्रश्न 2) पुढील प्रश्न सोडवा. **[15]**

अ) मिनाक्षी व महेश यांनी प्रत्येकी ₹40,000 व ₹60,000 एका धंद्यात गुंतविले. त्यांना 30% नफा झाला. तर प्रत्येकाला किती नफा झाला?

ब) सिद्ध करा – त्रिकोणाच्या सर्व कोनांच्या मापांची बेरीज 180° असते.

क) एका अपुर्णांकाचा छेद अंशापेक्षा 12 ने मोठा आहे. त्याच्या अंशातून 2 वजा करून व छेदात 7 मिळवून तयार झालेला अपुर्णांक $\frac{1}{2}$ शी सममूल्य होतो. तर तो अपुर्णांक कोणता?

किंवा

अ) जर $\frac{a}{b} = \frac{7}{3}$ तर पुढील गुणोत्तरांच्या किमती काढा.

i) $\frac{5a+3b}{5a-3b}$ ii) $\frac{2a^2+3b^2}{2a^2-3b^2}$

ब) वर्तुळाचा व्यास 26 समी असून वर्तुळाची जीवा 24 सेमी लांबीची आहे. तर वर्तुळ केंद्रापासून जीवा किती अंतरावर असेल?

क) चक्रवाढव्याजाने येणारी रास व चक्रवाढव्याज काढा.

मुद्दल = 2000 रू., दर = 5 द. सा. द. शे. , मुदत = 2 वर्षे

प्रश्न 3) अ) खालील प्रश्नांच्या उत्तरासाठी दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा. **[5]**

i) 33, 34, 35, 37, x, 38, 39 या संख्यांची सरासरी 36 असेल तर x ची किंमत किती?

अ) 40 ब) 32

क) 42 ड) 36

ii) $(61)^2 - (51)^2$ यांच्या वर्गातील फरक

अ) 1120 ब) 1230

क) 1240 ड) 1250

iii) जर 2600 रूपये मिनू आणि अनू यांच्यात 8 : 5 या प्रमाणात विभागली तर प्रत्येकाला मिळालेली रक्कम .... व .... रूपये.

अ) 1500 रू व 1100 रू ब) 1300 रू व 900 रू

क) 800 रू व 500 रू ड) 1600 रू व 1000 रू

iv) विशालकोन त्रिकोणाचा लंबसंपात बिंदू हा त्या त्रिकोणाच्या ...... असतो.

अ) शिरोबिंदूत ब) बाह्यभागात

क) आंतरभागात ड) वरीलपैकी नाही

v) $3^7 \div 3^9 = 3^{\square}$

अ) 2 ब) 16

क) –2 ड) –16

ब) योग्य जोड्या लावा. **[5]**

	स्तंभ 'अ'		स्तंभ 'ब'
i)	वृत्तचित्तिचे एकूण पृष्ठफळ	अ)	$4\pi r^2$
ii)	शंकूचे एकूण पृष्ठफळ	ब)	$2(lb + bh + hl)$
iii)	गोलाचे एकूण पृष्ठफळ	क)	$2\pi r\ (r + h)$
v)	इष्टिकाचितीचे एकूण पृष्ठफळ	ड)	$\pi r\ (r + l)$
v)	घनाचे घनफळ	इ)	l^3

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

ECONOMICS

[Max. Marks :40

Q1) a) Explain the importance of study of economics. **[7]**

b) Compare the economic life of modern man with ancient man with an example. **[8]**

OR

a) Write any four factors responsible for increase in demand for goods and services. What are the causes of decrease in supply of goods and services? **[8]**

b) Explain ways to control inflation. **[7]**

Q2) Short ans. (any three) : **[15]**

a) Explain the characteristic of economy.

b) Explain the solution of basic economic problems according to types of economy.

c) Explain the characteristics of Human wants.

d) Why is agricultural development necessary in India?

e) Explain the types of Budget. What a good budget can do?

Q3) a) State whether the following statements are true or false. **[5]**

i) Prof. Lionel Robbins in his book "Principles of Economics" Published in 1890 explains economics 'as a science which studies human welfare'.

ii) An economy is a combination of productive activities and services provided.

iii) The decision regarding. How much to produce' not depends upon population growth, availability of resources and size of market.

iv) Government expenditure should be reduced to control inflation.

v) According to the 'World Development Report 2016, a large proportion of India's population lives below the poverty line.

munotes.in

b) Complete the following statements by choosing appropriate alternatives given below. **[5]**

i) A _________ pricing structure was introduced under the targeted 'Public Distribution System'.

(Single, Dual, Triple)

ii) Inflation is generally associated with rapidly ______ prices.

(Rising, Reducing, Stable)

iii) Optimum population indicates _________ size of population.

(an ideal, lower, excess)

iv) ________ includes total income of the family from various sources.

(Receipt, Expenditure, Saving)

v) Free goods have ________ value in use but do not have value in exchange.

(good, less, more)

• • •

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अ) अर्थशास्त्राच्या अभ्यासाचे महत्व स्पष्ट करा. [7]

ब) प्राचीन मानव व आधुनिक मानव यांच्या आर्थिक जीवनाची तुलना उदाहरणासह स्पष्ट करा.[8]

किंवा

अ) वस्तू आणि सेवांच्या मागणीत वाढ होण्यास कारणीभूत असलेले कोणतेही चार घटक लिहा. वस्तू आणि सेवांच्या पुरवठ्यात घट होण्याची कारणे कोणती? [8]

ब) भाववाढ नियंत्रित करण्याचे उपाय स्पष्ट करा. [7]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) अर्थव्यवस्थेच्या प्रकारानुसार मूलभूत आर्थिक प्रश्नांवरील उपाय स्पष्ट करा.

क) मानवी गरजांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ड) भारतात शेती विकासाची आवश्यकता का आहे?

इ) अंदाजपत्रकाचे प्रकार स्पष्ट करा. चांगले अंदाजपत्रक काय करू शकते.

प्रश्न 3) अ) खालील वाक्य चूक की बरोबर ते ओळखा. [5]

i) प्रा. लिओनेल रॉबिन्स यांनी 1890 साली 'अर्थशास्त्राची मूलतत्त्वे' या त्यांच्या ग्रंथात असे स्पष्ट केले आहे की, अर्थशास्त्र हे मानवी कल्याणाचा अभ्यास करणारे शास्त्र आहे.

ii) अर्थव्यवस्था म्हणजे उत्पादक उपक्रमांचे आणि पुरवल्या जाणाऱ्या सेवांचे एकत्रीकरण होय.

iii) 'उत्पादन किती करावे' या संबंधीचा निर्णय, लोकसंख्यावाढ, साधनांची उपलब्धता आणि बाजारपेठेचे आकारमाण यावर अवलंबून नसते.

iv) भाववाढ रोखण्यासाठी सरकारी खर्चात कपात झाली पाहिजे.

v) जागतिक विकास अहवाल 2016 नुसार, भारतीय लोकसंख्येचा मोठा भाग दारिद्र्यरेषेखाली जीवन जगतो.

munotes.in

ब) खाली दिलेल्या कंसातील पर्यायांमधून योग्य पर्याय निवडून वाक्ये पूर्ण करा व लिहा. [5]

i) लक्ष्याधारित सार्वजनिक वितरण प्रणाली अंतर्गत ……… किंमत रचना सुरू करण्यात आली.

(एकेरी, दुहेरी, तिहेरी)

ii) भाववाढ ही साधारणपणे वेगाने ……… किंमतीशी संबंधित असते.

(वाढणाऱ्या, घटणाऱ्या, स्थिर)

iii) पर्याप्त लोकसंख्या, देशातील लोकसंख्येचे ……….. आकारमान दर्शवते.

(आदर्श, न्यून, अतिरिक्त)

iv) कुटुंबाला विविध मार्गांनी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचा समावेश ………. यात होतो.

(प्राप्ती, खर्च, बचत)

v) विनामूल्य वस्तूमध्ये उपयोगिता मूल्य ……… असते परंतु विनिमय मूल्य नसते.

(चांगले, कमी, जास्त)

• • •

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks :40

Q1) Define 'Computer' and explain its structure with block diagram. Describe any two Input, Output and storage devices with examples. **[15]**

OR

Explain the concept of software and its types with suitable examples. Explain how you can use Animation software for effective learning.

Q2) Write the answer of any three questions. **[15]**

a) Write how will you use Internet for effective learning.

b) Explain 'Copy Right Act'.

c) Write Educational and social Application of Blog.

d) Explain the requirment of computer laboratory.

e) Differenciate between LAN and WAN.

Q3) Fill in the blanks with correct option from bracket. **[10]**

a) IC was first used in the _________ generation of computers.

(First, Second, Third, Fourth)

b) The system of usage of 0 and 1 is called ________.

(Primary System, Binary System, Secondary System, Multipul System)

c) ______ is used to connect telephone line to the computer.

(Modem, Wire, Bluetooth, Infrared)

d) The full form of WWW is __________

(Weak World Wide, Wide World Work, Work Wide Web, World Wide, Web)

e) To correct spellings in word processor _______ is used.

(Auto fill, Auto correct, find and replace, insert)

munotes.in

f) The ________ is electronic screen which recognizes the part of the screen that is touched.

(touch screen, visual screen, audio screen, large screen)

g) Flowline shows the order of events within the ______

(Algorithm, Programming, System, Diagram)

h) Group of letters in a perticuler typeface is called _____ (Version, Font, Word, Letter)

i) _____ and colomns make cells in M.S.Excel.

(Lines, Tables, Rows, Address)

j) When you click on ________ you can open another document from the given document.

(Overlink, Underlink, Bluelink, Hyperlink)

● ● ●

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) संगणकाची व्याख्या लिहून संगणकाची संरचना आकृतीसह स्पष्ट करा. संगणकाच्या कोणत्याही दोन इनपुट, आऊटपुट आणि साठवणुकीच्या साधनांची माहिती उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

सॉफ्टवेअरची संकल्पना स्पष्ट करून सॉफ्टवेअरचे प्रकार सोदाहरण लिहा. ॲनिमेशन या सॉफ्टवेअरचा उपयोग प्रभावी अध्ययनासाठी कसा कराल ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) प्रभावी अध्ययनासाठी तुम्ही इंटरनेटचा वापर कसा कराल ते लिहा.

ब) 'कॉपी राईट ॲक्ट' स्पष्ट करा.

क) ब्लॉगचे (BLOG) शैक्षणिक व सामाजिक उपयोजन लिहा.

ड) संगणक कक्षासाठी आवश्यक असणाऱ्या गोष्टी कोणत्या ते स्पष्ट करा.

इ) LAN आणि WAN मधील फरक लिहा.

प्रश्न 3) कंसातील योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

अ) संगणकाच्या .... पीढीमध्ये IC चा वापर केला गेला.

(पहिल्या, दुसऱ्या, तिसऱ्या, चौथ्या)

ब) 0 व 1 चा वापर ज्या प्रणालीमध्ये होतो त्या प्रणालीस .... म्हणतात.

(प्रायमरी सिस्टिम, बायनरी सिस्टिम, सेकंडरी सिस्टिम, मल्टिपल सिस्टिम)

क) टेलिफोन लाईन संगणकाला जोडण्यासाठी .... चा वापर केला जातो.

(मोडेम, वायर, ब्लुटुथ, इंन्फ्रारेड)

ड) WWW चे विस्तृत रुप ....

(Weak World Wide, Wide World Work, Work Wide Web, World Wide, Web)

munotes.in

इ) वर्ड प्रोसेसर मध्ये स्पेलिंगच्या चुका सुधारण्यासाठी .... चा वापर केला जातो.

(ऑटो फिल, ऑटो करेक्ट, फाईंड ॲन्ड रिप्लेस, इंन्सर्ट)

फ) पटलाच्या कोणत्याही भागाला स्पर्श केल्यावर ओळखणाऱ्या पटलाला .... म्हणतात.

(स्पर्श पटल, दृक पटल, श्राव्य पटल, भव्य पटल)

य) .... मधील टप्प्यांना विशिष्ठ क्रमाने जोडणाऱ्या रेषांना फ्लोलाईन्स म्हणतात.

(अल्गोरिदम, प्रोग्रामिंग, सिस्टिम, डायग्रॅम)

र) एका विशिष्ठ छपाई तंत्रातील अक्षरांच्या समुहास .... म्हणतात.

(व्हर्जन, फॉन्ट, वर्ड, लेटर्स)

ल) M. S. Excel मधील सेल्स हे .... व कॉलम्सने बनलेले असतात.

(लाईन्स, टेबल्स, रोज, ॲडरेस)

व) एखाद्या डॉक्यूमेंटमधून दुसरी डॉक्युमेंट उघडण्यासाठी .... वर क्लिक करतात.

(ओव्हरलिंक, अंडरलिंक, ब्लू लिंक, हायपर लिंक)

• • •

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P2370

[Total No. of Pages : 20

[5554]-107

F.Y.B.Ed. (General)

107 : PEDAGOGY OF THE SCHOOL SUBJECTS

(Any two from : Marathi, Hindi, English, Sanskrit, Urdu, History, Geography, General Science, Mathematics, Economics & Information and Communication Technology)

(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks :80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Answers of the two subjects should be written on the separate answer sheets.*
3) *Figures to the right of the question indicate marks.*
4) *Write answers in about 400-425 words for 15 marks questions.*
5) *Write answer in about 150 words for 5 marks questions.*

munotes.in

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*
2) *दोन विषयांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तर पत्रिकेत लिहा.*
3) *प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
4) *15 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 400-425 शब्दांत लिहा.*
5) *5 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 150 शब्दांत लिहा.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

मराठी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) मराठी गद्य अध्यापन पध्दतीची उद्दिष्टे सांगून नाट्यीकरण पध्दतीचे फायदे लिहा. नाट्यीकरण पध्दतीचा वापर एका घटकाच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मातृभाषा मराठीचे स्वरुप व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. आजच्या काळात मराठीचे स्थान उंचावण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? **[15]**

प्रश्न 2) जीवन कौशल्यांचे विद्यार्थ्यांच्या अध्ययनातील महत्त्व स्पष्ट करा. त्यातील कोणत्याही दोन जीवन कौशल्यांचे उदाहरणसह स्पष्टीकरण करुन ती राबविण्यासाठी उपक्रम लिहा. **[15]**

किंवा

आशय विश्लेषणाची गरज व उद्दिष्टे लिहा. मराठी विषयातील एका घटकाचे आशय विश्लेषण करा. **[15]**

munotes.in

प्रश्न 3) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : **[10]**

अ) मराठी विषयाच्या अध्यापनात तंत्रज्ञानाचा वापर कसा कराल?

ब) समवाय म्हणजे काय? मराठी व इतिहास या विषयाचा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) 'सर्वधर्म सहिष्णुता' या मूल्याचा अर्थ सांगून त्याकरीता उपक्रम लिहा.

ड) उद्‌गामी पध्दतीचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 3]

हिंदी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) भाषा की परिभाषा लिखकर, माध्यमिक स्तर पर राष्ट्रभाषा हिंदी अध्यापन के उद्देश्य सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[15]**

अथवा

गद्य अध्यापन के उद्देश्य लिखिए। हिंदी अध्यापक के नाते गद्य अध्यापन को रोचक बनाने के लिए किन्ही दो गद्य अध्यापन पध्दतियोंका उपयोग कैसे करोंगे वह सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[15]**

प्रश्न 2) आदर्श हिंदी पाठ्यपुस्तक के लक्षण लिखिए। कक्षा 6 से 10 तक के किसी एक कक्षा के हिंदी पाठ्यपुस्तक का विश्लेषण कीजिए। **[15]**

अथवा

हिंदी अध्यापन में शिक्षा सहाय्यक साधनों का महत्व स्पष्ट करते हुए, हिंदी अध्यापन को रोचक बनाने के लिए किन्ही चार शिक्षा सहाय्यक साधनों का प्रयोग कैसे करोंगे सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[15]**

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्ही दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (130 से 150 शब्दों तक) **[10]**

अ) भाषिक समस्या को दूर करने के लिए 'त्रिभाषा सुत्र' को स्पष्ट कीजिए।

ब) लेखन क्षमता को विकसित करने हेतू आप कौन-कौन से उपक्रमों का आयोजन करोंगे।

क) पाठ्यचर्या एवं पाठ्यक्रम में अंतर स्पष्ट कीजिए।

ड) 'भाषा प्रयोगशाला' संकल्पना स्पष्ट करते हुए हिंदी अध्यापक के नाते अपनी पाठशाला में 'भाषा प्रयोगशाला' समृध्द बनाने के लिए कौनसे प्रयास करोंगे।

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

ENGLISH

[Max. Marks : 40

Q1) What are the characteristics of English subject? Explain importance of English subject with special reference to functional, cultural & literary roles. **[15]**

OR

What is content analysis? Explain its importance for an English teacher. Analyze any one content from Std IX with the help of following points : **[15]**

a) Objectives with specifications

b) Core elements, values & life skills

c) Learning experiences

d) Evaluation strategy

e) Method

Q2) What is communicative approach? Explain its characteristics. How will you make use of it in your classroom teaching? **[15]**

OR

What are the competencies of good English teacher? What is the role of an English teacher in the class? Explain with suitable examples. **[15]**

Q3) Answer the following questions in short. (Any two) : **[10]**

a) What is correlation? Write correlation of English with History & Geography.

b) What is the difference between curriculum & syllabus?

c) What are the merits & demerits of direct method?

d) Write short note on - Use of mobile apps for teaching English.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SANSKRIT

[Max. Marks : 40

Q1) Write the place of Sanskrit subject in school curriculum. Explain the co-relation of Sanskrit subject with language and Mathematics subject. **[15]**

OR

Write the nature of sanskrit subject. Explain the objectives of sanskrit subject at secondary level. **[15]**

Q2) Analyze the text book of 9th std. of entire sanskrit subject. **[15]**

OR

What is the structure? Explain the structure of sanskrit structure. **[15]**

Q3) Answer Any Two of the following : **[10]**

a) Explain the Sanskrit Grammar teaching method.

b) Explain the need of sanskrit language laboratory.

c) Explain the sanskrit subhashit method.

d) Write the qualities of sanskrit teacher.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

संस्कृत

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) संस्कृत विषयाचे शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान लिहा. संस्कृत विषयाचा भाषा व गणित या विषयांशी समवाय स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संस्कृत विषयाचे स्वरुप लिहा. माध्यमिक स्तरावर संस्कृत अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) इ. 9 वी च्या संपूर्ण संस्कृत विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

संरचना म्हणजे काय? संस्कृत विषयाची संरचना स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) संस्कृत व्याकरणाची अध्यापन पध्दती स्पष्ट करा.

ब) संस्कृत भाषा प्रयोगशाळेची गरज स्पष्ट करा.

क) संस्कृत सुभाषित अध्यापन पध्दती स्पष्ट करा.

ड) संस्कृत शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

⌘ ⌘ ⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

URDU

Max. Marks : 40]

1۔ اردو پڑھانے کے اغراض ومقاصد لکھیئے۔ اردو زبان کے فروغ کے لئے آپ کن ہم نصابی سرگرمیوں کا اہتمام کرونگے۔ 15

OR

1۔ تدریس نثر کے مختلف طریقے لکھیئے۔ اپنی تدریس کو موثر بنانے کے لئے آپ کن طریقوں کا استعمال کرونگے۔ 15

2۔ نصاب اور کتاب میں فرق واضح کیجئے۔ اردو زبان کی ساخت بنایئے اور نصاب میں اسکی اہمیت لکھیئے۔ 15

OR

2۔ مواد کے تجزیے کی اہمیت وضرورت لکھیئے۔ ہشتم جماعت کے کسی ایک سبق کے مواد کا تجزیہ کیجئے۔ 15

3۔ مختصر جواب لکھیئے۔ (کوئی دو) 10

1۔ اردو زبان کا دیگر مضامین کے ساتھ ربط لکھیئے۔

2۔ معلم اردو کی بنیادی خصوصیات لکھیئے۔

3۔ اخلاقی اقدار و بنیادی عناصر کی اہمیت لکھیئے۔

4۔ (Technology based resources) کی اہمیت لکھیئے۔

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

HISTORY

[Max. Marks : 40

Q1) State meaning and nature of History and Explain place of History in school curriculum. **[15]**

OR

What is meant by correlation in teaching History? How will you correlate History with Science and language? **[15]**

Q2) What are the various methods of teaching History? What should be the role of teacher in the Discussion method at Secondary level? **[15]**

OR

What is curriculum? Explain the concentric and chronological method with its advantages & disadvantages. **[15]**

Q3) Write the answer in short (any two) : **[10]**

a) Explain the need of History Room.

b) Write the merits of Dramatization method.

c) What are the criteria of good text book of History?

d) Explain the qualities of History teacher.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

इतिहास

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) इतिहासाचा अर्थ व स्वरुप सांगून इतिहासाचे शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

इतिहास अध्यापनात समवाय म्हणजे काय? इतिहास विषयाचा शास्त्र व भाषा या विषयाशी कसा समवाय साधाल? **[15]**

प्रश्न 2) इतिहास अध्यापनाच्या विविध पध्दती सांगून माध्यमिक स्तरावर चर्चा पध्दतीत शिक्षकाची भूमिका काय असावी ते सांगा. **[15]**

किंवा

अभ्यासक्रम म्हणजे काय? अभ्यासक्रम रचनेतील समकेंद्री व काळक्रम पध्दती गुणदोषासह स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) : **[10]**

अ) इतिहास खोलीची आवश्यकता स्पष्ट करा.

ब) नाट्यीकरण पध्दतीचे फायदे लिहा.

क) इतिहासाच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष कोणते?

ड) इतिहास शिक्षकाची गुण वैशिष्ट्ये लिहा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

GEOGRAPHY

[Max. Marks :40

Q1) What is co-relation? What are different types of co-relation? Explain co-relation of Geography with science and languages with suitable examples. **[15]**

OR

What are the various teaching methods of Geography. Explain merits demerits and educational importance for the following teaching methods of Geography with suitable examples. **[15]**

a) Excursion method

b) Journey method

Q2) Explain the concept need and importance of learning resourcess of Geography. As a teacher how will you mean effective use of technology based learning resources for Geography teaching. Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Write the importance of content analysis of Geography which internal and external factors will be considered while analysing any one texbook of Geography explain with example. **[15]**

Q3) Answer any two of the following : **[10]**

a) Explain significance of Local Geography in learning teaching of Geography.

b) Explain merits and demerits of Project method with suitable examples.

c) Explain need of Geography room.

d) Explain any two core elements of teaching Geography with suitable examples.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

भूगोल

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार कोणते? भूगोलाचा शास्त्र व भाषा विषयाशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भूगोल अध्यापनाच्या विविध पध्दती कोणत्या? खालील भूगोल अध्यापन पध्दतींचे गुण दोष व शैक्षणिक महत्व सोदाहरण लिहा. **[15]**

अ) सहल पध्दती

ब) प्रवास पध्दती

प्रश्न 2) भूगोल अध्ययन संकल्पना गरज व महत्व स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून तंत्रज्ञानावर आधारीत अध्ययन साधनांचा तुम्ही प्रभावी वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भूगोल आशय विश्लेषणाचे महत्व लिहा. कोणत्याही एका भूगोल पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करताना कोणकोणत्या अंतर्गत व बाह्य घटकांचा विचार करावा लागतो सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 3) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : **[10]**

अ) भूगोलाच्या अध्ययन अध्यापनातील स्थानिक भूगोलाचे महत्व विशद करा.

ब) प्रकल्प पध्दतीचे गुण दोष सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) भूगोल खोलीची आवश्यकता स्पष्ट करा.

ड) भूगोल अध्यापनातील कोणतेही दोन गाभा घटक स्पष्ट करा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3] **GENERAL SCIENCE**

[Max. Marks :40

Q1) What is the meaning of correlation? Write four advantages of corelating science with other school subjects while teaching science subject. Explain with suitable examples how will you establish correlation of science subject with mathematics and Geography. **[15]**

OR

What is content analysis? What is the need of content analysis? Which factors of content analysis will you consider, while teaching science subject, explain it with one unit of science content. **[15]**

Q2) Explain syntax (steps) of '5E' model with the help of one example of science subject at secondary level. **[15]**

OR

Explain 'Project method' of teaching science with the help of following points. **[15]**

a) Nature

b) Steps

c) Merits

d) Limitations

e) Role of teacher

Q3) Answer any two of the following : **[10]**

a) Write importance of Science in daily life.

b) Write criterias of good demonstration.

c) According to you what are the competencies of science teacher?

d) Differentiate between curriculum and syllabus.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) समवाय म्हणजे काय? विज्ञान विषयाचे अध्यापन करताना इतर शालेय विषयांशी समवाय साधल्याने होणारे चार फायदे लिहा. विज्ञान विषयाचा गणित आणि भूगोल या विषयांशी समवाय कसा साधाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? आशय विश्लेषणाची गरज काय? विज्ञानाचे अध्यापन करताना आशय विश्लेषणासाठीचे कोणते घटक तुम्ही विचारात घ्याल, ते विज्ञान आशयातील एका घटकाव्दारे स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) माध्यमिक स्तरावरील विज्ञान विषयातील एका उदाहरणाच्या आधारे '5E' प्रतिमानाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

विज्ञान अध्यापनाची 'प्रकल्प पध्दती' खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरुप

ब) पायऱ्या

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) दैनंदिन जीवनातील विज्ञानाचे महत्त्व लिहा.

ब) चांगल्या दिग्दर्शनाचे निकष लिहा.

क) विज्ञान विषय शिक्षकाच्या अंगी कोणत्या क्षमता असाव्यात असे तुम्हास वाटते?

ड) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम फरक लिहा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

MATHEMATICS

[Max. Marks :40

Q1) What is content analysis? What points will you consider for content analysis? Analyze content of any one Unit from Mathematics subject. **[15]**

OR

What are objectives of mathematics teaching at secondary level? Which activities do you implement to achieve these objectives? **[15]**

Q2) Explain the Inductive - Deductive method of mathematics - teaching with respect to following points : **[15]**

a) Objectives

b) Steps with example

c) Advantages

d) Limitations

e) Teachers Role

OR

What is 'Learning Resources'? Explain the different resources in Mathematics subject. As a teacher which learning resources will you consider for teaching Unit 'quadrilateral'? **[15]**

Q3) Answer any two of the following questions : **[10]**

a) Explain the characteristics of a good text - book of mathematics.

b) Explain the types of curriculum with examples.

c) How will you use Mathematics laboratory in teaching and learning.

d) Write the qualities of Mathematics teacher.

⌘⌘⌘

munotes.in

गणित

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) आशयविश्लेषण म्हणजे काय? आशय विश्लेषणासाठी कोणते मुद्दे विचारात घ्याल? गणित विषयातील कोणत्याही एका घटकाचे आशय विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

माध्यमिक स्तरावरील गणित अध्यापनाची उद्दिष्टे कोणकोणती? ती साध्य करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणकोणते उपक्रम राबवाल ते लिहा. **[15]**

प्रश्न 2) गणित अध्यापनाची उद्गामी–अवगामी पद्धती खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) उद्दिष्टे

ब) पायऱ्या–उदाहरणासह

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

अध्ययन स्त्रोत म्हणजे काय? गणित विषयासाठी विविध अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करुन गणितातील 'चौकोन' या घटकाचे अध्यापन करण्यासाठी शिक्षक म्हणून कोणत्या अध्ययन स्त्रोतांचा वापर कराल? **[15]**

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) गणिताच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) अभ्यासक्रमाचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.

क) गणित प्रयोगशाळेचा अध्ययन – अध्यापनात तुम्ही कसा उपयोग कराल?

ड) गणित शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

⌘ ⌘ ⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

ECONOMICS

[Max. Marks :40

Q1) What is Economics? Explain the objectives of Economics education with examples. Explain the Importance of economics in daily life with examples. **[15]**

OR

Explain 'Problem solving method' on the basis of following points. **[15]**

a) Teacher Role

b) Advantages & limitations

c) How will you use 'Problem solving' method for teaching of economics? Explain with examples.

munotes.in

Q2) What is 'Learning Resources'? Explain importance of 'Learning Resources'. Explain any four learning resources useful in teaching of Economics. Give suitable examples wherever necessary. **[15]**

OR

Explain the need of content analysis in teaching of Economics. Which aspects will you consider while doing analysis of economics content? Analyse any unit of 9th standard. **[15]**

Q3) Write any two of the following : **[10]**

a) Explain place of subject Economics at secondary school curriculum.

b) Explain five qualities of an ideal Economics teacher.

c) Explain merits & limitations of 'Project Method'.

d) Explain difference between curriculum & syllabus.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 3]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अर्थशास्त्र म्हणजे काय? अर्थशास्त्र शिक्षणाची उद्दिष्ट्ये उदाहरणांसह स्पष्ट करा. अर्थशास्त्राचे दैनंदिन जीवनातील महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समस्या निराकरण पद्धतीचे स्पष्टीकरण खालील दिलेल्या मुद्द्यांना अनुसरुन करा. **[15]**

अ) शिक्षकाची भूमिका

ब) फायदे आणि मर्यादा

क) अर्थशास्त्र अध्यापनात 'समस्या निराकरण' पद्धतीचा वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 2) 'अध्ययन स्त्रोत' म्हणजे काय? अध्ययन स्त्रोतांचे महत्त्व स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र अध्यापनात उपयुक्त कोणतेही चार अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा. आवश्यक तेथे सुयोग्य उदाहरणे द्या. **[15]**

किंवा

अर्थशास्त्र अध्यापनातील आशय विश्लेषणाची गरज स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र आशयाचे विश्लेषण करतांना कोणते घटक विचारात घ्याल? इयत्ता 9 वी च्या कोणत्याही एका घटकाचे विश्लेषण करा. **[15]**

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) अर्थशास्त्र विषयाचे माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा.

ब) आदर्श अर्थशास्त्र शिक्षकाचे पाच गुण स्पष्ट करा.

क) प्रकल्प पद्धतीचे फायदे आणि मर्यादा स्पष्ट करा.

ड) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रमातील फरक स्पष्ट करा.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 3]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks :40

Q1) Explain the need and importance of content analysis. Analyse the content of any one unit of ICT with following points. **[15]**

a) Objectives

b) Points and subpoints

c) Concepts

d) Facts

e) Cause and effect

OR

What are the objectives of teaching ICT at higher secondary level? Explain the activities to achieved these objectives. **[15]**

munotes.in

Q2) Explain project method of teaching ICT with following points. **[15]**

a) Concept

b) Features

c) Advantages

d) Limitations

e) Educational Implication

OR

What are the learning resources in ICT? How will you implement it in your teaching - learning process? **[15]**

Q3) Write answer of any two of the following questions. **[10]**

a) Write the difference between curriculum and syllabus.

b) Explain the place of ICT at secondary level.

c) Write the features of ICT laboratory.

d) Write advantages and limitations of online demonstration.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 3]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) आशय विश्लेषणाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. ICT विषयातील कोणत्याही एका घटकाचे खालील मुद्द्यांच्या आधारे आशय विश्लेषण करा. **[15]**

अ) उद्दिष्टे

ब) मुद्दे व उपमुद्दे

क) संकल्पना

ड) तथ्ये

इ) कारण आणि परिणाम

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावर ICT विषयाच्या अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये कोणती? ही उद्दिष्ट्ये संपादन करण्यासाठी उपक्रम स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) ICT विषयाच्या अध्यापनाची प्रकल्प पद्धती पुढील मुद्द्यांद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

किंवा

ICT विषयातील अध्ययन स्त्रोत कोणते? या अध्ययन स्त्रोतांचा वापर तुम्ही अध्ययन – अध्यापन प्रक्रियेत कसा कराल? **[15]**

munotes.in

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा.

ब) माध्यमिक स्तरावर ICT विषयाचे स्थान स्पष्ट करा.

क) ICT प्रयोगशाळेची वैशिष्ट्ये लिहा.

ड) ऑनलाईन दिग्दर्शनचे फायदे आणि मर्यादा लिहा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2378

[Total No. of Pages : 4

[5554]-201

S.Y. B.Ed. (General)

201 : QUALITY AND MANAGEMENT OF SCHOOL EDUCATION

(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Essay type questions carry fifteen marks and answer of the same are expected to be written in 400 to 425 words.*
4) *Short answer type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 150 to 175 words.*

munotes.in

Q1) Explain the meaning of Total Quality Management (TQM) in Education. As a teacher how will you use Total Quality Management successfully in your school. **[15]**

OR

What is Time Management? Explain the need and importance of Time Management.

Q2) Explain the concept of Leadership with its types in detail. According to you what are the characteristics of good leadership? **[15]**

OR

What is In-Service Training? Explain need advantages and limitations of Inservice Training.

Q3) What are the cause of wastage and stagnation at the stage of secondary education? Suggest remedies to overcome these problems. **[15]**

OR

What is School Discipline? Explain causes of indiscipline and suggest remedies to overcome the problems of Indiscipline.

P.T.O.

Q4) Write the Educational Administrative Framework of Maharashtra State. What are the functions of Director of Education. **[15]**

OR

Explain the meaning, need and importance of School Records. Illustrate the types of School Records with suitable examples.

Q5) Write short notes on the following. (Any 4) **[20]**

a) Explain the concept of SWOT Analysis.

b) Write any five functions of a teacher with reference to the personality Development of the students?

c) What are the problems of crowded classrooms?

d) Write the functions of Central Board of Secondary Education (CBSE).

e) What is the need and importance of organising co-curricular activities in school.

f) According to you what are the qualities of an Ideal Headmaster.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions: 5]

P2378

[5554]-201

S.Y. B.Ed. (General)

201 : QUALITY AND MANAGEMENT OF SCHOOL EDUCATION

शालेय शिक्षणाची गुणवत्ता व व्यवस्थापन

(2015 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द आहेत.
4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 ते 175 शब्द आहेत.

प्रश्न 1) शिक्षणातील एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापनाचा अर्थ स्पष्ट करून शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या शाळेत एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM) कोणत्या प्रकारे यशस्वी कराल. **[15]**

किंवा

वेळेचे व्यवस्थापन म्हणजे काय? वेळेच्या व्यवस्थापनाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) नेतृत्त्वाची संकल्पना स्पष्ट करून नेतृत्त्वाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. तुमच्या दृष्टीने चांगला नेतृत्त्वाचे गुणविशेष कोणते? **[15]**

किंवा

सेवांतर्गत प्रशिक्षण म्हणजे काय? सेवांतर्गत प्रशिक्षणाची गरज, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) माध्यमिक स्तरावरील गळती व स्थगनाच्या समस्येची कारणे कोणती? त्या समस्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा. **[15]**

किंवा

शालेय शिस्त म्हणजे काय? बेशिस्तिची कारणे कोणती? ती दूर करण्यासाठी उपाययोजना सूचवा.

munotes.in

प्रश्न 4) महाराष्ट्र राज्यातील शैक्षणिक प्रशासनाचा आराखडा लिहा. शिक्षण संचालकाची कामे कोणती? **[15]**

किंवा

शालेय दप्तर (अभिलेख) अर्थ, गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा. शालेय दप्तराचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (फक्त चार) **[20]**

अ) शत्रुसंधो (SWOT) संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या विकासासंदर्भात शिक्षकांची कोणतीही चार कार्ये लिहा.

क) जास्त विद्यार्थीसंख्या असलेला वर्गाच्या समस्या कोणत्या?

ड) केंद्रिय माध्यमिक शिक्षण मंडळाची कार्ये लिहा.

इ) शाळेत सहशालेय उपक्रमांचे आयोजन करण्याची गरज व महत्त्व कोणते?

फ) आदर्श मुख्याध्यापकाच्या अंगी कोणते गुणविशेष असावेत असे तुम्हास वाटते?

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2379

[Total No. of Pages : 4

[5554]-202

S.Y.B.Ed. (General)

202 : KNOWLEDGE AND CURRICULUM AND LANGUAGE ACROSS CURRICULUM

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fiffteen marks answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words each.***
4) ***Short answer type questions which carry five marks should be answered in about 150 - 175 words each.***
5) ***Write in neat and legible handwriting.***

munotes.in

Q1) What is 'data'? Explain the similarity and difference between knowledge, information and skill with the help of examples. **[15]**

OR

What is 'knowledge'? Explain the various sources of knowledge with examples. **[15]**

Q2) What is curriculum? Which aspects will you consider while developing the curriculum of secondary level? Illustrate. **[15]**

OR

Explain Tyler Model of curriculum development with respect to the following points : **[15]**

a) Planning of curriculum

b) Curriculum design

c) Curriculum transaction

P.T.O.

Q3) Which values are incorporated in the Indian Constitution? Explain will illustrations how these values can be inculcated in the students at secondary level through curricular and co-curricular activities. **[15]**

OR

What are the aims of education according to Dr. Babasaheb Ambedkar? Explain with examples how they are reflected through the current educational policies. **[15]**

Q4) What is language? Write the importance of language in learning. What are the barriers in language learning if school language is different from home language? As a teacher what efforts will you take to reduce them. **[15]**

OR

What is multilingualism? Explain the relevance of multilingualism in the classroom with reference to : **[15]**

a) Role of teacher

b) Skills required by the teacher

c) Teaching - Learning strategies to be used by the teacher.

munotes.in

Q5) Answer the following in brief : (any four) **[20]**

a) Explain the steps of the 'Scientific Method' of creation of knowledge with an example.

b) Explain the stages given in Bruner's Learning Theory.

c) Explain any two types of curriculum with examples.

d) What is the difference between curriculum and syllabus?

e) Enlist the recommendations given regarding Teacher Education in the NCF 2005.

f) Explain the relevance of the concept of Basic Education given by Mahatma Gandhi in the current context.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions: 5]

P2379

[5554]-202
S.Y.B.Ed. (General)
202 : KNOWLEDGE AND CURRICULUM AND LANGUAGE ACROSS CURRICULUM
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:
1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर सुमारे 400 ते 425 शब्दांत लिहा.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर सुमारे 150 ते 175 शब्दांत लिहा.
5) स्वच्छ व वाचनीय लेखन करावे.

प्रश्न 1) प्रदत्त (Data) म्हणजे काय? ज्ञान, माहिती व कौशल्य यातील साम्यभेद सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

ज्ञान म्हणजे काय? ज्ञानप्राप्तीचे विविध स्त्रोत सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) अभ्यासक्रम म्हणजे काय? माध्यमिक स्तरावरील अभ्यासक्रम विकसित करताना कोणती तत्त्वे विचारात घ्याल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

टायलर यांचे अभ्यासक्रम विकसनाचे प्रतिमान खालील मुद्यांद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अभ्यासक्रमाचे नियोजन

ब) अभ्यासक्रम आराखडा

क) अभ्यासक्रम कार्यवाही

munotes.in

प्रश्न 3) भारतीय संविधानात समाविष्ट असणारी मूल्ये कोणती? ही मूल्ये माध्यमिक शिक्षणाद्वारे विद्यार्थ्यांमध्ये कशी रुजविता येतील ते अभ्यासेवर व अभ्यासपुरक उपक्रमांद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्यामते शिक्षणाची ध्येये कोणती? ही ध्येये आजच्या शैक्षणिक धोरणातून कशी प्रतिबिंबित होतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 4) भाषा म्हणजे काय? भाषेचे अध्ययनातील महत्व लिहा. शालेय भाषा ही घरच्या भाषेपेक्षा वेगळी असेल तर येणाऱ्या समस्या कोणत्या? त्या समस्या दूर करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही काय प्रयत्न कराल? **[15]**

किंवा

बहुभाषिकता म्हणजे काय? खालील मुद्यांच्या आधारे बहुभाषिकतेचे वर्गातील महत्व स्पष्ट करा. **[15]**

अ) शिक्षकाची भूमिका

ब) आवश्यक कैशल्ये

क) अध्ययन अध्यापन कार्यनीती.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतीही चार) **[20]**

अ) ज्ञाननिर्मितीच्या ''वैज्ञानिक पद्धतीच्या'' पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) ब्रुनर च्या अध्ययन सिद्धांताचे टप्पे स्पष्ट करा.

क) अभ्यासक्रमाचे कोणतेही दोन प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा.

इ) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा (2005) द्वारे शिक्षक प्रशिक्षणासाठी केलेल्या शिफारशी लिहा.

फ) महात्मा गांधींच्या ''मूलोद्योगी शिक्षणाची'' संकल्पनेचे महत्व सद्यस्थितीच्या दृष्टीकोनातून स्पष्ट करा्.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2380

[Total No. of Pages : 4

[5554]-203

S.Y. B.Ed. (General)

203 : SCHOOL AND INCLUSIVE SCHOOL

(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Word limit for essay type questions is 400 to 425.*
4) *Word limit for short answer questions is 150 to 175.*

munotes.in

Q1) Explain the concept of Inclusive Education. Differentiate between Integrated and Inclusive Education. Explain the benefits of Inclusive Education for general and differently abled students. **[15]**

OR

What is the need and importance of Inclusive Education. Explain various educational programs for implementing Inclusive Education in schools.

Q2) How will you identify a hearing impaired student in your class? As a teacher, what instructional strategies will you adapt to include these students in your class? **[15]**

OR

How will you use the following Inclusive Instructional strategies for the Inclusion of differently abled students.

a) Circle of friends

b) Buddy system

c) Blended Learning

Q3) What is meant by Inclusive Schools? What are the challenges faced by Inclusive Schools? Which activities will you implement to overcome these challenges? **[15]**

OR

What are the common characteristics of Inclusive School? Explain how you will develop Inclusive culture in your school?

Q4) What are the qualities of an Inclusive Teacher? Explain any three training programs for Inclusive Teachers. **[15]**

OR

What is assistive technology for Inclusive Education? Illustrate how VAK modalities are used for successful Inclusion.

Q5) Answer the following : (any four) **[20]**

a) Write about PWD Act 1995.

b) What are the steps in IEP?

c) How can positive parental attitude support Inclusion?

d) How will you identify dyslexic student in the class?

e) What are the teaching - learning challenges faced by Inclusive Schools?

f) Write the role of remedial teaching as an Inclusive Instructional strategy.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions: 5]

P2380

[5554]-203

S.Y. B.Ed. (General)

203 : शाळा आणि समावेशक शाळा

(2015 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना:
1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्द मार्यादा 400 ते 425 शब्द आहे.
4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमार्यादा 150 ते 175.

प्रश्न 1) समावेशक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. एकात्मिक व समावेशक शिक्षण यातील फरक स्पष्ट करा. सर्व साधारण व असाधारण क्षमता असणाऱ्या विद्यार्थ्यासाठी समावेशक शिक्षणाचे फायदे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षणाची गरज व महत्व काय आहे. शाळेमध्ये समावेशक शिक्षणासाठी विविध शैक्षणिक उपक्रम कशा प्रकारे राबवाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) श्रवणदोष असलेले विद्यार्थी आपण वर्गात कसे शोधाल? तुमच्या वर्गात अशा विद्यार्थ्यांचा समावेश करण्यासाठी शिक्षक म्हणून आपण कोणत्या अनुदेशन योजनाचा अवलंब कराल ते स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

असाधारण क्षमता असलेल्या विद्यार्थ्यांच्या समायोजनासाठी खालील समावेशक अनुदेशन योजना कशाप्रकारे वापराल?

अ) मित्र वर्तुळ

ब) बडी सिस्टीम

क) मिश्रित अध्ययन

प्रश्न 3) समावेशक शाळा म्हणजे काय? समावेशक शाळेसमोरील आव्हाने कोणती? त्या आव्हानावर मात करण्यासाठी आपण कोणते उपक्रम राबवाल? **[15]**

किंवा

समावेशक शाळेची सर्वसाधारण वैशिष्ट्ये कोणती? आपण शाळेमध्ये समावेशक संस्कृती कशी विकसित कराल ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) समावेशक शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये कोणती? समावेशक शिक्षकासाठी असलेले कोणतेही तीन प्रशिक्षण कार्यक्रम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षणासाठी सहायक तंत्रज्ञान म्हणजे काय? यशस्वी समावेशनासाठी वापरले जाणारे दृक्-श्राव्य आणि गतीविषयक (VAK) तंत्रज्ञान सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) **[20]**

अ) पी. डब्ल्यू. डी. कायदा (1995) लिहा.

ब) व्यक्तिगत शैक्षणिक कार्यक्रमाच्या (IEP) पायऱ्या कोणत्या?

क) समावेशनासाठी पालकांचा सकारात्मक दृष्टीकोन कसा मदत करु शकेल?

ड) वर्गामध्ये भाषिक अक्षमता असणारे विद्यार्थी कसे शोधाल?

इ) समावेशक शिक्षणासमोरील अध्ययन – अध्यापनातील आव्हाने कोणती?

फ) एक समावेशक अनुदेशन योजना म्हणून उपचारात्मक अध्यापनाची भूमिका लिहा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2371

[Total No. of Pages : 37

[5554]-204

B.Ed. (General)

204 - 01 : GUIDANCE AND COUNSELLING

(2015 Pattern)

204 - 01 **Guidance and Counselling**

02 **Education For Human rights and Peace Education**

03 **Women Education**

04 **Lifelong Education**

05 **Population Education and Family Life Education**

06 **Education for sustainable development and Environment Education.**

07 **Disaster Management**

08 **Inclusive Education**

09 **Introduction to Educational Research.**

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 -425 words.*
4) *Short answer type questions carry 5 marks and answers of the same are expected to be written in 130-150 words.*

munotes.in

P.T.O.

Q1) Explain the concept and need of guidance. Write any five principles of guidance with an example. **[15]**

OR

Write the need and importance of personal Guidance and Educational Guidance. Explain the procedure of guidance at school level with an example.

Q2) Explain the concept of counselling. Explain the principles and need of counselling in present set up with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the difference between Individual counselling and group counselling. How will you use both kinds of counselling at school level. Explain with an example.

Q3) Explain the Interview technique and sociometric technique in guidance with the help of following points. **[15]**

a) Concept

b) Merits and limitations

c) Utility in guidance

OR

Explain the questionnaire and cumulative Records in guidance with the following points.

a) Concept

b) Merits and limitations

c) Utility in guidance

Q4) Write the types of children with special needs. Explain how will you do counselling of a physically handicapped pupil and their parents. **[15]**

OR

Explain the qualities and professional ethics of a counsellor. Explain the role of a school counsellor in counselling of a student.

munotes.in

Q5) Write the short notes (Any Four) **[20]**

a) Importance of seven point plan in guidance.

b) Characteristics of Directive counselling.

c) Counselling process.

d) Importance of psychological test in guidance.

e) Limitations of observation technique.

f) Functions of Guidance.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

B.Ed. (General)

204 - 01 : GUIDANCE AND COUNSELLING

मार्गदर्शन आणि समुपदेशन

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा 400 ते 425.

4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150.

प्रश्न 1) मार्गदर्शनाची संकल्पना आणि गरज स्पष्ट करा. मार्गदर्शनाचे कोणतेही पाच तत्वे उदाहरणासह लिहा. **[15]**

किंवा

व्यक्तीगत मार्गदर्शन आणि शैक्षणिक मार्गदर्शनाची गरज व महत्व लिहा. शालेय स्तरावरील मार्गदर्शन प्रक्रिया उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) समुपदेशनाची संकल्पना स्पष्ट करा. सद्यास्थितीत समुपदेशनाची तत्वे व गरज योग्य उदाहरणासह लिहा. **[15]**

किंवा

वैयक्तिक समुपदेशन व समूह समुपदेशन यातील फरक स्पष्ट करा. दोन्ही समुपदेशन पद्धतीच्या शालेय स्तरावर उपयोग कसा कराल? सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) मार्गदर्शनातील मुलाखत तंत्र व समाजमिती तंत्र खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) गुण आणि मर्यादा

क) मार्गदर्शनातील उपयुक्ता

किंवा

र्मागदर्शन साधनातील प्रश्नावली आणि संकलित नोंदपत्रक खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) गुण आणि मर्यादा

क) मार्गदर्शनातील उपयुक्तता

प्रश्न 4) विशेष गरजा युक्त बालकांचे प्रकार लिहा. शारीरिक अपंग असणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे आणि त्यांच्या पालकांचे समुपदेशन आपण कसे कराल? **[15]**

किंवा

समुपदेशनाची गुणवैशिष्टे आणि व्यावसायिक नितीतत्वे सांगा. विद्यार्थ्यांना समुपदेशन करताना शालेय समुपदेशकाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) सप्तसूत्री योजनेचे मार्गदर्शनातील महत्व

ब) निर्देशित समुपदेशनाची वैशिष्टे

क) समुपदेशन प्रक्रिया

ड) मानसशास्त्रीय कसोट्याचे मार्गदर्शनातील महत्व

इ) निरीक्षण तंत्राच्या मर्यादा

फ) मार्गदर्शनाची कार्ये

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

S.Y. B.Ed.

204 - 02: EDUCATION FOR HUMAN RIGHTS & PEACE EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write down the concept of human rights? State central idea of human right education? Explain the needs and importance of human right education with suitable examples. **[15]**

OR

Write down the concept of child rights and explain with following points?

a) Meaning of child rights

b) Background & nature, definitions of child rights.

c) Needs of child rights.

d) Importance of child rights.

Q2) What is human rights of aged and disabled? Explain the needs and importance of aged & disabled human rights with suitable examples? **[15]**

OR

Write down the constitutional provisions for minorities? Explain the needs and importance of human rights of minorities with suitable examples?

Q3) Write down the concept of peace education? Explain with help of following points. **[15]**

a) Meaning and nature

b) Definitions

c) Needs

d) Importance

e) Characteristics

munotes.in

OR

What is peace education? Enlist the challenges infront of peace education? Explain the remedial strategies to overcome the challenges with suitable examples.

Q4) What is constructivist approach in teaching? What are the challenges infront of the constructivist approach? As a trained teacher, how you will solve it, suggest some solutions, with examples. **[15]**

OR

What are the competencies of peace teacher? Explain the role of peace teacher in context of Jammu/Kashmir as well as sensitive zone in your area?

Q5) Short notes (Any four) **[20]**

a) Human rights Act, 1993

b) National human rights commission.

c) Status of schedule tribes community.

d) Mahatma Gandhiji's thoughts on peace.

e) Characteristics of peace teacher.

f) J. Krishnamurthy's thoughts on peace.

❋ ❋ ❋

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

S.Y. B.Ed.

204-02:EDUCATION FOR HUMAN RIGHTS & PEACE EDUCATION

शांततेसाठी शिक्षण आणि मानवी हक्क शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) मानवी हक्काची संकल्पना लिहा? मानवी हक्क शिक्षणाची मध्यवर्ती संकल्पना सांगून मानवी हक्क शिक्षणाची संकल्पना गरज आणि महत्व सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

बालहक्काची संकल्पना खालील मुद्याद्वारे स्पष्ट करा.

अ) बालहक्काचा अर्थ

ब) बालहक्काचे स्वरूप आणि पार्श्वभूमी, व्याख्या

क) बालहक्काची गरज

ड) बालहक्काचे महत्व

प्रश्न 2) जेष्ठ व अक्षम घटकासाठीचे मानवी हक्क कोणते? जेष्ठ आणि अक्षम घटकासाठीच्या मानवी हक्काची गरज व महत्व सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अल्पसंख्याकाकरिता राज्यघटनेतील तरतुदी कोणत्या? अल्पसंख्याकाच्या मानवी हक्काची गरज आणि महत्व सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) शांततेसाठी शिक्षणाची संकल्पना खालील मुद्याद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अर्थ व स्वरूप

ब) व्याख्या

क) गरज

ड) महत्व

इ) वैशिष्ट्ये

किंवा

शांततेसाठी शिक्षण म्हणजे काय? शांततेसाठी शिक्षणासमोरील आव्हानांची यादी करून आव्हानांवर मात करण्यासाठी उपचारात्मक कार्यनीति सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) अध्यापनातील रचनात्मक दृष्टिकोन कोणता? रचनात्मक दृष्टिकोनासमोरील आव्हाने कोणती? एक प्रशिक्षित शिक्षक म्हणून सदर आव्हानांवर मात करण्यासाठी उपाययोजना उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शांतता शिक्षकाच्या अभिक्षमता कोणत्या? जम्मू काश्मीर आणि तुमच्या कार्यक्षेत्रातील संवेदनशील भाग या संदर्भातील शांतता शिक्षकांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) मानवी हक्क कायदा, 1993

ब) राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोग

क) अनुसूचित जमाती समुदायाचा स्तर

ड) महात्मा गांधीजीचे शांततेविषयक विचार

इ) शांतता शिक्षकांची वैशिष्ट्ये

फ) जे. कृष्णमूर्तीचे शांततेविषयक विचार

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

B.Ed. (General)

204 - 03 : WOMEN EDUCATION

(2015 Pattern) (Elective Subject)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 -425 words.***
4) ***Short answer type questions carry 5 marks and answers of the same are expected to be written in 130-150 words.***

munotes.in

Q1) What is meant by Women Education? Explain need and importance of women education. **[15]**

OR

What are the problems about women education in Indian society? Suggest to remove these problems.

Q2) Explain the history of women education before independence with the help of following points. **[15]**

a) Nature

b) Scope

c) Limitations

OR

Explain the history of women education in ancient India with the help of following points.

a) Place of women in society

b) Nature of women education

c) Scope of women education

Q3) Explain in detail the views and role of Tarabai Shinde about women education.**[15]**

OR

Explain in detail the views and work done by Maharshi Dhondo Keshav Karve about women education.

Q4) Explain in detail the recommendations of any two commissions for women education. **[15]**

OR

Write with suitable example that as a teacher which three activities will you implement for betterment of women education.

Q5) Answer the following (any four) **[20]**

a) Objectives of women education

b) Women education in vedic period.

c) Mahatma Phule's views on women education

d) Objectives and functions of National Women Commission.

e) Challenges in women education in present situation.

f) Nature of women education in Medieval India.

❋ ❋ ❋

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

B.Ed. (General)

204-03 : WOMEN EDUCATION

स्त्री शिक्षण

(2015 Pattern) (Elective Subject)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा 400 ते 425.

4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150.

प्रश्न 1) स्त्री शिक्षण म्हणजे काय? स्त्री शिक्षणाची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भारतीय समाजात स्त्री शिक्षणाबाबत कोणकोणत्या समस्या आहेत? या समस्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.

प्रश्न 2) स्वातंत्र्यपूर्व स्त्री शिक्षणाचा इतिहास खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरूप

ब) व्याप्ती

क) मर्यादा

किंवा

प्राचीन भारतातील स्त्री शिक्षणाचा इतिहास खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) स्त्रीचे समाजातील स्थान

ब) स्त्री शिक्षणाचे स्वरूप

क) स्त्री शिक्षणाची व्याप्ती

प्रश्न 3) स्त्री शिक्षणाबाबत ताराबाई शिंदे यांचे विचार व भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

स्त्री शिक्षणाबाबत महर्षी धोंडो केशव कर्वे यांचे विचार व कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 4) स्त्री शिक्षणाबाबत कोणत्याही दोन आयोगाच्या शिफारशी सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

स्त्री शिक्षणाच्या उन्नतीसाठी एक शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते तीन उपक्रम राबवाल ते सोदाहरण लिहा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

अ) स्त्री शिक्षणांची उद्दिष्टे

ब) वेदिक काळातील स्त्री शिक्षण

क) महात्मा फुले यांचे स्त्री शिक्षण विषयक विचार

ड) राष्ट्रीय महिला आयोगाची उद्दिष्टे आणि कार्ये

इ) स्त्री शिक्षणातील सद्यस्थितीतील आव्हाने

फ) मध्ययुगीन भारतातील स्त्री शिक्षणाचे स्वरूप

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

S.Y. B.Ed. (General)

204-04 : LIFELONG EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

*1) **All questions are compulsory.***

*2) **Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Explain the concept of Lifelong Learning. Explain the importance of 'Family Learning' & 'Workforce Learning', for lifelong learning. **[15]**

OR

What is meant by Lifelong Learning? As a teacher which efforts will you take for developing skills of students for lifelong learning? Explain it with examples.

Q2) Explain the impact of following factors for creating positive atmosphere & learning in school with examples. **[15]**

a) Guidance

b) Support

c) Counselling

OR

What is the need of continuous improvement in school? As a teacher which efforts will you take for how keeping everybody up to date. Explain with examples.

Q3) Which are the tools & techniques for lifelong learning? How these techniques are useful in our daily life? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the following tools & techniques for lifelong learning.

a) Personal learning Action plan

b) Learning organization

c) Learning to live.

munotes.in

Q4) Explain the 'Carl Rogers' learning theory with examples. Write need of these theory in present situation. **[15]**

OR

Explain the 'Malcolm Knowles' learning theory with examples. Write the importance of these theory in present situation.

Q5) Answer the following questions in brief (any 4) **[20]**

a) Write the need of lifelong learning for Human Resource Development.

b) Explain 'The community in the school' with examples.

c) Explain the importance of 'Learner Oriented Evaluation'.

d) Write the importance of Robert Gagne's learning theory.

e) Explain the tool of 'Active Citizenship'

f) Write the importance of continuous improvement in schools.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204
S.Y. B.Ed. (General)
204-04 : LIFELONG EDUCATION
आजीवन शिक्षण
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गूण दर्शवितात.

प्रश्न 1) आजीवन अध्ययनाची संकल्पना स्पष्ट करा. आजीवन अध्ययनासाठी 'कौटुंबिक अध्ययन' व 'कार्यशक्ती अध्ययनाचे' महत्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आजीवन अध्ययन म्हणजे काय? आजीवन अध्ययनाच्या विकसनासाठी शिक्षक म्हणून तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये कौशल्ये विकसीत करण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) शाळेमध्ये शिकण्यासाठी व वातावरण निर्मिती करण्यासाठी खालील घटकांचा प्रभाव उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

अ) मार्गदर्शन

ब) आधार

क) समुपदेशन

किंवा

शाळेतील सातत्यपूर्ण सुधारणेची गरज का आहे? सर्वजन परिपूर्ण कसे होतील, यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) आजीवन अध्ययनासाठी साधने व तंत्रे कोणती? दैनंदिन जीवनामध्ये ही तंत्रे कशी उपयोगी आहेत. ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

munotes.in

किंवा

आजीवन अध्ययनातील खालील साधने व तंत्रे स्पष्ट करा.

अ) वैयक्तिक अध्ययन कृती कार्यक्रम

ब) अध्ययन संघटना

क) जगण्यासाठी अध्ययन

प्रश्न 4) कॉर्ल रॉजर्स यांची अध्ययन उपपत्ती उदाहरणासह स्पष्ट करा. सध्याच्या काळामध्ये अध्ययन उपपत्तीची गरज लिहा. **[15]**

किंवा

माल्कोम् नोवेल्स् (Malcolm Knowles) यांची अध्ययन उपपत्ती उदाहरणासह स्पष्ट करा. सध्यास्थितीत या उपपत्तीची उपयुक्तता लिहा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) **[20]**

अ) आजीवन अध्ययनासाठी मानवी संसाधन विकासाची गरज लिहा.

ब) 'समाजाने शाळेत जाणे' हे विधान उदाहरणासह स्पष्ट करा.

क) विद्यार्थीकेंद्रित मूल्यमापनाची आवश्यकता स्पष्ट करा.

ड) रॉबर्ट गॅने यांच्या अध्ययन उपपत्तीचे महत्व लिहा.

इ) 'नागरिकत्वासाठी सक्रीयता' हे साधन स्पष्ट करा.

फ) शाळेतील सातत्यपूर्ण सुधारणो याचे महत्व लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

S.Y. B.Ed. (General)

204 - 05 : POPULATION EDUCATION AND FAMILY LIFE EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

munotes.in

Q1) What is population and population education? What are the objectives of population education? How you will aware to student about the characteristics of world as well as Indian population? **[15]**

OR

What is structure? Draw the structure of Indian population? Explain the needs and importance of population education with suitable examples.

Q2) What is problem? What are the challenges in front of the controlling to population? Suggest some functional strategies to control on problem and population growth of India, explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the concept of population control with help of following points.

a) Meaning & Definitions

b) Nature and Scope

c) Needs and Importance

d) Challenges

e) Remedies

Q3) What is value education? Enlist the values relevant to school education. As a responsible teacher, how you will aware about the values, explain with suitable examples and activities. **[15]**

OR

Explain the concept of family life education with following points.

a) Meaning and Definitions

b) Nature and scope

c) Needs and Importance

d) Challenges

e) Solutions strategies

Q4) What is sexual health? Which are the sexually transmitted diseases? How you will aware to student about the sexual health, explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the sexual education with help of following points.

a) Meaning and Definitions

b) Nature & scope

c) Needs & Importance

d) Characteristics

e) Challenges

f) Remedies

Q5) Short notes (Any four) **[20]**

a) Objectives of population education.

b) Urbanisation: problem of population.

c) Health and standard of living.

d) Premarital preparation.

e) Adolescent life skill training.

f) Sexuality education.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

S.Y. B.Ed. (General)

204-05: POPULATION EDUCATION AND FAMILY LIFE EDUCATION

लोकसंख्या शिक्षण आणि कुटुंब जीवन शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) लोकसंख्या आणि लोकसंख्या शिक्षण म्हणजे काय? लोकसंख्या शिक्षणाची उद्दिष्टे कोणती? जागतिक व भारतीय लोकसंख्येच्या वैशिष्ट्याविषयी आपण विद्यार्थ्यांची जाणीव - जागृती कशी कराल? **[15]**

किंवा

संरचना म्हणजे काय? भारतीय लोकसंख्येची संरचना आरेखन करून लोकसंख्या शिक्षणाची गरज व महत्व सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) समस्या म्हणजे काय? लोकसंख्या नियंत्रणासमोरील आव्हाने कोणती? भारतातील लोकसंख्या वाढीची समस्या नियंत्रणाकरिता व्यवहारिक कार्यनीति सुचवून सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

लोकसंख्या नियंत्रणाची संकल्पना खालील मुद्याद्वारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ व व्याख्या

ब) स्वरूप व व्याप्ती

क) गरज व महत्व

ड) आव्हाने

इ) उपाययोजना

munotes.in

प्रश्न 3) मूल्य शिक्षण म्हणजे काय? शालेय शिक्षणाशी निगडीत मूल्यांची सूची करून एक जबाबदार शिक्षण म्हणून विद्यार्थ्यांची मूल्यांबद्दलची जाणीव – जागृती कशी कराले? हे सुयोग्य उदाहरणे आणि उपक्रमाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

कुटूंब जीवन शिक्षण ही संकल्पना खालील मुद्याद्वारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ व व्याख्या

ब) स्वरूप व व्याप्ती

क) गरज व महत्व

ड) आव्हाने

इ) उपचारात्मक कार्यनीति

प्रश्न 4) लैंगिक आरोग्य म्हणजे काय? लैंगिक संक्रमणामुळे होणारे आजार कोणते? एक शिक्षक म्हणून आपण विद्यार्थ्यांची लैंगिक आरोग्याबद्दलची जाणीव – जागृती कशी कराल, ते सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

लैंगिक शिक्षणाची संकल्पना खालील मुद्याद्वारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ व व्याख्या

ब) स्वरूप व व्याप्ती

क) गरज व महत्व

ड) वैशिष्टे

इ) आव्हाने

ई) उपाययोजना

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) लोकसंख्या शिक्षणाची उद्दिष्टे

ब) शहरीकरण: लोकसंख्यावाढीची समस्या

क) आरोग्य आणि राहणीमानाचा दर्जा

ड) विवाहपूर्व तयारी

इ) कुमारावस्थतेतील जीवन कौशल्यांचे प्रशिक्षण

फ) लैंगिकता शिक्षण

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

B.Ed.

204-06 : EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT & ENVIRONMENTAL EDUCATION

(2015 Pattern) (Elective Subject)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for 15 marks questions is 350-400 words.***
4) ***Word limit for 5 marks questions is 150-200 words.***

munotes.in

Q1) Explain sustainable development with respect to following points. **[15]**

a) Meaning

b) Need

c) Importance

d) Teacher's role

OR

What is economic growth? Illustrate correlation between economic growth and sustainable development.

Q2) What is Environmental Education? Explain with example the need and importance of Environmental education. **[15]**

OR

What is Environmental Degradation? Write the reasons of environmental degradation and how environmental degradation affect the human health?

Q3) Explain the concepts of Evolution, Adaption and Diversity in detail. **[15]**

OR

What is ecosystem? Write the structure and functions of ecosystem in detail.

Q4) Define pollution? Write the reasons of pollution and explain teacher's role in environmental conservation. **[15]**

OR

What is biodiversity? Explain importance of biodiversity which remedies will you apply for balancing biodiversity.

Q5) Write in short (Any Four) **[20]**

a) Advantages of tools for Biological Control.

b) Role of teacher as a Environmental Educator.

c) Earth : the living planet.

d) Wild Life Protection Act.

e) Reasons for water pollution.

f) Community participation in natural resource management.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

B.Ed.

204-06 : EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT & ENVIRONMENTAL EDUCATION

शाश्वत विकास आणि पर्यावरण शिक्षण

(वैकल्पिक विषय) (2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी सुमारे 350 ते 400 शब्दात उत्तर लिहावे.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी सुमारे 150 ते 200 शब्दात उत्तर लिहावे.

प्रश्न 1) शाश्वत विकास खालील मुद्द्याच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अर्थ

ब) गरज

क) महत्व

ड) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

आर्थिक वाढ म्हणजे काय? आर्थिक वाढ व शाश्वत विकास यांचा सहसंबंध सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) पर्यावरण शिक्षण म्हणजे काय? पर्यावरण शिक्षणाची गरज व महत्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

पर्यावरणाचा ऱ्हास म्हणजे काय? पर्यावरणाच्या ऱ्हासाची कारणे लिहून पर्यावरण ऱ्हासाचा मानवी आरोग्यावर कोणता परिणाम होतो.

प्रश्न 3) उत्क्रांती, अनुकूलन व विविधता या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

परिसंस्था म्हणजे काय? परिसंस्थेची रचना व कार्य सविस्तर लिहा.

munotes.in

प्रश्न 4) प्रदूषण म्हणजे काय? प्रदूषणाची कारणे लिहून पर्यावरण संवर्धनात शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

जैवविविधता म्हणजे काय? जैवविविधतेचे महत्व सांगून जैवविविधतेचा समतोल राखण्यासाठी तुम्ही कोणत्या उपाय योजना कराल?

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) **[20]**

अ) जैविक नियंत्रणाच्या साधनाचे फायदे

ब) पर्यावरण प्रशिक्षक म्हणून शिक्षकाची भूमिका

क) पृथ्वी: एक सजीव ग्रह

ड) वन्यजीव संरक्षण कायदा

इ) जल प्रदूषणाची कारणे

फ) नैसर्गिक साधन संपत्तीच्या व्यवस्थापनात समूदायाचा सहभाग

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

S.Y. B.Ed. (General)

204-07 : DISASTER MANAGEMENT

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) What is the concept of disaster? Explain the natural disaster. How will you sensitize the school students regarding natural disaster? **[15]**

OR

Write a detailed note on Disaster Management Act 2005 with the help of following points.

i) Provisions, ii) Implementation, iii) Advantages, iv) Criticism/your opinion

munotes.in

Q2) What is meant by disaster preparedness? How will you show your disaster preparedness at various places. **[15]**

a) Industry
b) Educational Institution.
c) Hotel

OR

Explain the importance of mitigation. How will you match the available resources and workout.

a) Medical team
b) Forming & Deploying of Rescue teams
c) Casualty evacuation.

Q3) What is meant by disaster risk reduction at school? How will you use the disaster risk reduction ways in the school effectively? **[15]**

OR

Explain the role of community in disaster management. How will you take the help of community in disaster management effectively.

Q4) Explain in detail the role of school in disaster management with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the term 'Preventive disaster management'. Suggest some long term remedies for any one disaster management.

Q5) Write in short (Any Four) **[20]**

a) Write steps of disaster management.

b) Mechanism of disaster management.

c) Explain the ways of disposal of dead.

d) Disaster preparedness at society level.

e) Role of community in disaster management.

f) Write central Govt. Policies for disaster management.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204
S.Y. B.Ed. (General)
204-07 : DISASTER MANAGEMENT
आपत्ती व्यवस्थापन
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) आपत्ती म्हणजे काय? नैसर्गिक आपत्ती स्पष्ट करा. तुम्ही शालेय विद्यार्थ्यांमध्ये नैसर्गिक आपत्तीविषयी जागरूकता कशी निर्माण कराल? **[15]**

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापन कायदा 2005 खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

i) कायद्यातील तरतूदी, ii) अंमलबजावणी, iii) फायदे, iv) समिक्षा / तुमचे मत

प्रश्न 2) 'आपत्ती सज्जता' म्हणजे काय? खालील ठिकाणी तुम्ही तुमची आपत्ती सज्जता कशी दाखवाल? **[15]**

अ) कारखाना/ उद्योग

ब) शैक्षणिक संस्था

क) हॉटेल

किंवा

'आपत्ती उपशमनाचे' महत्व स्पष्ट करा. तुम्ही उपलब्ध साधन सामग्री व नवीन आवश्यक साधनसामग्रीची पूर्तता यांची जुळवा जुळव कशी कराल?

अ) वैद्यकीय संघ

ब) बचाव दलाची निर्मिती व कार्यवाही

क) जखमींची व मृतांची सुटका

munotes.in

प्रश्न 3) शाळेच्या पातळीवर आपत्ती जोखीम कमी करणे म्हणजे काय? तुमच्या शाळेतील आपत्तीची तीव्रता कमी करण्यासाठी आपत्ती जोखीम कमी करण्याचे विविध मार्ग तुम्ही परिणामकारकपणे कसे वापराल? **[15]**

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये समाजाची भूमिका स्पष्ट करा. आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये तुम्ही समाजाची मदत परिणामकारकरित्या कशी घ्याल?

प्रश्न 4) आपत्ती व्यवस्थापनात शाळेची भूमिका उदाहरणासह सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

'प्रतिबंधात्मक आपत्ती व्यवस्थापन' ही संकल्पना स्पष्ट करा. कोणत्याही एका आपत्ती व्यवस्थापनाच्या संदर्भात दीर्घकालीन उपाययोजना सूचवा.

प्रश्न 5) थोडक्यात लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या पायऱ्या लिहा.

ब) आपत्ती व्यवस्थापन प्रक्रिया

क) मृतांची विल्हेवाट लावण्याचे मार्ग स्पष्ट करा.

ड) समाज पातळीवरील आपत्ती सज्जता

इ) आपत्ती व्यवस्थापनातील समाजाची भूमिका

फ) केंद्र सरकारचे आपत्ती व्यवस्थापन विषयक धोरण लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

S.Y. B.Ed. (General)

204 - 08 : INCLUSIVE EDUCATION

(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for answers of essay type questions is 400 to 425.***
4) ***Word limit for short answer questions is 150 to 175.***

Q1) Explain the concept of disability. Explain in detail the medical and social models of disability with respect to:- **[15]**

a) Concept

b) Importance

OR

Explain the following concepts with suitable examples:-

a) Integrated education.

b) Mainstreaming.

c) Inclusive education

Q2) Explain the need and importance of inclusive education. As a teacher, what will you do for successful inclusive education. **[15]**

OR

Explain the concept of inclusive education. Write the principles of inclusive education with suitable examples.

Q3) How will you develop a positive attitude towards inclusive education among. **[15]**

a) Students

b) Parents

c) Society

munotes.in

OR

What are the social skills required for successful inclusive education? As a teacher, how will you develop these social skills among the students?

Q4) What are the characteristics of an Ideal inclusive school? Explain the role of a teacher in developing an Ideal inclusive school. **[15]**

OR

Explain any three instructional strategies for effective inclusive education.

Q5) Write short notes on: (any four) **[20]**

a) Special needs education.

b) Role of PWD in Inclusive education.

c) Philosophical approaches to inclusive education (any-2)

d) Benefits of inclusive education for parents.

e) Developing self-efficacy for inclusive education among teachers.

f) Importance of effective collaboration between teacher educators and policy makers for the successful inclusive of students.

❀ ❀ ❀

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

S.Y. B.Ed. (General)

204 -08: INCLUSIVE EDUCATION

समावेशक शिक्षण

(2015 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा (15 गुण) प्रश्नाच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 आहे.
4) लघुत्तरी (5 गुण) प्रश्नाच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 ते 175 आहे.

प्रश्न 1) दिव्यांग (Disability) संकल्पना स्पष्ट करा. समावेशनाचे वैद्यकीय आणि सामाजिक प्रतिमान खालील मुद्दयांच्या आधारे सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) महत्व

किंवा

खालील संकल्पना योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

अ) एकात्म शिक्षण

ब) मुख्य प्रवाहातील शिक्षण

क) समावेशक शिक्षण

प्रश्न 2) समावेशक शिक्षणाची गरज व महत्व स्पष्ट करा. यशस्वी समावेशक शिक्षणासाठी एक शिक्षक म्हणून तुम्ही काय कराल? **[15]**

किंवा

'समावेशक शिक्षण' संकल्पना स्पष्ट करा. समावेशक शिक्षणाची तत्वे योग्य उदाहरणांसह लिहा.

munotes.in

प्रश्न 3) समावेशक शिक्षणासंबंधी सकारात्मक अभिवृत्ती तुम्ही खालील घटकांमध्ये कशी विकशित कराल?

अ) विद्यार्थी

ब) पालक

क) समाज **[15]**

किंवा

यशस्वी समावेशक शिक्षणासाठी आवश्यक सामाजिक कौशल्ये कोणती? शिक्षक म्हणून ही सामाजिक कौशल्ये विद्यार्थ्यांमध्ये कशी विकसित कराल?

प्रश्न 4) आदर्श समावेशक शाळेची गुणवैशिष्ट्ये कोणती आहेत? आदर्श समावेशक शाळेच्या विकसनामध्ये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

परिणामकारक समावेशक शिक्षणासाठीच्या कोणत्याही तिन अनुदेशन कार्यनिती स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 5) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) विशेष गरजांचे शिक्षण

ब) समावेशक शिक्षणामध्ये पी. डब्ल्यु. डी ची भूमिका

क) समावेशक शिक्षणासंबधी तत्वज्ञान विषयक दृष्टीकोण (कोणतेही दोन)

ड) समावेशक शिक्षणाचे पालकांना होणारे फायदे.

इ) शिक्षकांमध्ये समावेशक शिक्षणाबद्दल स्व-क्षमता (self efficacy) विकसित करणे

फ) विद्यार्थ्यांच्या यशस्वी समायोजनासाठी शिक्षक प्रशिक्षक आणि ध्येयधोरणे ठरवणाऱ्या यांच्यातील परिणामकारक सहभागाचे महत्व

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

B.Ed. (General)

204 - 09 : INTRODUCTION TO EDUCATIONAL RESEARCH

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry 15 marks and the answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five (5) marks and answer to the same are expected to be written in 130 to 150 words.***
5) ***Students should strictly follow word limit while writing answers.***

munotes.in

Q1) What is research? Explain research cycle. Write the importance of review of related literature in research. **[15]**

OR

What is an educational research? Write the different areas of educational research. Explain the need of educational research.

Q2) Write the three approaches of educational research. Explain the steps of action research. As a teacher how will you use action research in your day to day teaching. Explain with an example. **[15]**

OR

What is applied research in education? Explain the steps of applied research. How is applied research different from fundamental research. Explain with an example.

Q3) What are the three methods of educational research? Write the steps of experimental research with suitable example. **[15]**

OR

Write five areas of educational research in which you can use historical method. .Explain the steps of historical method.

Q4) Explain the concept of population and sample with suitable example. What is sampling? Write the importance of probabilistic sampling method in educational research. **[15]**

OR

What is questionnaire? Write the characteristics of questionnaire. Explain the need & importance of questionnaire.

Q5) Write answers in brief (any four) **[20]**

a) Types of variables in educational research.

b) Need of applied research in education.

c) Importance of survey method.

d) Importance of achievement test in research.

e) Types of research designs in educational research.

f) Use of hypothesis in experimental research.

❀ ❀ ❀

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2371

[5554]-204

B.Ed. (General)

204-09: INTRODUCTION TO EDUCATIONAL RESEARCH

शैक्षणिक संशोधनाची ओळख

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) *सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.*
3) *निबंधवजा प्रश्न 15 गुण व शब्दमर्यादा 400 ते 425.*
4) *लघुत्तरी प्रश्न 5 गुण व शब्दमर्यादा 130 ते 150 आहे.*
5) *परिक्षार्थ्यांनी शब्दमर्यादा पाळावी.*

प्रश्न 1) संशोधन म्हणजे काय? संशोधन चक्र स्पष्ट करा. शैक्षणिक संशोधनात संदर्भ साहित्याचे महत्व लिहा? **[15]**

किंवा

शैक्षणिक संशोधन म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधनाची विविध क्षेत्रे लिहा. शैक्षणिक संशोधनाची गरज स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) शैक्षणिक संशोधनातील तीन दृष्टीकोण लिहा. कृती संशोधनाच्या पायऱ्या लिहा. शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या दैनंदिन अध्यापनात त्याचा उपयोग कसा कराल ते उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शिक्षणातील उपयोजित संशोधन म्हणजे काय? उपयोजित संशोधनाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा. मुलभूत संशोधन प्रायोगिक संशोधना पेक्षा कसे वेगळे आहे हे एका उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) शैक्षणिक संशोधनातील तीन पध्दती कोणत्या? प्रायोगिक पद्धतीच्या पायऱ्या उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

एतिहासिक संशोधनाचा उपयोग करता येतील अशी शैक्षणिक संशोधनातील पाच क्षेत्रे लिहा एतिहासिक संशोधनाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 4) शैक्षणिक संशोधनातील जनसंख्या व नमुना या संकल्पना उदाहरणासह स्पष्ट करा. नमुना निवड पध्दती म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधनातील नमुना निवडीचे महत्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

प्रश्नावली म्हणजे काय? प्रश्नावलीची वैशिष्ट्ये लिहा. शैक्षणिक संशोधनात प्रश्नावलीची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) शैक्षणिक संशोधनातील चलांचे प्रकार लिहा.

ब) उपयोजित संशोधनातील शिक्षणात गरज

क) सर्वेक्षण पद्धतीचे महत्व

ड) शैक्षणिक संशोधनात संपादन चाचणीचे महत्व

इ) शैक्षणिक संशोधन मध्ये संशोधन डिझाइनचे प्रकार लिहा.

फ) प्रायोगिक संशोधनात परिकल्पनेचे उपयोग लिहा.

❋ ❋ ❋

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P2400

[Total No. of Pages : 126

[5554]-205

S.Y. B.Ed. (General)

ADDITIONAL PEDAGOGY COURSE

Understanding Disciplines and Pedagogy of School Subject

(BED205 - 01 to 28)

(2015 Pattern) (Credit System)

Time :3 Hours] *[Max. Marks :80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate marks of the question.*
3) *Answer to the essay type questions (15 Marks) are expected in 400 to 425 words.*
4) *Answer to the short answer type questions (5 Marks) are expected in 130 to 150 words.*

munotes.in

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
3) *निबंधवजा प्रश्नांचे (15 गुण) उत्तर 400 ते 425 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहे.*
4) *लघुत्तरी प्रश्नांचे (5 गुण) उत्तर 130 ते 150 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहे.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

मराठी

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) काळ म्हणजे काय? काळाचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [7]

ब) वाक्य म्हणजे काय? वाक्याचे विधानानुसार पडणारे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [8]

किंवा

अ) प्रयोग म्हणजे काय? प्रयोगाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [7]

ब) शब्दांच्या जाती कोणत्या? शब्दांच्या जातीचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [8]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) रस म्हणजे काय? कोणत्याही एक रस प्रकाराची लक्षणे व उदाहरण लिहा.

ब) अलंकार म्हणजे काय? अतिशयोक्ती अलंकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) अक्षरगणवृत्ताची संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) अभंगाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) तुमच्या महाविद्यालयाच्या नियतकालिकाची जाहिरात तयार करा.

munotes.in

प्रश्न 3) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा. [10]

i) शब्दांच्या एकूण .... जाती आहेत.

अ) सहा ब) अठ्ठेचाळीस

क) बारा ड) आठ

ii) ज्या समासात पहिले पद क्रियाविशेषण असते. त्यास .... समास म्हणतात.

अ) अव्ययीभाव ब) द्विगू

क) बहुव्रीही ड) तत्पुरुष

iii) आपल्या तोंडावाटे निघणाऱ्या मूल ध्वनींना आपण .... असे म्हणतो.

अ) वर्ण ब) स्वर

क) स्वरादी ड) विसर्ग

iv) मराठीतील पहिले वृत्तपत्र .... हे आहे.

अ) दर्पण ब) ज्ञानोदय

क) इंद्रप्रकाश ड) प्रभाकर

v) 'देवालय' या शब्दाची संधी .... अशी आहे.

अ) देव + आलय ब) देव + अलय

क) देवा + अलय ड) देवा + आलय

vi) मराठीत एकूण .... स्वर आहेत.

अ) आठ ब) बारा

क) दहा ड) चौदा

vii) सुसंगति सदा घडो, सुजनवाक्य कानी पडो । कलंक मतिचा झडो, विषय सर्वथा नावडो । हे .... अलंकाराचे उदाहरण आहे.

अ) व्यतिरेक ब) श्लेष

क) अतिशयोक्ती ड) यमक

viii) शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना शिकवावे हे .... प्रयोगाचे उदाहरण आहे.

अ) कर्तरी ब) कर्मणी

क) भावे ड) कर्मकर्तरी

ix) आई म्हणोनि कोणी, आईस हाक मारी, हे .... रस प्रकाराचे उदाहरण आहे.

अ) वीर रस ब) करूण रस

क) शांत रस ड) हास्य रस

x) मला ताप आला आहे म्हणून मी शाळेत जाणार नाही. हे .... वाक्य आहे.

अ) केवल वाक्य ब) संयुक्त वाक्य

क) मिश्र वाक्य ड) यापैकी नाही

प्रश्न 4) गद्य अध्यापनाची उद्दिष्टे लिहा. माध्यमिक स्तरावर गद्याचे अध्यापन अधिक परिणामकारक होण्यासाठी भाषा शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? **[15]**

किंवा

मातृभाषा मराठीची वैशिष्ट्ये लिहून मातृभाषा अध्यापनाचे महत्त्व लिहा. मातृभाषा अध्यापनात मराठी व इतिहास विषयाचा समवाय कसा साधाल ते माध्यमिक स्तरावरील उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

munotes.in

प्रश्न 5) मराठी विषयाच्या संरचनेची संकल्पना स्पष्ट करा. मराठी विषयाच्या संरचनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करून शिक्षकास दैनंदिन अध्यापनात तिचा होणारा उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष सांगून तुम्ही अभ्यासलेल्या कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे परीक्षण करा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) मराठी विषयाच्या अध्यापनात तंत्रज्ञानाचा वापर कसा कराल.

ब) मराठी भाषा शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

क) 'व्याकरण' अध्यापनाच्या' उद्गामी पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.

ड) माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांत 'वैज्ञानिक दृष्टिकोन' व 'श्रमप्रतिष्ठा' ही मूल्ये रूजविण्यासाठी कोणते प्रयत्न कराल.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

हिंदी

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए। **[10]**

i) यदी अध्यापक न होता ....

ii) आज की युवा पीढी।

iii) मैं कश्मीर बोल रहा हूँ।

ब) विशेषण के भेद सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[5]**

अथवा

अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए। **[10]**

i) यदी मैं संरक्षक मंत्री होता ......

ii) जीवन और योग

iii) मैं किसान बोल रहा हूँ।

ब) वाक्य के भेद सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[5]**

प्रश्न 2) किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[15]**

अ) आदिकाल के साहित्य की विशेषताएँ संक्षेप में लिखिए।

ब) 'रहिम' के काव्य की विशेषताएँ लिखिए।

क) हरिवंशराय बच्चन को हलावादी कवी क्यों माना जाता हैं।

ड) मनु भंडारीजी ने स्त्रियों की समस्याओं को उजागर किया है स्पष्ट कीजिए।

इ) 'अटल बिहारी वाजपेयी' का साहित्यिक परिचय दीजिए।

प्रश्न 3) अ) उचित जोडियाँ मिलाइए – **[5]**

"अ"		"ब"	
i)	सर्वनाम	अ)	मिश्र
ii)	संधि	ब)	चतुर
iii)	द्वंद्व समास	क)	व्यंजन
iv)	वाक्य	ड)	दिन – रात
v)	विशेषण	इ)	प्रश्नवाचक
		फ)	'अ'

munotes.in

ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए। **[5]**

i) 'महाभोज' इस उपन्यास के उपन्यासकार कौन हैं?

ii) 'सूरसागर' इस काव्य के कवि कौन हैं?

iii) 'सूर' शब्द का अर्थ लिखिए।

iv) 'बाल-बाल बचना' इस मुहावरें का अर्थ लिखिए।

v) '39' इस अंक को शब्दों में लिखिए।

प्रश्न 4) हिंदी भाषा का स्वरुप स्पष्ट कीजिए। साहित्यिक विधा पर आधारित हिंदी विषय की संरचना तैयार कीजिए। **[15]**

अथवा

आदर्श पाठ्यपुस्तक के लक्षण लिखिए। उन लक्षणों के आधार पर 9 से 12 तक की किसी भी एक कक्षा के पाठ्यपुस्तक का विश्लेषण कीजिए।

प्रश्न 5) व्याकरण अध्यापन के उद्देश लिखकर, व्याकरण अध्यापन की किन्हीं तीन पद्धतियों का वर्णन कीजिए। **[15]**

अथवा

हिंदी अध्यापक के विशेष गुण लिखकर हिंदी का कुशल अध्यापक बनने के लिए आप कौन से प्रयास करोगे?

प्रश्न 6) निम्नलिखित में से किन्हीं दो के उत्तर 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[10]**

अ) भाषा प्रयोगशाला का महत्त्व लिखिए।

ब) आशय विश्लेषण की संकल्पना स्पष्ट कीजिए।

क) अध्ययन-अध्यापन के तकनीकी पर आधारित स्त्रोत स्पष्ट कीजिए।

ड) पद्य अध्यापन के उद्देश लिखिए।

Total No. of Questions : 6]

ENGLISH

[Max. Marks : 80

Q1) What is intonation? Give the types of intonation with suitable examples. **[15]**

OR

What are dipthongs? What are its types? Give one example of each.

Q2) Answer the following (Any three) : **[15]**

a) Describe an event of 'Teacher's Day'.

b) Write a report of 'Street Play' conducted in your school.

c) Write down a review on any movie by your choice.

d) Prepare a speech on 'Women Empowerment'.

e) Draft questions for an interview of motivational speaker.

munotes.in

Q3) Do as Directed. **[10]**

i) _________ Yamuna is a tributary of the Gangas.
[Use appropriate article]

ii) Most children remain at school ________ the ages of six and sixteen.
[Use appropriate preposition]

iii) Education is the single most crucial issue.
[Change the degree]

iv) Parents give their children the names of gods.
[Change the voice]

v) The principal said the Reshma, "Obey your teacher".
[Change it into indirect speech]

vi) Diet plays a vital role in the maintenance of good health.
[Use Present perfect tense]

vii) Though population has grown, the rate of growth has fallen sharply.
[Rewrite it using 'but']

viii) When I become aware of this reality, I realized I had a huge responsibility.
[Rewrite using 'No sooner ..... than]

ix) He is full of love for all who suffer.
[Remove 'Who']

x) Football is a vigorous and healthy game.
[Use question tag]

Q4) Explain the place of English in secondary school curriculum. What qualities and compentencies should English teacher possess? Illustrate. **[15]**

OR

Explain how English subject has acquired a place in secondary school curriculum. What efforts will you take to achieve the objectives of English subject at secondary level?

Q5) Write down the Direct Method of Teaching English with the help of following Points : **[15]**

a) Concept

b) Merits

c) Limitations

d) Educational Implication

OR

Explain the concept, need and importance of learning resources. How will you use any learning resources in your daily teaching for English subject?

Q6) Answer the following :- (Any two) **[10]**

a) English Language laboratory.

b) Communicative Approach in English language teaching.

c) Methods for teaching Grammar in English language.

d) Grammar translation method in English language teaching.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SANSKRIT

[Max. Marks : 80

Q1) What are the types of adjectives in Sanskrit? Explain numerical and Qualitative adjectives with examples: **[15]**

OR

Explain the rules of Sanskrit reading and writing in detail:

Q2) Solve any three of the following : **[15]**

a) What is Euphony? Which are the types of Euphony? Explain them with examples:

b) What is Compound? Explain *Dwandva* Compound with examples:

c) Which are the types of Karakas? Explain them with examples:

d) Explain Absolute Locative structure of Sanskrit sentence:

e) Explain Casual structure of Sanskrit sentence:

Q3) A) Recognize the forms : **[5]**

i) यशोदया

ii) राधा

iii) वदामः

iv) अकरोत्

v) गम्यते

B) Match the pairs : **[5]**

	'A'		'B'
i)	काव्यप्रकाश	अ)	भवभूतिः
ii)	मुद्राराक्षसम्	ब)	कालिदासः
iii)	मालविकाग्निमित्रम्	क)	विशाखदत्त
iv)	काव्यादर्शः	ड)	भासः
v)	उत्तररामचरितम्	इ)	दण्डिः
		फ)	मम्मटः

munotes.in

Q4) Explain the objectives of teaching Sanskrit subject at higher secondary level: **[15]**

OR

Write down the characteristics of the Structure of Sanskrit subject:

Q5) Analyze the Sanskrit text book of 12th STD. **[15]**

OR

Analyze the syllabus and curriculum of Sanskrit at higher secondary level.

Q6) Answer the following questions in short: (Any Two) **[10]**

a) Explain the characteristics of Good Sanskrit Teacher:

b) Explain the technology based sources of Sanskrit learning.

c) Explain the place of Sanskrit subject in higher secondary level education.

d) How do various Values reflect through the Sanskrit textbooks of 12th STD?

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

संस्कृत

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) संस्कृत भाषेतील विशेषणांचे प्रकार कोणते? संख्यावाचक व गुणवाचक विशेषण सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संस्कृत लेखनाचे व वाचनाचे नियम सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. **[15]**

अ) संधी म्हणजे काय? संधीचे प्रकार कोणते? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) समास म्हणजे काय? द्वंद्व समास सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) कारकाचे प्रकार कोणते? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) संस्कृत सतिसप्तमी वाक्यरचना सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) संस्कृत प्रयोजक वाक्यरचना सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) रुपे ओळखा. **[5]**

i) यशोदया

ii) राधा

iii) वदाम:

iv) अकरोत्

v) गम्यते

ब) जोड्या जुळवा. **[5]**

	'अ'		'ब'
i)	काव्यप्रकाश	अ)	भवभूति:
ii)	मुद्राराक्षसम्	ब)	कालिदास:
iii)	मालविकाग्निमित्रम्	क)	विशाखदत्त
iv)	काव्यादर्श:	ड)	भास:
v)	उत्तररामचरितम्	इ)	दण्डि:
		फ)	मम्मट:

munotes.in

प्रश्न 4) उच्च माध्यमिक स्तरावरील संस्कृत अध्यापनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संस्कृत विषयाच्या संरचनेची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 5) इ. 12 वी च्या संस्कृत पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावरील संस्कृत अभ्यासक्रमाचे आणि पाठ्यक्रमाचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **[10]**

अ) चांगल्या संस्कृत शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) संस्कृत विषयाच्या अध्ययनाचे तंत्रज्ञानाधारित स्रोत स्पष्ट करा.

क) उच्च माध्यमिक स्तरावरील संस्कृत विषयाचे स्थान स्पष्ट करा.

ड) इ. 12 वी च्या संस्कृत पाठ्यपुस्तकातून विविध मूल्ये कसे प्रतिबिंबित होतात?

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

URDU

Max. Marks : 80]

1.(a) اُفہ یہ بی ایڈکورس اس عنوان پر 250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھیئے۔ 10

2.(b) صفت کی تعریف لکھیئے؟ صفت کی قسمیں مع مثال واضح کیجئے۔ 05

OR

1.(a) تعلیم نسواں اس عنوان پر 250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھیئے۔ 10

1.(b) ضمیر کی تعریف مع قسمیں، مثالوں کی مدد سے واضح کیجئے۔ 05

2. مختصر جواب لکھیئے۔ (کوئی تین) 15

1. دور جدید کے ادب کی خصوصیات لکھیئے۔
2. اُردو ادب کے مختلف ادوار مع خصوصیات لکھیئے۔
3. اقبال کی شاعری کی خصوصیات لکھیئے۔
4. مولانا الطاف حسین حالی کا طرز بیان لکھیئے۔
5. انیس چشتی بحثیت مصنف کی ادبی شخصیت پر روشنی ڈالیئے۔

3.(a) جوڑیاں لگائیے۔ 05

1. اسم خاص	1. شاعر
2. غزل کا آخری شعر	2. حروف عطف
3. علامہ اقبال	3. دوکلو
4. صفت مقداری	4. حروف مدا
5. دو جملہ کو جوڑنے والا لفظ	5. لال قلعہ
	6. مقطع

3.(b) خانہ پُری کیجئے۔ 05

1. اُردو ادب کے..............................ادوار ہے (دو، تین، ایک)
2. غزل..............................کی ایک قسم ہے (اصناف نثر، اصناف سخن، مضمون)
3. پریم چند کا اصل نام..............................ہے (راجندر شرما، دھنپت رائے، لا جند پرساد)
4. مسدس حالی کے مصنف..............................ہے۔ (حالی، شبلی، غالب)
5. یہ علامت سوال کے آخر میں لگائی جاتی ہے (؟، ، !)

munotes.in

4. تدریس اُردو کے اغراض و مقاصد لکھیئے۔ ثانوی مدارس میں اُردو کے مقام کا تعین کرتے ہوئے اُردو کی اہمیت وافادیت کی وضاحت کیجئے۔ 15

OR

4. درسی کتاب کیا ہے؟ اُردو کی معیاری کتاب کی تیاری کرتے وقت کن اصولوں وضوابط کو مدنظر رکھنا چاہیئے۔ 15

5. اُردو کے معلم کی خصوصیات لکھیئے۔ مُعلّم اُردو کی پیشہ وارانہ ترقی کے لیئے کن سرگرمیوں کا انعقاد ضروری ہے؟ 15

OR

5. تدریس قواعد کے مختلف طریقے لکھیئے۔ بارہویں جماعت میں قواعد کی تدریس کو موثر بنانے کے لیئے کن طریقے کو اپناوٴ نگے۔ 15

6. کوئی دو کے جواب لکھیئے۔ 10

1. مواد کے تجزیہ کی اہمیت

2. کمپیوٹر کی مدد سے اُردو کی تدریس

3. اُردو زبان کی ساخت

4. بحث و صباحثہ کا طریقہ

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

HISTORY

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the causes and effects of American war of Independance in detail.**[15]**

OR

Explain the effects of Industrial Revolution with reference to following points.

a) Positive effects

b) Negative effects

c) Enviromental effects

Q2) Answer in brief. (Any three) **[15]**

a) Usability of electronic media.

b) Challenges before democracy related to personal liberty.

c) Nature of contemporary history.

d) Uses of press.

e) Importance of Applied history.

Q3) A) Fill in the blanks :- **[5]**

i) Vardhman Mahaveer was the _______ Tirthankar.
(First, Twenty third, Twenty fourth, Twenty-fifth)

ii) The International Court of the UNO is at ______ city of Holand.
(New york, Ankara, Hague, London)

iii) Constitution of India was implemented from _______.
(26 January 1950, 26 January 1949, 26 January 1947, 15 August 1947)

iv) The remains of a dock have been discovered _____.
(Dholvira, Kalibangan, Lothal, Surkotada)

v) Ek Gaon, Ek Panvatha' movement was started by _____.
(Dr. Baba Amte, Dr. Prakash Amte, Dr. Baba Adhav, Smt. Sindhutai sapkal)

B) Match the pair : **[5]**

	'A'		'B'
i)	Bengal Gazzette	a)	The first Marathi newspaper
ii)	Darpan	b)	The principles of Buddha
iii)	Tripitak	c)	18 years
iv)	Voting age	d)	James Augustus Hicky
v)	Kesari and Maratha	e)	21 years
		f)	Lokmany Tilak

munotes.in

Q4) Explain the concept of content cum methodology. Explain with example how content cum methodology is useful to history teacher. **[15]**

OR

Explain the principles & maxims in history subject? Explain it with examples.

Q5) Explain the concept of Achievement test and Diagnostic test. Explain the importance of Remedial teaching for students progress with examples. **[15]**

OR

What is E-learning resources? Explain how will you use e-learning resources for effective history teaching with suitable examples.

Q6) Answer in brief (Any 2) : **[10]**

a) Explain the difference between syllabus and curriculum.

b) Explain the importance of historical Research.

c) Explain the importance of Unit plan.

d) Write the importance of value in history teaching.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

इतिहास

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्धांची कारणे आणि परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

औद्योगिक क्रांतीचे परिणाम पुढील मुद्‌यांच्या आधारे सविस्तर स्पष्ट करा.

अ) इष्ट परिणाम

ब) अनिष्ट परिणाम

क) पर्यावरणावरील परिणाम.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) विजाणूशास्त्रीय (Electronic) माध्यमांची उपयुक्तता

ब) लोकशाही समोरील व्यक्तिस्वातंत्र्याचे आव्हान

क) समकालीन इतिहासाचे स्वरुप

ड) मुद्रणालयाचे उपयोग

इ) उपयोजित इतिहासाचे महत्व

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) वर्धमान महावीर हे जैन धार्मियांचे .... तीर्थंकर होते.
(पहिले, तेविसावे, चोवसावे, पंचविसावे)

ii) संयुक्त राष्ट्रसंघाचे आंतरराष्ट्रीय न्यायालय हॉलंडमधील .... या शहरी आहे.
(न्युयॉर्क, अंकारा, हेग, लंडन)

iii) भारतीय राज्यघटनेची अंमलबजावणी .... पासून करण्यात आली.
(26 जानेवारी 1950, 26 जानेवारी 1949, 26 जानेवारी 1947,15 ऑगस्ट 1947)

iv) प्रचंड गोदीचे अवशेष .... येथे सापडले.
(धोलविरा, कालिबंगन, लोथल, सुरकोटडा)

v) 'एक गाव एक पाणवठा' ही चळवळ .... यांनी सुरु केली.
(डॉ. बाबा आमटे, डॉ प््रकाश आमटे, डॉ. बाबा आढाव, श्रीमती सिंधुताई सपकाळ)

munotes.in

ब) योग्य जोड्या लावा : [5]

'अ'		'ब'	
i)	बेंगाल गॅझेट	अ)	मराठी भाषेतील पहिले वृत्तपत्र
ii)	दर्पण	ब)	गौतम बुद्धांची तत्वे
iii)	त्रिपीठक	क)	18 वर्ष
iv)	मतदाराचे वय	ड)	जेम्स ऑगस्टस हिक्की
v)	केसरी आणि मराठा	इ)	21 वर्ष
		फ)	लोकमान्य टिळक

प्रश्न 4) आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची संकल्पना स्पष्ट करा. आययुक्त अध्यापन पद्धतीचा इतिहास शिक्षकास होणारा उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

इतिहास अध्यापनाची तत्वे आणि सूत्रे सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) संपादन चाचणी व नैदानिक चाचणीची संकल्पना स्पष्ट करा. विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीसाठी उपचारात्मक अध्यापनाचे महत्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

ई–अध्ययन स्रोत म्हणजे काय? इतिहास विषयाचे अध्यापन परिणामकारक होण्यासाठी या अध्ययन स्रोतांचा वापर तुम्ही कसा कराल? सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) पाठ्यक्रम व अभ्यासक्रमातील फरक स्पष्ट करा.

ब) ऐतिहासिक संशोधनाचे महत्व स्पष्ट करा.

क) घटक नियोजनाचे महत्व स्पष्ट करा.

ड) इतिहास अध्यापनात मूल्यांचे महत्व लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

GEOGRAPHY

[Max. Marks :80

Q1) a) Explain the structure of the atmosphere with diagram. **[8]**

b) What is an earthquake? Explain the types of earthquake waves in short. **[7]**

OR

a) Explain the types of soil? Write the measures of soil conservation. **[8]**

b) Which is the landforms that are a result of the erosional work of the rivers. Explain it. **[7]**

Q2) Write short answers type questions (any three) : **[15]**

a) Write down the effects of population growth.

b) Write the characteristics of Shifting Agriculture.

c) What is Biodiversity? Explain its importance.

d) Why do living things need energy?

e) Write use of the countour mapes.

munotes.in

Q3) A) Rewrite the following sentences after filling the blanks with appropriate words from the brackets. **[5]**

i) Longest river in Asia is ________.

(Sindhu, Yangtze, Ganga, Nile)

ii) India is ________ ranked number one in the World.

(7th, 3rd, 5th, 9th)

iii) Deserts have _______ density of population.

(Very high, High, medium, Low)

iv) The process of _________ involves conversion of water vapour in liquid form.

(Precipitation , Condensation, Saturation, Isotherms)

v) The _________ is deepest oceanic french in the world.

(Alushian, Kurile, Mariana, Baffin)

B) Match the following : **[5]**

	Column 'A'		Column 'B'
i)	Intensive agriculture	a)	Fazendas
ii)	Extensive agriculture	b)	Rice mono culture
iii)	Green Tea	c)	Wheat mono culture
iv)	Horticulture	d)	Japan
v)	Coffee cultivation in Brazil	e)	Sugar cane
		f)	Mediterran eanregion

munotes.in

Q4) Explain the Importance and characteristics of the structure of Geography as a Geography Teacher. How will you use the structure while teaching Geography? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

What is mean by Text book Analysis? While analysing text book. Which criteria are considered, explain with examples.

Q5) What are methods of Teaching Geography? Explain the Merits and demerits of 'Project method'. As a teacher which projects method you will organise for the students at secondary level? **[15]**

OR

Explain the concept of 'Learning Resource'. Write in brief the application of 'Traditional Learning Resources'. How will use Internet as a learning resources for the teaching of Geography.

Q6) Answer the following questions in short (any two) **[10]**

a) Explain the need of Geography Room

b) Explain the merits and demerits of question answer method.

c) Explain the need of content analysis.

d) How will you use maps for teaching geography effectively?

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

भूगोल

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) वातावरणाची रचना आकृतीसह स्पष्ट करा. **[8]**

ब) भूकंप म्हणजे काय? भूकंप लहरी थोडक्यात स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) मृदेचे प्रकार स्पष्ट करुन मृदा संधारणाचे उपाय लिहा. **[8]**

ब) नदीच्या खनन कार्यामुळे निर्माण होणारी भुरुपे स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) लोकसंख्या वाढीचे परिणाम लिहा.

ब) स्थलांतरीत शेतीची वैशिष्ट्ये लिहा.

क) जैवविविधता म्हणजे काय? तिचे महत्त्व कोणते?

ड) सजीवांना उर्जेची गरज का असते.

इ) समोच्चता दर्शक नकाशाचा उपयोग लिहा.

प्रश्न 3) अ) कंसात दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. **[5]**

i) आशयातील .... ही सर्वात लांब नदी आहे.

(सिंधू, यांगत्से, गंगा, नाईल)

ii) क्षेत्रफळाच्या दृष्टीने जगात भारताचा .... क्रमांक लागतो.

(7 वा, 3 रा, 5 वा, 9 वा)

iii) वाळवंटी प्रदेशात लोकसंख्येची घनता .... आढळते.

(खुप जास्त, जास्त, मध्यम, कमी)

iv) हवेतील बाष्पाचे जलबिंदूत रूपांतर होण्याच्या क्रियेला .... म्हणतात.

(वृष्टी, सांद्रीभवन, संपृक्तता, समपात)

munotes.in

v) जगातील सर्वात खोल .... ही सागरी गर्ता आहे.

(अ‍ॅल्युशियन, कुरील, मरियाना, बफीन)

ब) खालील जोड्या जुळवा. **[5]**

'अ' स्तंभ	'ब' स्तंभ
i) सखोल शेती	अ) फझेंदा
ii) विस्तृत शेती	ब) तांदूळ एक पीक
iii) ग्रीन टी	क) गहू एक पीक
iv) फलोद्यान शेती	ड) जपान
v) ब्राझीलमधील कॉफी मळे	इ) ऊस
	फ) भूमध्य सागरीय प्रदेश

munotes.in

प्रश्न 4) भूगोल विषयाच्या संरचनेचे महत्त्व सांगून, संरचनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. भूगोल विषय शिक्षक म्हणून त्या संरचनेच्या अध्यापनात कसा उपयोग कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण म्हणजे काय? पाठ्यपुस्तक विश्लेषण करतांना कोणत्या मुद्द्यांचा विचार केला जातो ते उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) भूगोल अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? प्रकल्प पद्धतीचे गुणदोष सांगा. एक शिक्षक म्हणून तुमच्या विद्यार्थांसाठी माध्यमिक स्तरावरील तुम्ही कोणत्या प्रकल्पाचे आयोजन कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अध्ययनाचे स्त्रोत ही संकल्पना स्पष्ट करा. भूगोल अध्यापनाच्या पारंपारिक संसाधनांची थोडक्यात चर्चा करा. इंटरनेटचा एक अध्ययन संसाधन म्हणून कसा वापर कराल?

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) भूगोल खोलीची गरज स्पष्ट करा.

ब) प्रश्नोत्तर पध्द्‌तीचे गुणदोष स्पष्ट करा.

क) आशय विश्लेषणाची गरज स्पष्ट करा.

ड) भूगोल अध्यापन प्रभावी करण्यासाठी तुम्ही नकाशांचा वापर कसा कराल.

munotes.in

GENERAL SCIENCE

[Max. Marks :80

Q1) a) Describe the IUPAC rules of naming organic compounds. **[8]**

b) Write Difference between simple tissues in plant and complex tissues in plants. **[7]**

OR

a) Write a note on structure of the modern periodic table. **[8]**

b) What are fatty acids? What are the different uses of fatty acids? **[7]**

Q2) Write answers of the following (Any three) : **[15]**

a) Distinguish between compound and mixture

b) Explain a sexual reproduction in plants.

c) Write short note on - Dispersion of Light.

d) Explain the meaning of biotechnology and its impact on agricultural management with suitable examples .

e) Explain the term saturated Hydrocarbon with example.

Q3) A) Choose the correct option and rewrite the statement. **[6]**

i) The potential difference between the two electrodes of the lead acid cell is nearly _________.

a) 1V b) 1-2V

c) 1.5V d) 2V

ii) _______ is a scalar quantity.

a) Force b) Acceleration

c) Velocity d) Electric Current

iii) The coloumb is the SI unit of electric _______.

a) Current b) Resistance

c) Potential d) Charge

iv) The working of an electric bell is based on _________.

a) the heating effect of electric current

b) the chemical effect of electric current

c) the magnetic effect of electric current

d) the optical effect of electric current

v) Milk is example of type of matter called ______

a) solution b) homogeneous

c) heterogeneous mixture d) suspension

munotes.in

vi) Matter that contain two or more constituent substances is called __________.

a) mixture b) compound

c) element d) metalloid

B) Match the column's **[4]**

	Column 'A'		Column 'B'
i)	Rhizobium	a)	Food poisoning
ii)	Clostridium	b)	Nitrogen Fixation
iii)	Penicillium	c)	Bakery products
iv)	Yeast	d)	Manufacturing antibiotics
		e)	absorption of arsenic

Q4) Analyse any one science text book from standard VIII to X with internal and external aspects in detail. **[15]**

OR

Explain nature, scope and importance of general science at Higher Secondary Level.

Q5) Explain 5E Model with suitable examples of teaching General Science. **[15]**

OR

Explain 'Science Laboratory' in a secondary level with the help of following points.

a) Planning with diagram

b) Maintenance of Laboratory

c) Importance of Laboratory

Q6) Answer the following (Any two) **[10]**

a) Write difference between curriculum and syllabus.

b) Write competencies of science teacher.

c) Write any two learning resources.

d) Write Note-Botanical Garden.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) IUPAC पद्धतीनुसार सेंद्रिय संयुगाच्या नामकरण करण्याचे नियम सांगा. **[8]**

ब) वनस्पती मधील सरल ऊती व जटिल ऊती यातील फरक स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) आधुनिक आवर्त सारणीची रचना विशद करा. **[8]**

ब) असंतृप्त मेदाम्ल (fatty acid) म्हणजे काय? त्याचे वेगवेगळे उपयोग स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) संयुगे आणि मिश्रण यातील फरक स्पष्ट करा.

ब) वनस्पती मधील अलैंगिक प्रजनन स्पष्ट करा.

क) टिप लिहा – प्रकाशाचे अपवर्तन.

ड) जैव तंत्रज्ञान म्हणजे काय हे सांगून कृषी व्यवस्थापनावरती त्याचा कसा परिणाम झाला हे उदाहरणासह स्पष्ट करा.

इ) संतृप्त हायड्रोकार्बन ही संज्ञा उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्याय निवडून वाक्य परत लिहा. **[6]**

i) लेड–आम्ल विद्युत घटाच्या दोन विद्युत अग्रांमधील विभवांतर सुमारे .... इतके असते.

अ) 1V ब) 1.2V

क) 1.5V ड) 2V

ii) .... ही अदिश राशी आहे.

अ) बल ब) त्वरण

क) वेग ड) विद्युत प्रवाह

munotes.in

iii) कूलोम हे .... SI एकक आहे.

अ) विद्युत प्रवाहाचे ब) विद्युत रोधाचे

क) विद्युत विभवाचे ड) विद्युत प्रभाराचे

iv) विद्युत घंटेचे कार्य धाराविद्युतच्या .... परिणामावर आधारित आहे.

अ) औष्णिक ब) रासायनिक

क) चुंबकीय ड) प्रकाशीय

v) दूध हे द्रव्याच्या .... या प्रकाराचे उदाहरण आहे.

अ) द्रावण ब) समांगी मिश्रण

क) विषमांगी मिश्रण ड) निलंबन

vi) दोन किंवा अधिक घटक पदार्थ असणाऱ्या द्रव्याला .... म्हणतात.

अ) मिश्रण ब) संयुग

क) मूलद्रव्य ड) धातुसदृश

ब) जोड्या जुळवा. [4]

Column 'अ'	Column 'ब'
अ) रायझोबिअम	i) अन्न विषबाधा
ब) क्लॉस्ट्रिडिअम	ii) नायट्रोजन स्थिरीकरण
क) पेनिसिलिअम	iii) बेकरी उत्पादने
ड) यीस्ट	iv) प्रतिजैविक निर्मिती
	v) अर्सेनिकचे शोषण

प्रश्न 4) विज्ञान विषयाच्या 8 वी ते 10 वी पैकी कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे अंतरंगाचे व बाह्यांगाचे विश्लेषण सविस्तर करा. [15]

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावरील विज्ञान विषयाचे स्वरूप व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

munotes.in

प्रश्न 5) 5-E प्रतिमान विज्ञान विषय अध्यापन करताना उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

माध्यमिक स्तरावरील 'विज्ञान प्रयोगशाळा' खालील मुद्द्याच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) आकृतीसह नियोजन

ब) प्रयोगशाळेची देखभाल

क) प्रयोगशाळेचे महत्त्व

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा.

ब) विज्ञान शिक्षकाच्या क्षमता लिहा.

क) कोणते ही दोन अध्ययन स्त्रोत लिहा.

ड) टिप लिहा – वनस्पती उद्यान (बॉटनिकल गार्डन)

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

MATHEMATICS

[Max. Marks :80

Q1) Solve the following examples. **[15]**

a) Solve the quadratic equation $x^2 + 4x + 4 = 0$

b) Simplify $\frac{3}{6} \div \frac{2}{12}$.

c) Write decimal form of $\frac{88}{13}$

d) If 3, 4, x and 16 are in proportion then find the value of x.

e) Solve $60 \div 6 - 4 + 2 \times 3$

OR

Solve the following examples.

a) Simplify $(2a - 3)^2 - (2a + 3)^2$

b) Add the following polynomials.

$2xy - 3x^2 - 3y^2$; $5xy + x^2 - 2y^2$

c) Factorise : $3x^2 - 14x + 8$

d) Solve using formula 48×52

e) The mean of seven numbers is 63. If the six numbers are 65, 70, 68, 59, 73, 55, Find the seventh number.

munotes.in

Q2) Attempt any three of the following : **[15]**

a) Divide a line segment PQ of length 8.5 cm into 6 equal parts.

b) The length, breath and height of a cuboid are 12 cm, 10 cm and 6 cm respectively. Find its volume and surface area.

c) Draw an equilateral triangle of side 5cm and draw a circum circle.

d) Prove that : opposite angles of a parallelogram are congruent.

e) The diagonals of a rhombus are 84cm and 42cm long. What is the area of a rhombus.

Q3) Attempt the following : **[10]**

a) Find the interest for one year of Rs 500 at the rate of 10 pcpa.

b) Find 15% of 500.

c) $\frac{6}{7}\times\frac{8}{7}=\frac{\square}{\square}$

d) Define : chord of a circle.

e) Find the Total surface area of a cube with side 3 cm.

f) Find the value of 24.6 ÷ 2.46.

g) Convert the common fraction $\frac{18}{25}$ into decimal number.

h) The adjacent sides of a rectangle are 10cm and 15cm find its perimeter.

i) Determine the bigger or smaller number

$\frac{-7}{11}, \frac{-3}{5}$

j) 19 = m – 4 then find value of M.

Q4) Differentiate between curriculum and syllabus. Explain methods of curriculum construction with suitable examples. **[15]**

OR

What is correlation? What are its types? Explain correlation of mathematics with Science and Geography.

Q5) Explain the importance of mathematics laboratory. How will you use mathematics laboratory while teaching the unit 'Types of triangle'. **[15]**

OR

How will you use Inductive - Deductive method for teaching "Area of square". Illustrate your answer with suitable examples.

munotes.in

Q6) Answer in brief (any two) : **[10]**

a) Explain the importance of mathematics at secondary level.

b) Explain merits and demerits of experimental method.

c) Explain different learning resources for mathematics.

d) Analyze the textbook of class 7th mathematics with respect to it's external features.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

गणित

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) खालील उदाहरणे सोडवा. **[15]**

अ) पुढील वर्ग समीकरण सोडवा. $x^2 + 4x + 4 = 0$

ब) सोपे रुप द्या. $\frac{3}{6} \div \frac{2}{12}$

क) दशांश रुप लिहा. $\frac{88}{13}$

ड) जर 3, 4, x आणि 16 या प्रमाणात आहेत तर x ची किंमत काढा.

इ) सोडवा : $60 \div 6 - 4 + 2 \times 3$

किंवा

खालील उदाहरणे सोडवा.

अ) सोपे रुप द्या $(2a - 3)^2 - (2a + 3)^2$

ब) बहुपदींची बेरीज करा. $2xy - 3x^2 - 3y^2$; $5xy + x^2 - 2y^2$

क) अवयव पाडा : $3x^2 - 14x + 8$

ड) सूत्राचा वापर करुन सोडवा. 48×52

इ) सात संख्यांचे मध्यमान 63 आहे. जर सहा संख्या पुढीलप्रमाणे आहेत 65, 70, 68, 59, 73, 55, तर सातवी संख्या काढा.

munotes.in

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणतेही तीन उपप्रश्न सोडवा. **[15]**

अ) 8.5 cm लांबीच्या रेषाखंड PQ चे 6 समान भागात विभाजन करा.

ब) एका इष्टीकाचितीची लांबी, रुंदी व उंची 12 सेंमी, 10 सेंमी व 6 सेंमी अनुक्रमे आहेत. तर इष्टीकाचितीचे घनफळ आणि पृष्ठफळ काढा.

क) 5 सेमी. बाजू असलेला समभूज त्रिकोण काढून त्याचे परिवर्तुळ काढा.

ड) सिद्ध करा : समांतरभुज चौकोनाचे संमुख कोन एकरुप असतात.

इ) एका समभुज चौकोनाच्या कर्णाची लांबी 84cm आणि 42cm आहे तर त्या चौकोनाचे क्षेत्रफळ लिहा.

प्रश्न 3) पुढील उदाहरणे सोडवा. **[10]**

अ) द. सा. द. शे. 10 दराने 500 रु. एका वर्षाचे व्याज किती?

ब) 500 चे 15% काढा.

क) $\frac{6}{7} \times \frac{8}{7} = \frac{\square}{\square}$

ड) व्याख्या लिहा : 'वर्तुळाची जीवा'.

इ) 3 cm बाजू असणाऱ्या घनाचे पृष्ठफळ काढा.

फ) $24.6 \div 2.46$ ची किंमत काढा.

य) व्यवहारी अपूर्णांकाचे दशांश अपूर्णांकात रुपांतर करा $= \frac{18}{25}$

र) एका आयताच्या लगतच्या बाजूंची लांबी 10 सें.मी. व 15 सेंमी आहे. तर त्याचे परिमीती काढा.

ल) लहान मोठेपणा ठरवा $\frac{-7}{11}, \frac{-3}{5}$

व) $19 = m - 4$ तर m ची किंमत काढा.

प्रश्न 4) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा. अभ्यासक्रम रचनेच्या पद्धती सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार कोणते ? गणित विषयाचा विज्ञान व भूगोल विषयाशी असणारा समवाय स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) गणित प्रयोगशाळेचे महत्व स्पष्ट करा. 'त्रिकोणाचे प्रकार' या घटकाच्या अध्यापनासाठी तुम्ही प्रयोगशाळेचा कसा उपयोग कराल? **[15]**

किंवा

'चौरसाचे क्षेत्रफळ' शिकविताना उद्गामी–अवगामी पद्धती कशा प्रकारे वापराल? तुमचे उत्तर सोदाहरण स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 6) **थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)** **[10]**

अ) **माध्यमिक स्तरावरील गणिताचे महत्व स्पष्ट करा.**

ब) **प्रायोगिक पद्धतीचे गुण व दोष स्पष्ट करा.**

क) **गणितातील विविध अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.**

ड) **इयत्ता सातवीच्या गणित पाठ्यपुस्तकाचे त्याच्या बाह्यांगाच्या अनुशंगाने विश्लेषण करा.**

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

ECONOMICS

[Max. Marks :80

Q1) Explain major challenges before Indian Economy with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the concept, scope, need and importance of the study of Economics.

Q2) Write short notes on the following : (any three) **[15]**

a) Write the determinants of Elasticity of supply.

b) Explain the functions of Central Banking.

c) Explain the functions of Money.

d) Write the features of micro Economics.

e) Explain the concept and subject matter of Macro-Economics.

Q3) A) Choose the correct alternatives and complete the sentences. **[5]**

i) The year ____ is described as the year of Great Divide.

(1921 / 1947 / 1951 / 1971)

ii) Market demand is a total of purchasing by _______ buyers.

(some / all / one / two)

iii) Capital is a _______ factor of production.

(real / artificial / natural / free)

iv) National income is the subject matter of ________ Economics.

(Micro / Macro / Managerial / Business)

v) Introduction of ______ removed difficulties of barter.

(metals / bank / money / shares)

munotes.in

B) Match the following : **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Central Bank	a)	Qualitative measures of credit
ii)	Clearing house system	b)	Apex banking institution
iii)	Credit control	c)	Deliberate buying and selling of government securities
iv)	Direct Action	d)	Selective method of credit control
v)	Open market operations	e)	Central Bank
		f)	Government
		g)	S. L. R. (Statutory Liquity Ratio)

Q4) What is meant by syllabus. Explain the various methods of constructing the syllabus with suitable examples. **[15]**

OR

State the objectives of teaching economics. Explain the place of subject economics in the curriculum of higher secondary level.

munotes.in

Q5) What is meant by learning resources? Explain the Need and Importance of Technology based Learning Resources with suitable examples. **[15]**

OR

Explain merits, demerits and teacher's role in problem solving method of teaching Economics. How will you use 'problem solving method' for teaching of Economics? Explain with examples.

Q6) Write short notes on the following :- (any two) **[10]**

a) Write correlation of Economics subject with any two school subjects with examples.

b) Explain the importance of the structure of Economics subject.

c) Explain the nature of 'Field Visit Method'.

d) Write qualities of a good economics teacher.

Total No. of Questions : 6]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) भारतीय अर्थव्यवस्थेसमोरील प्रमुख आव्हाने सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अर्थशास्त्राच्या अभ्यासाची संकल्पना, व्याप्ती, गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

अ) पुरवठ्याची लवचिकता ठरवणारे घटक लिहा.

ब) मध्यवर्ती बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.

क) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.

ड) सूक्ष्म अर्थशास्त्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

इ) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची संकल्पना व अभ्यासविषय स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) कंसातील योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. [5]

i) .... हे वर्ष महाविभाजनाचे वर्ष म्हणून वर्णन केले जाते.

(1921 / 1947 / 1951 / 1971)

ii) बाजार मागणी ही .... ग्राहकांनी केलेली एकूण मागणी होय.

(कांही, सर्व, एक, दोन)

iii) भांडवल हा .... घटक आहे.

(वास्तव, कृत्रिम, नैसर्गिक, मुक्त)

iv) राष्ट्रीय उत्पन्न हा .... चा अभ्यास विषय आहे.

(सूक्ष्म अर्थशास्त्र, स्थूल अर्थशास्त्र, व्यवस्थापनशास्त्र, व्यावसायिक)

v) वस्तूविनिमयातील अडचणी .... उदयामुळे दूर झाल्या.

(धातूंच्या, बँकांच्या, पैशाच्या, भागांच्या)

munotes.in

ब) जोड्या जुळवा. [5]

'अ' गट		'ब' गट	
i)	मध्यवर्ती बँक	अ)	पतनियंत्रणाचे संख्यात्मक साधन
ii)	मध्यवर्ती निरसन केंद्र	ब)	शिखर बँक संस्था
iii)	पत नियंत्रण	क)	सरकारी रोख्यांची हेतू पुरस्सर खरेदी-विक्री
iv)	प्रत्यक्ष कारवाई	ड)	पतनियंत्रणाची निवडक पद्धती
v)	खुल्या बाजारातील रोखे व्यवहार	इ)	मध्यवर्ती बँक
		फ)	सरकार
		ग)	सांविधानिक रोखता गुणोत्तर (S.L.R)

प्रश्न 4) पाठ्यक्रम म्हणजे काय? पाठ्यक्रम रचनेच्या विविध पद्धती उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अर्थशास्त्र अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये विशद करा. उच्च माध्यमिक स्तरावरील अर्थशास्त्र विषयाचे अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) अध्ययन संसाधने म्हणजे काय? तंत्रज्ञानावर आधारित अध्ययन संसाधनांची गरज व महत्व सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अर्थशास्त्र अध्यापनाच्या समस्या निराकरण पद्धतीचे गुण, दोष आणि शिक्षकांची भूमिका स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र अध्यापनात समस्या निराकरण पद्धतीचा वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा : [10]

अ) अर्थशास्त्र विषयाच्या कोणत्याही दोन शालेय विषयांशी असणारा समवाय सोदाहरण लिहा.

ब) अर्थशास्त्र विषयाच्या संरचनेचे महत्व स्पष्ट करा.

क) क्षेत्रभेट पद्धतीचे स्वरुप स्पष्ट करा.

ड) चांगल्या अर्थशास्त्र शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

INFORMATION COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) What is computer? Explain the types of computer. Explain in detail output devices of computer. **[15]**

OR

Explain the concept of application software with its types. How will you use MS-word for effective teaching? Explain with suitable examples.

Q2) Answer the following questions in brief (any three) : **[15]**

a) Difference between LAN and WAN.

b) Write educational usage of blog.

c) Explain in detail morals and ethics of using internet.

d) Explain the concept of WWW (World Wide Web)

e) As a ICT teacher how will you manage your Computer Lab?

munotes.in

Q3) a) Fill in the blanks correct option from the bracket. **[5]**

i) ______ is a example of Blog.

(News, e-paper, e-mail, chat)

ii) Common symbol of e-mail is ______.

(@, www, yahoo, gmail)

iii) _______ is an input device.

(Printer, Pendrive, Mouse, Speaker)

iv) Ctrl + A is used to ______.

(Copy, Cut, Select, Save)

v) WAN means _______.

(Wide Area Network, Word Area Network, World Access Network, Word Access News)

b) Give the fullforms of the following. **[5]**

i) MAN

ii) RAM

iii) HTML

iv) ISP

v) CPU

Q4) Explain scope, place and objectives of ICT at secondary level. **[15]**

OR

Analyse any one content of ICT subject 12th std. with following points.

a) Objectives

b) Principles

c) Core elements.

d) Teaching method

e) Evaluation

Q5) Explain project method of teaching ICT Subject with following points. **[15]**

a) Concept

b) Features

c) Merits

d) Limitations

e) Educational implication

OR

Explain 'Blended Learning Approach' of ICT with following points.

a) Concept

b) Features

c) Merits

d) Limitations

e) Educational implication

munotes.in

Q6) Answer the following questions in brief. (Any two) **[10]**

a) Difference between curriculum and syllabus.

b) Concept of computer Assisted Instruction.

c) How will you use ICT for students from deprived community.

d) Which efforts will you take to enhance competencies of ICT teacher.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) संगणक म्हणजे काय? संगणकाचे प्रकार स्पष्ट करा. संगणकाची बहिर्गमन साधने सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअरची संकल्पना आणि त्याचे प्रकार स्पष्ट करा. प्रभावी अध्यापनासाठी एम. एस. वर्डचा वापर तुम्ही कसा कराल? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) लॅन (LAN) आणि वॅन (WAN) यातील फरक

ब) ब्लॉगचा शैक्षणिक उपयोग लिहा.

क) आंतरजाल वापराची नीतीतत्त्वे सविस्तर स्पष्ट करा.

ड) WWW संकल्पना स्पष्ट करा.

इ) माहिती तंत्रज्ञान शिक्षक म्हणून संगणक प्रयोगशाळेचे व्यवस्थापन कसे कराल?

प्रश्न 3) अ) कंसातील योग्य पर्यायाची निवड करुन रिकाम्या जागा पूर्ण करा. **[5]**

i) .... हे ब्लॉगचे उदाहरण आहे.

(न्यूज, ई–पेपर, ईमेल, चॅट)

ii) ईमेलचे .... हे सामान्य चिन्ह आहे.

(@, www, yahoo, gmail)

iii) .... हे अंतर्गमन साधन आहे.

(प्रिंटर, पेनड्राईव्ह, माऊस, स्पीकर)

iv) Ctrl + A याचा वापर .... केला जातो.

(कॉपीसाठी, कटसाठी, सिलेक्टसाठी, सेव्हसाठी)

munotes.in

v) WAN म्हणजे .... होय.

(Wide Area Newtork, Word Area Network, World Access Network, Word Access News)

ब) खालील संज्ञाचे पूर्णरुप लिहा. **[5]**

i) MAN

ii) RAM

iii) HTML

iv) ISP

v) CPU

प्रश्न 4) माध्यमिक स्तरावर माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयाची व्याप्ती, स्थान आणि उद्दिष्टे सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

इयत्ता 12 वी च्या माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयातील एका घटकाचे आशय विश्लेषण खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) उद्दिष्टे

ब) तत्त्वे

क) गाभा घटक

ड) अध्यापन पद्धती

इ) मूल्यमापन

munotes.in

प्रश्न 5) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान विषय अध्यापनाची प्रकल्प पद्धती खालील मुदद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) गुण

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

किंवा

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयाचा मिश्र अध्ययन हा दृष्टिकोन खालील मुदद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) गुण

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरेलिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यांतील फरक स्पष्ट करा.

ब) संगणक सहाय्यित अनुदेशनाची संकल्पना स्पष्ट करा.

क) समाजातील मागास घटकातील विद्यार्थ्यांसाठी माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा प्रभावी वापर कसा कराल?

ड) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान विषय शिक्षकाच्या क्षमता वाढविण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल?

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

GERMAN VERSION

[Max. Marks :80

F 1 A Übersetze den folgenden Text ins Englische oder Marathi ! 8

Paula Diebel: Herr Maaß, Sie waren in Hamburg sehr erfolgreich. Sie haben fantastisch verdient, ihr Café war bekannt und immer gut besucht, auch in Ihrer Bäckerei waren immer Kunden. Warum sind Sie jetzt hier?
Rüdiger Maaß: Es war eigentlich ein Zufall. Ich habe das Bauernhaus hier geerbt, von einer
Tante. Ich habe einen Brief vom Notar bekommen, und in dem Moment habe ich gewusst: Das Leben in der Stadt ist nichts für mich. Die Bäckerei und das Café, die Arbeit, der Stress jeden Tag, das alles war ganz falsch.

F 1 B Übersetze ins Deutsche! 7

1. Barbara has many books. What can one present her?
2. On Saturday there is an important match.
3. Every morning it is the same. The alarm rings.

Or

F 1 A Übersetze den folgenden Text ins Englische oder Marathi 8

Ich bin Markus und wir wohnen in einem Reihenhaus und mein Zimmer ist oben im ersten Stock. Es ist nicht so groß aber es ist hell und ruhig. Ich habe genug Platz für mich. Mein kleiner Bruder Patrick hat sein eigenes Zimmer. Ich verbringe viel Zeit in meinem Zimmer. Ich schlafe, mache Hausaufgaben, höre Musik, surfe im Internet. Mein Zimmer gefällt mir sehr.Es gibt ein Bett, ein Bücherregal, einen Kleiderschrank, einen Sessel, einen Schreibtisch.
Der Schreibtisch steht vor dem Fenster und auf dem Schreibtisch steht der neue PC. Ich surfe, schreibe E-Mails oder spiele am Computer.Im Bücherregal liegen die Schulbücher, meine Comichefte und CDs. Mein Zimmer ist auch ein Treffpunkt für meine Freunde.

F 1 B Übersetze ins Deutsche! 7

1. Switzerland is more beautiful than Germany. What do you think?
2. Martina takes care of her small brother.
3. How much does this red shirt cost?

F 2 Schreibe über drei von fünf! 15

1. Formeller Brief:
Schreibe an die Tanzschule und informiere die Tanzchule, dass deine Tochter zum Tanzunterricht nicht kommen kann. Warum nicht, sich entschuldigen und Bescheid sagen, wann die Tochter wieder kommen kann.

2. Freundlicher Brief:
Lädt dein Freund/ deine Freundin zu deinem Dienstjubiläum ein!
Wann, wo, etwas mitbringen, bei der Vorbereitung helfen?

3. Postkarte schreiben:
Du machst Urlaub in Milan, Italien. Schreibe deinem Freund eine Postkarte aus dem Urlaub. Wie geht's, wie ist der Urlaub, das Wetter, was kann man alles machen, wie ist das Hotel usw

4. Eine Email schreiben:
Du schreibst eine E-Mail an deinen Nachbarn und teilst ihm mit, dass

munotes.in

der Nachbarn deiner Freundin den Hausschlüssel geben soll.
Du bist nicht zu Hause, wann kommt die Freundin , wie heißt sie usw.
Bedanke dich für die Hilfe!

5. Ein Notiz im Supermarkt:
Du bist neu in der Stadt und suchst Wohnmöglichkeiten für deine Familie! z. B. Eine Mietwohnung, ein Haus oder einen Bunglow? Die Lage, Nebenkosten, Kaution usw.

F 3 Grammatik: **10**

1. **Ergänze das Perfekt !**
   Am Samstag ___ unser Onkel uns zur Party ___.
2. **Verbinde!**
   Hans will kündigen.Ich habe es gehört.
3. **Ergänze die richtigen Adjektivendungen !**
   Das klein _____ Kind hat ein rund _____ Gesicht.
4. **Ergänze die richtige Präposition und den Artikel !**
   Bitte stell die Flaschen ___ ____ Tisch.
5. **Bilde Frage !** Frau Shröder ist Architektin.
6. **Bilde Konjunktiv II !**
   Tom kriegt schlechte Noten .Es wäre besser, wenn _____________________.
   (mehr studieren)
7. **Ergänze die richtigen Personalpronomen !**
   Wohin fährst _______ in den Ferien, Fritz? ________ fahre nach Hamburg.
8. **Was passt ?**
   Student – Universität, Schüler - ________
9. **Was passt nicht?**
   Kauffrau – Lehrerin – Dolmetscher – Ärztin
10. **Wie heisst das Gegenteil ?**
    dick X jung X

F 4 Explain the need and importance of German language in today's world. Explain its relationship with other school subjects. **15**

Or

F 4 Explain the place of German in secondary school curriculum. What qualities and competencies should a German teacher possess? **15**

F 5 Songs make learning interesting. Do you agree? Explain with an example. **15**

Or

F 5 Challenges faced in inclusive education by teachers and by learners. **15**

F 6 **Write short notes on any two** **10**

1. Language laboratory
2. Difference between Indian and German classroom conditions
3. Explain the importance of textbook in short
4. Challenges faced in inclusive education by teachers

Total No. of Questions : 6]

GERMAN

(English Version)

[Max. Marks :80

F.1. A. Translate the following text in English or Marathi! **8**

Paula Diebel: Herr Maaß, Sie waren in Hamburg sehr erfolgreich. Sie haben fantastisch verdient, ihr Café war bekannt und immer gut besucht, auch in Ihrer Bäckerei waren immer Kunden. Warum sind Sie jetzt hier?

Rüdiger Maaß: Es war eigentlich ein Zufall. Ich habe das Bauernhaus hier geerbt, von einer Tante. Ich habe einen Brief vom Notar bekommen, und in dem Moment habe ich gewusst: Das Leben in der Stadt ist nichts für mich. Die Bäckerei und das Café, die Arbeit, der Stress jeden Tag, das alles war ganz falsch.

F.1. B. Translate in German! **7**

1. Barbara has many books. What can one present her?

2. On Saturday there is an important match.

3. Every morning it is the same. The alarm rings.

OR

F.1. A. Translate the following text in English or Marathi! **8**

Ich bin Markus und wir wohnen in einem Reihenhaus und mein Zimmer ist oben im ersten Stock. Es ist nicht so groß aber es ist hell und ruhig. Ich habe genug Platz für mich. Mein kleiner Bruder Patrick hat sein eigenes Zimmer. Ich verbringe viel Zeit in meinem Zimmer. Ich schlafe, mache Hausaufgaben, höre Musik, surfe im Internet. Mein Zimmer gefällt mir sehr.Es gibt ein Bett, ein Bücherregal, einen Kleiderschrank, einen Sessel, einen Schreibtisch. Der Schreibtisch steht vor dem Fenster und auf dem Schreibtisch steht der neue PC. Ich surfe, schreibe E-Mails oder spiele am Computer. Im Bücherregal liegen die Schulbücher, meine Comichefte und CDs. Mein Zimmer ist auch ein Treffpunkt für meine Freunde.

F.1. B. Translate in German! **7**

1. Switzerland is more beautiful than Germany. What do you think?
2. Martina takes care of her small brother.
3. How much does this red shirt cost?

F.2 Attempt any three from five! **15**

1. Formal letter:

Schreibe an die Tanzschule und informiere die Tanzschule, dass deine Tochter zum Tanzunterricht nicht kommen kann.

Warum nicht, sich entschuldigen und Bescheid sagen, wann die Tochter wieder kommen kann.

munotes.in

2. Informal letter:

Lädt dein Freund/ deine Freundin zu deinem Dienstjubiläum ein!

Wann, wo, etwas mitbringen, bei der Vorbereitung helfen?

3. To write a postcard:

Du machst Urlaub in Milan, Italien. Schreibe deinem Freund eine Postkarte aus dem Urlaub.

Wie geht's, wie ist der Urlaub, das Wetter, was kann man alles machen, wie ist das Hotel usw

4. To write a mail:

Du schreibst eine E-Mail an deinen Nachbarn und teilst ihm mit, dass der Nachbarn deiner Freundin den Hausschlüssel geben soll.

Du bist nicht zu Hause, wann kommt die Freundin, wie heißt sie usw. Bedanke dich für die Hilfe!

4. To write a mail:

Du bist neu in der Stadt und suchst Wohnmöglichkeiten für deine Familie!

z. B. Eine Mietwohnung, ein Haus oder eine Bunglow? Die Lage, Nebenkosten, Kaution usw.

munotes.in

F.3 Grammar: Do as directed! **10**

1. **Ergänze das Perfekt !** Am Samstag ___ unser Onkel uns zur Party ___.
2. **Verbinde!** Hans will kündigen.Ich habe es gehört.

3.Ergänze die richtigen Adjektivendungen ! Das klein _____ Kind hat ein rund _____ Gesicht.

4.Ergänze die richtige Präposition und den Artikel ! Bitte stell die Flaschen ___ ____ Tisch.

5. Bilde Frage ! Frau Shröder ist <u>Architektin.</u>

6.Bilde Konjunktiv II ! Tom kriegt schlecte Noten. Es wäre besser, wenn _____________________. (mehr studieren)

7.Ergänze die richtigen Personalpronomen ! Wohin fährst _______ in den Ferien, Fritz? ________ fahre nach Hamburg.

8.Was passt ? Student – Universität, Schüler- ________

9.Was passt nicht? Kauffrau – Lehrerin – Dolmetscher – Ärztin

10.Wie heisst das Gegenteil ?

dick X jung X

F.4 Explain the need and importance of German language in today's world. Explain its relationship with other school subjects. 15

or

F.4 Explain the place of German in secondary school curriculum. What qualities and competencies should a German teacher possess? 15

F.5 Songs make learning interesting. Do you agree? Explain with an example. 15

Or

F.5 Challenges faced in inclusive education by teachers and by learners. 15

F.6 Write short notes on any two 10

1. Language laboratory
2. Important features of Web- based learning environment
3. Explain the importance of a textbook in short
4. Challenges faced in inclusive education by teachers

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

FRENCH

[Max. Marks :80

Q.1. Quels sont les points de ponctuations utilisés en français ? Élaborez avec deux exemples pour chaque ponctuation. **(15)**

OU

Quels sont les temps du passé à étudier au niveau XI et XII? Expliquez-les avec des exemples. **(15)**

Q .2. Répondez aux questions suivantes en 150-175 mots (3 au choix): **(15)**

1. Décrivez votre ville – sa situation géographique, son importance aujourd'hui, importance historique, son climat. . .

2. Décrivez la vie d'un jeune indien - les études, les loisirs, les sports, la famille. . .

3. Karan va bientôt avoir ses examens de la classe XII. Il écrit lettre à son cousin qui prépare les mêmes examens. Il lui parle de la carrière que lui, Karan va choisir. Il demande le choix de carrière que son cousin va choisir aussi.

4. Teresa, une jeune Indienne est allée en France. Elle décrit son voyage en avion à ses grands-parents qui sont en Inde, dans une lettre. Écrivez cette lettre.

5. Un jeune ami(e) Français(e) veut aller manger un repas typique indien au restaurant. Il vous demande des avis. Vous lui dites quoi manger, quel type de cuisine il aimerait . . .

Q.3. Faites selon les consignes **(10)**

1. Mettez au pluriel :

   Je vais manger au restaurant ce soir.

2. Remplacez le nom par le pronom qui convient :

   Nous allons au vieux château demain.

munotes.in

3. Transformez l'adjectif entre parenthèses en adverbe convenable :

Il faut conduire avec prudence.

4. Mettez le verbe entre parenthèses au temps qui convient :

Si tu étudies bien, tu (réussir) à l'examen.

5. Complétez avec un pronom relatif qui convient :

Nous traversons les vignobles, _____ nous goûterons du bon vin.

6. Répondez à l'affirmatif :

Tu ne viens pas au cinéma ce soir ?

7. Mettez le verbe entre parenthèses au temps indiqué :

(Lire – passé composé) – vous ce livre ?

8. Complétez avec quel, quelle, quels, quelles :

_____ sont les grands ports de l'Inde ?

9. Remplacez les mots soulignés avec le pronom possessif qui convient :

Ta maison est plus grande que ma maison.

10. Complétez avec l'adjectif démonstratif qui convient :

Il aime bien ______ chocolats.

munotes.in

Q.4. What is the nature and scope of the French language? **(15)**

OR

Which technology based learning resources are useful in teaching French? **(15)**

Q.5. Explain the concept, the need and the importance of teaching aids in teaching of French. **(15)**

OR

Which educational games can be used in teaching of French? **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**

1. The technic of group work in French class.

2. The direct approach of teaching French.

3. The types of creative writing in class of French as a foreign language.

4. The place of French in Secondary and Higher Secondary School.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

FRENCH

(English Version)

[Max. Marks :80

Q.1. Which are the punctuation marks used in French ? Elaborate them with two examples for each punctuaion mark. (15)

OU

Which are the tenses of the past taught in Std XI and XII ? Explain with examples. (15)

Q .2. Answer the following questions in 150-175 words (any 3): (15)

1. Describe your city - its geographical situation, its importance in today's world, its historical importance, its climate. . .

2. Describe the life of a young Indian - studies, hobbies, sports, family. . .

3. Karan is soon going to appear for his class XII exams. He writes a letter to his cousin who is preparing for the same exams. He is writing about the career that he, Karan is going to choose. He asks his cousin which career his cousin is going to choose.

4. Teresa, a young Indian has gone to France. She is describing her journey by plane to her grand-parents who are in India, in letter. Write this letter.

5. A young French boy/girl wants to have a typical Indian meal. He /she asks your advice. You tell her/him what to eat, what kind of food he/she would prefer. . .

Q.3. Do as directed : (10)

1. Mettez au pluriel :

Je vais manger au restaurant ce soir.

2. Remplacez le nom par le pronom qui convient :

munotes.in

Nous allons au vieux château demain.

3. Transformez l'adjectif entre parenthèses en adverbe convenable :

Il faut conduire avec prudence.

4. Mettez le verbe entre parenthèses au temps qui convient :

Si tu étudies bien, tu (réussir) à l'examen.

5. Complétez avec un pronom relatif qui convient :

Nous traversons les vignobles, _____ nous goûterons du bon vin.

6. Répondez à l'affirmatif :

Tu ne viens pas au cinéma ce soir ?

7. Mettez le verbe entre parenthèses au temps indiqué :

(Lire – passé composé) – vous ce livre ?

8. Complétez avec quel, quelle, quels, quelles :

_____ sont les grands ports de l'Inde ?

9. Remplacez les mots soulignés avec le pronom possessif qui convient :

Ta maison est plus grande que ma maison.

10. Complétez avec l'adjectif démonstratif qui convient :

Il aime bien ______ chocolats.

Q.4. What is the nature and scope of the French language? **(15)**

OR

Which technology based learning resources are useful in teaching French? **(15)**

Q.5. Explain the concept, the need and the importance of teaching aids in teaching of French. **(15)**

OR

munotes.in

Which educational games can be used in teaching of French? (15)

Q.6. Write short notes (any two): (10)

1. The technic of group work in French class.

2. The direct approach of teaching French.

3. The types of creative writing in class of French as a foreign language.

4. The place of French in Secondary and Higher Secondary School.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

JAPANESE

[Max. Marks :80

問題１．A.　つぎの　わだいについて　作文(さくぶん)を　書きなさい。　(8marks　)

日本語の　教室(きょうしつ)

B. 日本語の　どうしの　活用形(かつようけい)について　書きなさい。　(7 marks　)

～～て形、～～た形。例(れい)をあげて　説明(せつめい)しなさい。

OR

問題１。A.　つぎの　わだいについて　作文を　書きなさい。　(8marks　)

こうえん

B.　文の中にじょしの　やくわりは　何ですか。

例文(れいぶん)をつかって、つぎのじょしのやくわりを説明(せつめい)しなさい。

じょし：　も、の、へ　(7 marks　)

問題２。つぎの　質問から　3つ　えらんで　答(こた)えを　書きなさい。　(15Marks)

1。教室(きょうしつ)で　先生は　学校のルールについて　話しています。そのルールを

（～て　ください）と（～ないでください）をつかって、説明(せつめい)しなさい。

2．あなたは　はなやへ　はなをかいに　いきました。その　はなやさんとの

会話を　つくりなさい。

3．つぎの　漢字を　つかって　文をつくりなさい。(Any Five)

1．車　　2．朝　　3．店　　4.　風

5．右　　6．町　　7．東　　8．鳥

4．あなたは　日よう日に　なにをしますか。友だちとの　会話をつくりなさい。

5．インドの　一年の　天気は　どうですか。説明(せつめい)　しなさい。

munotes.in

問題３．A ———のうえに　ひらがなを　一つ　書きなさい。

(5Marks)

１．こくばん ——— 字 ——— かいてあります。

２．空 ——— はれています。

３．父は　会社 ——— 社長 ——— しています。

４．この　かみ ——— 書いてください。

５．しあい ——— かった　人が　しょうひん ——— もらいます。

６．あなたは　だれ ——— そうだん　を　しますか。

７．わたしは　父 ——— いっしょに　行きます。

B. おなじ　いみの　ぶんを　えらびなさい。 (5Marks)

１．.６月から　８月まで　なつです。

５月は　なつ　です。

７月は　なつ　です。

９月は　なつ　です。

２．ここは　びょういん　です。

ここで　ごはん　を　たべます。

ここで　ほん　を　よみます。

ここで　かみの　けを　きります。

3．わたしの　おじは　いしゃ　です。

ちちの　あねは　いしゃ　です。

ははの　ちちは　いしゃ　です。

ははの　あには　いしゃ　です。

4. おんなのひとは　「いらっしゃいませ」といいました。

おんなのひとは　がっこうで　はたらいて　います。

munotes.in

おんなのひとは　えきで　はたらいて　います。

おんなのひとは　デパートで　はたらいて　います。

5. おとといは　もくようび　でした。

きょうは　きんようび　です。

きょうは　どようび　です。

きょうは　にちようび　です。

Q.4 Write down the importance of 'Japanese' as a foreign language. Explain the functional, cultural and literary roles of Japanese as a foreign language. 15

OR

Q.4 Explain the place of Japanese language in Higher secondary school curriculum. Analyze the 11th standard text book of Japanese. 15

Q.5 Explain 'Structural approach' in teaching of Japanese with reference to the following points :- 15

a) Concept b) features c) Merits

d) limitations e) Role of a teacher

OR

Q.5 Write down the concept, need and importance of learning resources. Explain any two traditional learning resources with suitable examples. - 15

Q.6 Answer the Following : (any two) 10

a) Deductive method in teaching of Grammar

b) Explain any two activities to inculcate life skills in students

c) Direct method

d) Technology based learning resources

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

JAPANESE
(English Version)

[Max. Marks :80

Q. 1 A. Write an essay on the following topic in Japanese Language. [08]

日本語の 教室(きょうしつ)

Q. 1 B Explain the term verb conjugation with the help of 'te' form and 'ta' form.

In English/Marathi language. Write the examples in Japanese language. [07]

OR

Q. 1 A. Write an essay in Japanese language on the following topic. [08]

こうえん

Q. 1 B Explain the role of particles in a sentence.in English/Marathi language.

Explain the role of following particles with example sentences.in Japanese language.

particles も(mo)、の(no)、へ(e) [07]

Q. 2. Write the answers in Japanese language to the following questions. (Any three) [15]

(1) 教室(きょうしつ)で 先生は 学校のルールについて 話しています。 Write the rules using the forms, 「てください」and 「ないでください」

(2) あなたは はなやへ はなをかいに いきました。
Write the conversation with the floweriest

(3) Write the sentences using the following kanji.(Any five) .

1. 車 2. 朝 3. 店 4. 風

5. 右 6. 町 7. 東 8. 鳥

(4) あなたは 日よう日に なにをしますか。 Write the telephonic conversation with your friend.

(5) [インドの 一年の 天気] Describe it in 8-10 lines.

Q. 3. A Write correct hiragana letter in the blank space. . [05]

1. こくばん ―― 字 ―― かいてあります。

2. 空 ―― はれています。

munotes.in

3．父は　会社 ——— 社長 ——— しています。

4．この　かみ ——— 書いてください。

5．しあい ——— かった　人が　しょうひん ——— もらいます。

6．あなたは　だれ ——— そうだん　を　しますか。

7．わたしは　父 ——— いっしょに　行きます。

B. Mark the sentence which has the same meaning.. [05]

1．6月から　8月まで　なつです。

5月は　なつ　です。

7月は　なつ　です。

9月は　なつ　です。

2．ここは　びょういん　です。

ここで　ごはん　を　たべます。

ここで　ほん　を　よみます。

ここで　かみの　けを　きります。

3．わたしの　おじは　いしゃ　です。

ちちの　あねは　いしゃ　です。

ははの　ちちは　いしゃ　です。

ははの　あには　いしゃ　です。

4．おんなのひとは　「いらっしゃいませ」といいました。

おんなのひとは　がっこうで　はたらいて　います。

おんなのひとは　えきで　はたらいて　います。

おんなのひとは　デパートで　はたらいて　います。

5．おとといは　もくようび　でした。

きょうは　きんようび　です。

きょうは　どようび　です。

きょうは　にちようび　です。

munotes.in

Q.4 Write down the importance of 'Japanese' as a foreign language. Explain the functional, cultural and literary roles of Japanese as a foreign language. 15

OR

Q.4 Explain the place of Japanese language in Higher secondary school curriculum. Analyze the 11th standard text book of Japanese. 15

Q.5 Explain 'Structural approach' in teaching of Japanese with reference to the following points :- 15

a) Concept b) features c) Merits

d) limitations e) Role of a teacher

OR

Q.5 Write down the concept, need and importance of learning resources. Explain any two traditional learning resources with suitable examples. 15

Q.6 Answer the Following : (any two) 10

a) Deductive method in teaching of Grammar

b) Explain any two activities to inculcate life skills in students

c) Direct method

d) Technology based learning resources

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

PHYSICS

[Max. Marks :80

Q1) a) What are fundamental quantities and fundamental units? Write two examples of fundamental quantities and their S.I. and C.G.S. units. **[5]**

b) Write uses of good conductor and bad conductor substances. **[5]**

c) Distinguish between Elastic and Inelastic collision with suitable example. **[5]**

OR

a) Write the rules for determining significant figures. **[5]**

b) What is thermal expansion? Explain expansion of solids with suitable examples. **[5]**

c) Explain the concept of electromagnetic force with suitable example. Write it's characteristics. **[5]**

munotes.in

Q2) Answer the following questions. (any three) : **[15]**

a) What are centripetal and centrifugal forces. Write their suitable examples.

b) What is Inertia? Write the types of inertia.

c) Derive the expression for Biot-Savart's Law.

d) Explain the working of voltmeter with suitable diagram.

e) Write short Note on - 'SONAR'.

Q3) Choose the correct alternative and rewrite the sentence. **[10]**

i) The process of finding the _______ of two or more vectors is called composition of vectors.

a) addition b) subtraction

c) resultant d) magnitude

ii) 1 N = ________ dyne.

a) 10^7 b) 10^5

c) 10^{-5} d) 10^6

iii) The first kinematical equation gives relation between ______ and time.

a) velocity
b) acceleration
c) momentum
d) distance

iv) Vector product does not obey commutative law of ________.

a) addition
b) subtraction
c) multiplication
d) division

v) The direction of the magnetic field around a straight conductor carrying current is given by _______.

a) Right hand thumb rule
b) Left hand thumb rule
c) Fleming's left hand rule
d) Fleming's right hand rule

vi) When two infinitely long parallel conductors carrying current are placed near each other, each conductor produces _______ in the space.

a) current
b) magnetic field
c) electric field
d) magnetic induction

vii) _______ is the potential energy acquired by a 10 kg object when it raised to a height of 10 m.

a) 980 J
b) 98 J
c) 9800 J
d) 9.8 J

viii) At 22°C, the speed of sound is _______.

a) 34.4 m/s
b) 344 m/s
c) 344 m/s^2
d) 3440 m/s

ix) In a collision, _____ is always conserved.

a) motion
b) momentum
c) acceleration
d) velocity

x) The Law of conservation of ________ is used in motion of a rocket.

a) angular momentum
b) energy
c) liner momentum
d) heat

munotes.in

Q4) Explain the steps of content analysis in physics subject with suitable example. **[15]**

OR

Explain correlation of physics subject with - **[15]**

a) Language

b) Geography

c) Mathematics

Q5) Explain Laboratory method of teaching physics subject with refernce to -**[15]**

i) Nature

ii) Steps involved

iii) Merits,

iv) Limitations

v) Role of a teacher

OR

Describe 5E learning model of teaching physics subject. **[15]**

Q6) Write notes on : (any two) **[10]**

a) Major features of physics subject at higher secondary level.

b) Planning of physics laboratory at secondary level.

c) Analysis of physics textbook considering internal criteria.

d) Expected competencies of a physics subject teacher.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

भौतिकशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) मुलभूत राशी आणि मुलभूत एकके म्हणजे काय? मुलभूत राशींची दोन उदाहरणे लिहून त्यांची S.I. आणि C.G.S. एकके लिहा. **[5]**

ब) सुवाहक आणि दुर्वाहक पदार्थांचे उपयोग लिहा. **[5]**

स) लवचिक आणि अलवचिक टक्कर (collision) यातील फरक योग्य उदाहरणासह लिहा. **[5]**

किंवा

अ) लक्षणिक आकडे (Significant figures) निर्धारित करण्याचे नियम लिहा. **[5]**

ब) औष्णिक प्रसरण (thermal expansion) म्हणजे काय? स्थायूचे प्रसरण सोदाहरण स्पष्ट करा. **[5]**

स) विद्युतचुंबकीय बलाची संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. विद्युत चुंबकीय बलाची वैशिष्ट्ये लिहा. **[5]**

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) अभिकेंद्री बल आणि अपकेंद्री बल म्हणजे काय? त्यांची योग्य उदाहरणे लिहा.

ब) जडत्व म्हणजे काय? जडत्वाचे प्रकार लिहा.

क) बायोट – सवर्ट नियमाची पदावली (expression) मिळवा.

ड) व्होल्टमीटरचे कार्य योग्य आकृतीसह स्पष्ट करा.

इ) टीप लिहा. – 'सोनार' (SONAR)

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडा आणि उत्तर पूर्ण वाक्यात लिहा. **[10]**

i) सदिश राशींचे एकत्रिकरण म्हणजे दोन किंवा अधिक सदिश राशींची .... क्रिया होय.

अ) बेरीज करण्याची ब) वजाबाकी करण्याची

क) परिणामीय राशी ठरविण्याची ड) परिमाणे ठरविण्याची

ii) 1 न्यूटन = ... डाइन.

अ) 10^{7} ब) 10^{5}

क) 10^{-5} ड) 10^{6}

munotes.in

iii) गतिविषयक पहिले समीकरण ……… आणि वेळ यातील संबंध दर्शविते.

अ) वेग ब) त्वरण

क) संवेग ड) अंतर

iv) सदिश गुणोत्तर ………. क्रमनिरपेक्ष नियमाचे पालन करत नाही.

अ) बेरजेच्या ब) वजाबाकीच्या

क) गुणाकाराच्या ड) भागाकाराच्या

v) सरळ विद्युत वाहकातील विद्युतधारेमुळे निर्माण होणाऱ्या चुंबकीय क्षेत्राची दिशा दर्शविण्यासाठी ………… वापरतात.

अ) उजव्या हाताच्या अंगठ्याचा नियम

ब) डाव्या हाताच्या अंगठ्याचा नियम

क) फ्लेमिंगचा डाव्या हाताचा नियम

ड) फ्लेमिंगचा उजव्या हाताचा नियम

vi) विद्युतधारा वाहून नेणारे दोन अपरिमीत लांबीचे वाहक एकमेकांना समांतर ठेवले असता, प्रत्येक वाहक अवकाशात ………….. निर्माण करतो.

अ) विद्युत ब) चुंबकीय क्षेत्र

क) विद्युत क्षेत्र ड) चुंबकीय प्रवर्तन

vii) 10 kg वजनाची वस्तू 10 m उंचीवर नेल्यास त्यात ………… स्थितीज ऊर्जा सामावते.

अ) 980 J ब) 98 J

क) 9800 J ड) 9.8 J

viii) 22°C ला ध्वनीची गती ………. असते.

अ) 34.4 m/s ब) 344 m/s

क) 344 m/s^2 ड) 3440 m/s

ix) जेव्हा टक्कर (collision) होते, तेव्हा ……… नेहमी अक्षय्य राहते.

अ) गती ब) संवेग

क) त्वरण ड) वेग

x) .... अक्षय्यतेचा नियम रॉकेटच्या गतीमध्ये वापरला जातो.

अ) कोनीय संवेग (angular momentum)

ब) ऊर्जा (energy)

क) रेषीय संवेग (linear momentum)

ड) उष्णता (Heat)

प्रश्न 4) भौतिकशास्त्र विषयातील आशय विश्लेषणाच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भौतिकशास्त्र विषयाचा खालील विषयांशी समवाय स्पष्ट करा.

अ) भाषा

ब) भूगोल

क) गणित

प्रश्न 5) भौतिकशास्त्र अध्यापनाची प्रायोगिक पद्धती खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरुप

ब) अंतर्भुत पायऱ्या

क) गुण

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

भौतिकशास्त्र विषय अध्यापनाचे 5E अध्ययन प्रतिमान स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) **[10]**

अ) उच्च माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र विषयाची प्रमुख वैशिष्ट्ये.

ब) माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र प्रयोगशाळेचे नियोजन.

क) भौतिकशास्त्र पाठ्यपुस्तकाचे अंतर्गत निकषानुसार विश्लेषण.

ड) भौतिकशास्त्र विषय शिक्षकाकडुन अपेक्षित क्षमता.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

CHEMISTRY

[Max. Marks :80

Q1) a) Write difference between aromatic & aliphatic compounds. **[5]**

b) Write the mechanism of hydration of ethylene to ethyl alcohol. **[5]**

c) Write a brief note on 'p-block' elements. **[5]**

OR

a) Write the classification of hydrocarbons. **[5]**

b) Write the uses of alcohols. **[5]**

c) What are 'f-block' elements? Write the general electronic configuration of lanthanoids. **[5]**

munotes.in

Q2) Explain the following (Any three) **[15]**

a) Write short note on isotopes.

b) Uses of cleansing agents in everyday life.

c) What is solution? Write the types of solution with suitable examples.

d) Write Boyles law in brief.

e) Physical properties of solid state.

Q3) A) Select the appropriate answer and rewrite the statement. **[5]**

i) Avogadro's number is the number of particles present in _____.

a) 1 molecule　　b) 1 atom

c) 1 kg　　d) 1 mole

ii) The most reactive element is _______.

a) Be　　b) Ba

c) Sr　　d) Mg

iii) The first transition element is _________.

a) Chromium b) Nickel

c) Scandium d) Copper

iv) The reaction in which two molecules react to from a single product is known as _____.

a) reduction reaction b) decomposition reaction

c) combination reaction d) displacement reaction

v) Conversion of a liquid to a gas at all temperatures is called ______.

a) sublimation b) evaporation

c) condensation d) boiling

B) Match the following : **[5]**

	A		B
i)	Dry ice	a)	Synthetic indicator
ii)	Least reactive metal	b)	Na_2CO_3
iii)	Phenolpthalein	c)	Ar
iv)	Washing soda	d)	Solid CO_2
v)	Nobel gas	e)	Cu
		f)	$NaHCO_3$
		g)	Mg

munotes.in

Q4) State the objectives of chemistry at secondary level. Do the analysis of textbook of any standard on the basis of internal and external aspects of textbook analysis. **[15]**

OR

What is correlation? Explain the correlation of chemistry with **[15]**

a) Mathematics

b) Biology

c) IT

with suitable examples

Q5) Explain in brief 5E learning model. Elaborate 5E learning model on the basis of following points. **[15]**

a) Steps

b) Role of teacher

c) Merits

d) Limitations

OR

State the competencies of chemistry teacher. As a chemistry teacher what planning and organisation will you do before conducting any experiment in the laboratory? **[15]**

Q6) Write short notes on. (Any two) : **[10]**

a) Importance of Chemistry at higher secondary level.

b) Explain the need & importance of content analysis.

c) Write merits and limitations of demonstration method.

d) Explain any two learning resources with suitable examples.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

रसायनशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) सुगंधी संयुगे (Aromatic compound) आणि ॲलिफॉटिक संयुगे (Aliphatic compound) यातील फरक लिहा. **[5]**

ब) इथिलीनची इथाईल अल्ड्रोहोलमध्ये होणारी हायड्रेशन प्रक्रिया लिहा. **[5]**

क) पी–खंडावर विस्तृत टिप लिहा. **[5]**

किंवा

अ) हायड्रोकार्बनचे वर्गीकरण लिहा. **[5]**

ब) अल्कोहोलचे उपयोग लिहा. **[5]**

क) 'एफ' खंडातील मूलद्रव्ये कोणती? लँथेनाईडचे सामान्य इलेक्ट्रॉण संरुपण लिहा. **[5]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) समस्यानिकेवर टिप लिहा.

ब) दैनंदिन जीवनातील परिमार्जकाचा (Cleansing agent) उपयोग लिहा.

क) द्रावण म्हणजे काय? द्रावणाचे प्रकार उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.

ड) बॉईल्सच्या नियमावर विस्तृत टिप लिहा.

इ) स्थायूचे भौतिक गुणधर्म लिहा.

प्रश्न 3) अ) खालील पर्यायाची योग्य निवड करुन विधान पुन्हा लिहा. **[5]**

i) ॲव्हागॅड्रो नंबर म्हणजे .... मध्ये असणाऱ्या कणांची संख्या.

अ) 1 रेणू   ब) 1 अणू

क) 1 किग्रॅ   ड) 1 मोल

ii) सर्वात जास्त क्रियाशील मूलद्रव्य .... हे आहे.

अ) Be   ब) Ba

क) Sr   ड) Mg

iii) पहिले संक्रामक मूलद्रव्य .... हे आहे.

अ) क्रोमियम   ब) निकेल

क) स्कॅंडियम   ड) कॉपर

munotes.in

iv) दोन रेणूंमध्ये अभिक्रिया होऊन जेव्हा एकच उत्पादित मिळते त्या अभिक्रियेला .... म्हणतात.

अ) क्षपण अभिक्रिया ब) अपघटन अभिक्रिया

क) संयोग अभिक्रिया ड) विस्थापन अभिक्रिया

v) कोणत्याही तापमानाला द्रवरुप पदार्थाचे रूपांतर वायुरुप पदार्थात होण्याच्या प्रक्रियेला .... म्हणतात.

अ) संप्लवन ब) बाष्पीभवन

क) घनीभवन ड) उत्कलन

ब) जोड्या लावा. **[5]**

अ		ब	
i)	शुष्क बर्फ	अ)	कृत्रिम दर्शक
ii)	सर्वात कमी क्रियाशील धातू	ब)	Na_2CO_3
iii)	फिनॉलफ्थॅलिन	क)	Ar
iv)	धुण्याचा सोडा	ड)	स्थायू CO_2
v)	निष्क्रिय वायू	इ)	Cu
		फ)	$NaHCO_3$
		ग)	Mg

munotes.in

प्रश्न 4) रसायनशास्त्राची माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्ट्ये लिहा. पाठ्यपुस्तक विश्लेषणाच्या अंतर्गत व बाह्य पैलूंच्या आधारे कोणत्याही एका इयत्तेचे पाठ्यपुस्तक विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

समवाय म्हणजे काय? रसायनशास्त्राचा **[15]**

अ) गणित

ब) जीवशास्त्र

क) तंत्रज्ञानाशी

असलेला समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) 5E अध्ययन प्रतिमान सविस्तर स्पष्ट करा. 5E अध्ययन प्रतिमानाचे खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्टीकरण करा. **[15]**

अ) पायऱ्या

ब) शिक्षकाची भूमिका

क) फायदे

ड) मर्यादा

किंवा

रसायनशास्त्र शिक्षकाच्या क्षमता सांगा. रसायनशास्त्राचे शिक्षक म्हणून प्रयोगशाळेत प्रत्यक्ष प्रयोग करण्यापूर्वी तुम्ही कोणते नियोजन व संघटन कराल. **[15]**

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) रसायनशास्त्राचे उच्च माध्यमिक स्तरावरील महत्त्व लिहा.

ब) आशयविश्लेषणाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.

क) दिग्दर्शन पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.

ड) कोणतेही दोन अध्ययन स्त्रोत सोदाहरण स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

BIOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) a) Distinguish between Gymnosperms and Angiosperms. **[5]**

b) Explain five salient features of class Amphibia. **[5]**

c) Explain five salient features of class Aves. **[5]**

OR

a) With neat labelled diagram explain structure at typical flower. **[5]**

b) Explain Useful microorganisms with examples. **[5]**

c) Draw a neat labelled diagrams of plant cell and Animal Cell. **[5]**

Q2) Answer in short (Any Three) : **[15]**

a) Write concept and components of Ecosystem.

b) Explain 5 applications of Biotechnology.

c) Write a note on AIDS.

d) With neat labelled diagram explain food pyramid.

e) Write on Apiculture.

munotes.in

Q3) Rewrite the sentences using appropriate options. **[10]**

a) The largest gland of the human body is _______.

i) Pancreas ii) Liver

iii) Salivary glands iv) Thyroid

b) Yeast mostly reproduced by __________.

i) Budding ii) Fragmentation

iii) Sexual Reproduction iv) Vegetative propagation

c) Double Helix model of DNA molecule was proposed by ________.

i) Friedrich Miescher

ii) James Watt

iii) James Watson and Francis Crick

iv) Edison

d) __________ is the female reproductive part of a flower.

i) Ovary ii) Stigma

iii) Stamen iv) Carpel

e) _______ of the following cell organic is absent in animal cell.

i) Vacuole ii) Cell membrane

iii) Nucleus iv) Cell wall

f) Rearing of silkworm and production of silk is known as ________.

i) Apiculture ii) Horticulture

iii) Sericulture iv) Lac Culture

g) ________ of the following is symbiotic Bacteria

i) Lactobacilli ii) Rhizobium

iii) Yeast iv) Clostridium

h) Herbivores comes under _______ level of Pyramid.

i) Producers ii) 3rd Trophic level

iii) 1st Trophic level iv) 2nd Trophic level

i) ______ is known as Power House cell.

i) Mitochondria ii) Nucleus

iii) Vacuole iv) Cell Membrane

j) Jointed appendages is a characteristics of Phylum _______.

i) Annelida ii) Arthropoda

iii) Mollusca iv) Hemichordata

Q4) Explain the concept of content Analysis. With suitable example explain the criteria used for content Analysis. **[15]**

OR

Explain the concept of curriculum and syllabus. Explain different methods of construction of curriculum. Distinguish between curriculum and syllabus.

munotes.in

Q5) What are the methods of teaching of Biology? With the help of following points explain the project method of teaching Biology. **[15]**

a) Nature

b) Method

c) Advantages

d) Limitations.

OR

Explain any three learning resources of Biology in detail. **[15]**

Q6) Answer in short (any two) : **[10]**

a) Discuss the correlation of Biology with chemistry and Geography.

b) Write any five disadvantages of Laboratory method.

c) Write five objectives of Biology at Higher Secondary level.

d) Enlist external criteria of Text Book Analysis of Biology.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

जीवशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) अनावृत्तबीजी आणि आवृत्तबीजी यांतील फरक स्पष्ट करा. [5]

ब) उभयचर वर्गाची 5 वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [5]

क) पक्षीवर्गाची 5 वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [5]

किंवा

अ) नामनिर्देशित सुबक आकृतीसह फुलाची रचना स्पष्ट करा.

ब) उदाहरणासहित उपयोगी सूक्ष्मजीव स्पष्ट करा.

क) वनस्पती पेशी आणि प्राणीपेशीची नामनिर्देशित सुबक आकृती काढा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) परिसंस्थेची संकल्पना आणि घटक लिहा.

ब) जैवतंत्रज्ञानाचे 5 उपयोग स्पष्ट करा.

क) एडस् (AIDS) विषयी टीप लिहा.

ड) अन्नस्तूप (Food Pyramid) सुबक नामनिर्देशित आकृतीसह स्पष्ट करा.

इ) मधुमक्षिकापालन विषयी थोडक्यात लिहा.

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा. [10]

अ) .... ही मानवी शरीराची सर्वात मोठी ग्रंथी आहे.

i) स्वादुपिंड (Pancreas) ii) यकृत (Liver)

iii) लाळग्रंथी (Salivary gland) iv) थायरॉइड (Thyroid)

ब) किण्वचे (Yeast) प्रजनन साधारणत: .... पद्धतीने होते.

i) कलिकायन ii) खंडीभवन

iii) लैंगिक प्रजनन iv) शाखीय प्रजनन

munotes.in

क) डी. एन्. ए रेणूच्या (DNA molecule) डबल हेलिक्स मॉडेलची (Double Helix model) रचना .... यांनी मांडली.

i) Friedrich Miescher

ii) James Watt

iii) James Watson and Francis Crick

iv) Edison

ड) .... हा फुलाचा स्त्री प्रजनन भाग आहे.

i) अंडाशय (Ovary) ii) स्त्रीकेसर (Stigma)

iii) स्टॅमेन (Stamen) iv) दलपुंज (Carpel)

इ) खालीलपैकी .... हे पेशीअंगक प्राणीपेशीमध्ये नसते.

i) रिक्तिका (Vacuole) ii) पेशीआवरण (Cell membrane)

iii) केंद्रक (Nucleus) iv) पेशीभित्तिका (Cell wall)

फ) रेशीम किड्यांचे पालन आणि रेशीम निर्मिती यांस .... म्हणतात.

i) मधुमक्षिकापालन (Apiculture)

ii) फलोत्पादन (Horticulture)

iii) रेशीमउद्योग (Sericulture)

iv) लॅक कल्चर (Lac Culture)

munotes.in

च) खालीलपैकी .... हे सहजीवी जावाणू (Symbiotic Bacteria) आहेत.

i) लॅक्टोबॅसिलाय ii) रायझोबिअम

iii) किण्व iv) क्लॉस्ट्रिडिअम

छ) शाकाहारी हे मनोऱ्याच्या (Pyramid) .... पातळीत येतात.

i) उत्पादक ii) तृतीय पोषण पातळी

iii) प्रथम पोषण पातळी iv) द्वितीय पोषण पातळी

ज) .... यांस ऊर्जानिर्मितीचे केंद्र म्हणतात.

i) तंतूकणिका (Mitochondria) ii) केंद्रक (Nucleus)

iii) रिक्तिका (Vacuoles) iv) पेशीआवरण (Cell Membrane)

झ) संधीयुक्त उपांगे हे .... या संघाची वैशिष्ट्ये आहेत.

i) संघ ॲनिलिडा ii) संघ आर्थ्रोपोडा

iii) संघ मोलुस्का iv) संघ हेमिकॉरडेटा

प्रश्न 4) आशय विश्लेषणाची संकल्पना स्पष्ट करा. आशय विश्लेषणासाठीचे निकष योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यांच्या संकल्पना स्पष्ट करा. अभ्यासक्रम रचनेच्या विविध पध्दती स्पष्ट करा. अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यांतील फरक स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) जीवशास्त्र अध्यापनाच्या पध्दती कोणत्या? जीवशास्त्र अध्यापनाची प्रकल्प पध्दती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरूप

ब) कार्यपध्दती

क) फायदे

ड) मर्यादा

किंवा

जीवशास्त्राचे कोणतेही तीन अध्ययनस्त्रोत सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (फक्त दोन) **[10]**

अ) जीवशास्त्राच्या रसायनशास्त्र आणि भूगोलाशी असणाऱ्या समवायाची चर्चा करा.

ब) प्रयोगशाळा पध्दतीच्या कोणत्याही पाच मर्यादा (तोटे) लिहा.

क) उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राची पाच उद्दिष्टे लिहा.

ड) जीवशास्त्राच्या पाठ्यपुस्तकाच्या विश्लेषणाच्या बाह्य निकषांची यादी करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

HOME SCIENCE

[Max. Marks :80

Q1) a) Explain the functions of carbohydrates and write its resources. **[7]**

b) Explain the methods of laundering. **[8]**

OR

a) Write the classification of stains and process of stain removal. **[7]**

b) Explain in detail about nutrients in foods. **[8]**

Q2) Write short notes on (Any 3) **[15]**

a) Write any five principles of development.

b) Define work simplification and write its importance.

c) Discuss the ways for improving family income.

d) Explain the concepts of development.

e) Write the characteristics of time.

munotes.in

Q3) Define the terms. **[10]**

a) Proximodistal Law of development

b) Conception

c) Heredity

d) Motor development

e) Infancy

f) Foods

g) Nutrition

h) Work simplification

i) Textile Science

j) Weaving

Q4) Explain the objectives of Home Science education and explain it with examples to achieve these objectives . **[15]**

OR

Explain the different teaching methods of homescience education. With its characteristics and merits. **[15]**

Q5) Explain how will you inculcate the values of Home Science education in students. **[15]**

OR

Write in detail about structure and maintenance of food Science and textile science laboratories of Home Science. **[15]**

Q6) Solve any 2 of the following. **[10]**

a) Write the importance of the Home Science education in School education.

b) Write down the qualities. Home Science teacher.

c) Explain the correlation of physiology with Home Science education.

d) Explain the importance of Mechanical Teaching methods of Home Science.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

गृहविज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) कर्बोदकांची कार्ये लिहून स्त्रोतांविषयी विस्तृत लिहा. [7]

ब) धुलाईच्या पध्दती विस्तृत स्पष्ट करा. [8]

किंवा

अ) डागांचे वर्गीकरण लिहून काढण्याच्या पध्दती लिहा. [7]

ब) अन्नाचे पोषक घटक स्पष्ट करा. [8]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) विकासाची कोणतेही पाच तत्वे स्पष्ट करा.

ब) कार्यसरलीकरणाची व्याख्या लिहून महत्व स्पष्ट करा.

क) कौटूंबिक उत्पन्न वाढविण्याचे मार्ग यावर चर्चा करा.

ड) विकासाच्या संकल्पना स्पष्ट करा.

इ) वेळेची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 3) संज्ञा स्पष्ट करा. [10]

अ) अक्षानुवर्ती विकास

ब) गर्भधारणा

क) अनुवंश

ड) कारक विकास

इ) शैशवावस्था

फ) अन्न

य) पोषण

र) कार्यसरलीकरण

ल) वस्त्रशास्त्र

व) विण

munotes.in

प्रश्न 4) शालेय अभ्यासक्रमात गृहविज्ञान शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहुन ती साध्य करण्यासाठी तुम्ही कसा प्रयत्न कराल सोदाहरण लिहा. **[15]**

किंवा

गृहविज्ञान शिक्षणाच्या विविध पद्धती सांगुन त्याची वैशिष्ट्ये, आणि फायदे लिहा. **[15]**

प्रश्न 5) गृहविज्ञान अध्यापनाची मूल्ये रुजविण्यासाठी कसे प्रयत्न कराल. **[15]**

किंवा

गृहविज्ञानाच्या अन्नशास्त्र आणि वस्त्रशास्त्र ह्या प्रयोग शाळेंची मांडणी आणि देखभाल ह्या विषयी टिप्पणी लिहा. **[15]**

प्रश्न 6) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **[10]**

अ) शालेय स्तरावर गृहविज्ञान शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.

ब) गृहविज्ञान अध्यापनाची गुण वैशिष्ट्ये लिहा.

क) गृहविज्ञानाचा शरीरशास्त्राशी असलेला सहसंबंध स्पष्ट करा.

ड) गृहविज्ञानाच्या तांत्रिक अध्ययन स्त्रोतांचे महत्व स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

COMMERCE

[Max. Marks :80

Q1) Write the definition of Departmental store and super market shop. Distinguish between departmental stores and super market shop. **[15]**

OR

Define co-operative society. Explain its merits and demerits. **[15]**

Q2) Answer <u>any three</u> of the following questions : **[15]**

a) Explain in details the importance of management.

b) Define marketing. Explain functions of marketing.

c) What is channel of distribution? Explain various types of channel of distribution.

d) Explain the levels of management.

e) Explain the five principle of mental revolution.

Q3) A) Select the proper option from the options given below and rewrite the sentences. **[5]**

i) Joint Venture is a _______ partnership.

(permenant, long-term, short-term)

ii) To help to level management in co-ordinating the activites if the function of ______ level management.

(middle, lower, supervisory)

iii) Registration of partnership firm is _______ in Maharashtra.

(non-compulsory, compulsory, voluntary)

iv) Management principles influence ________.

(organization, government, human behaviour)

v) Physical, financial and human resources to develop productive relationship is a _____ function.

(staffing, directing, organizing)

munotes.in

B) Match the correct pairs. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Private Company	a)	One member one Vote
ii)	Co-operative society	b)	1932
iii)	Registration of a company	c)	51% share capital.
iv)	Government company	d)	1956
v)	Joint stock company	e)	Maximum 50 members
		f)	Compulsory

Q4) What are the qualities of a good teacher? Which special qualities are required for commerce Teacher. Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain 'Field Visit method' with the help of the following points. **[15]**

a) Meaning and nature

b) Merits and demerits

c) Application in teaching of commerce.

Q5) Explain importance of commerce subject in daily life? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the need and Importance of learning resources. What are the difference of Traditional learning resources and Technology based learning resources. **[15]**

Q6) Answer any two of the following : **[10]**

a) What is correlation? Explain correlation between commerce and Geography.

b) State the importance of structure of commerce.

c) What are the advantages and limitations of 'Lecture Method'

d) Prepare five questions to evaluate the content of the unit 'Forms of Business Organizations'.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

वाणिज्य

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) एकछती दुकान आणि सुपर बाजाराची व्याख्या लिहा. एकछती दुकान आणि सुपरबाजार यातील फरक स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

सहकारी संस्थेची व्याख्या सांगूण फायदे-तोटे स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) व्यवस्थापनाचे महत्व सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) विपणनाची व्याख्या सांगा. विपणनाची कार्ये स्पष्ट करा.

क) वितरण वाहिनी म्हणजे काय? वितरण वाहिनींचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

ड) व्यवस्थापनाचे स्तर स्पष्ट करा.

इ) मासिक क्रांतीचे तत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) खालील दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा. **[5]**

i) संयुक्त उपक्रम ही .... स्वरुपाची भागीदारी होय.

(कायमस्वरुपी, दीर्घकालीन, अल्पकालीन)

ii) उच्चस्तरीय व्यवस्थापनाला विविध कार्याचा समन्वय करण्यासाठी मदत करणारे व्यवस्थापन म्हणजे .... स्तर व्यवस्थापन.

(मध्य, कनिष्ठ, पर्यवेक्षीय)

iii) महाराष्ट्रात भागीदारीची नोंदणी .... आहे.

(बिगर सक्तीची, सक्तीची, ऐच्छिक)

iv) व्यवस्थापनाची तत्त्वे .... प्रभाव टाकतात.

(संघटनांवर, सरकारवर, मानवी वर्तणुकीवर)

v) उत्पादनशील नातेसंबंध विकसित करण्यासाठी शारीरिक, आर्थिक आणि मानवी साधनांचे .... कार्य आहे.

(कर्मचारी व्यवस्थापन, निर्देशन, संघटन)

munotes.in

ब) योग्य जोड्या जूळवा. [5]

गट 'अ'		गट 'ब'	
i)	खाजगी कंपनी	अ)	एक सभासद हक मत
ii)	सहकारी संस्था	ब)	1932
iii)	कंपनीची नोंदणी	क)	51% भागभांडवल
iv)	सरकारी कंपनी	ड)	1956
v)	संयुक्त भांडवली संस्था	इ)	जास्तीत जास्त 50 सभासद
		फ)	सक्तीचे

प्रश्न 4) चांगल्या शिक्षकाचे गुणविशेष कोणते? वाणिज्याच्या शिक्षकाच्या अंगी कोणते विशेषगुण असणे आवश्यक आहे ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

'क्षेत्र भेट पद्धती' खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

अ) अर्थ आणि स्वरूप

ब) गुण आणि दोष

क) वाणिज्य अध्यापनातील उपयोजन

प्रश्न 5) दैनंदिन जीवनातील वाणिज्य विषयाचे महत्त्व उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अध्ययन स्त्रोताची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. पारंपारिक अध्ययन स्त्रोत आणि तंत्रज्ञान आधारित स्त्रोत यातील फरक उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. [10]

अ) समवाय म्हणजे काय? वाणिज्य आणि भूगोल या विषयातील समवाय स्पष्ट करा.

ब) वाणिज्याच्या संरचनेचे महत्व विशद करा.

क) 'व्याख्यान' पद्धतीचे फायदे आणि मर्यादा कोणत्या?

ड) 'व्यवसाय संघटना' ह्या घटकाच्या आशयाचे मूल्यमापन करण्यासाठी पाच प्रश्न तयार करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

PSYCHOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) What is psychology? Explain Cognitive, Developmental Social branches of psychology. **[15]**

OR

Explain experimental method with following points. **[15]**

a) Meaning and Nature

b) Merits and demerits

c) Educational implication

Q2) Write short notes on following questions (any three) **[15]**

a) Explain the principles of perception

b) Explain factors affecting memory & forgetting.

c) How will you use techniques of stress management to resolve stress of your students?

d) Explain the types of Attention.

e) Explain the concept of psychological disorders.

Q3) A) Fill in the blanks by choosing the appropriate words from the bracket. **[5]**

i) Psychology is the science of ______.

a) Soul b) Behaviour

c) Mind d) Consciousness

ii) Observation is controlled condition is known as _______.

a) Experiment b) Survey

c) Science d) Case Study

iii) Unconscious motives is gives by _______.

a) Maslow b) Murry

c) Freud d) Wundt

iv) _______ Psychology is the study of Higher mental process that is perception, memorising, and thinking.

a) Social b) Biological

c) Cognitive d) Clinical

v) _________ proposed a hierarchy of need to accounts for the range of human motivation.

a) Roberts plutchik b) Abraham maslow

c) David winter d) J. B. Watson

munotes.in

B) Match the pairs proper. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Wheel of emotions	a)	Ulric Neisser
ii)	Cognitive Perspective	b)	Carl Rogers
iii)	Humanistic Perspective	c)	Ebbinghaus
iv)	Naturalistic observation	d)	Robert Plut Chik
v)	forgotting	e)	Jane Good all
		f)	MC Dougall

Q4) Explain relation of psychology subject with following subjects with suitable examples. **[15]**

a) Philosophy

b) Economic

c) Biology

d) Computer science

e) Law and criminology

OR

Explain case study method of psychology with using following points.

a) Meaning and nature

b) Merits

c) Demerits

d) Educational implication

Q5) Explain the concept and need of content analysis. Explain the steps of content analysis of any one unit with suitable example. **[15]**

OR

Explain the concept of core elements. What are the core elements? How will you inculcate scientific temper among students.

munotes.in

Q6) Write short notes of following questions. (any two) **[10]**

a) Write advantages of observation method.

b) Write importance of psychological tests.

c) Explain importance of the psychology.

d) Explain relation of the subject psychology with education.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

मानसशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) मानसशास्त्र म्हणजे काय? मानसशास्त्राची बोधात्मक, वैकासिक आणि सामाजिक या शाखा स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मानसशास्त्राची प्रायोगिक पद्धती खालील मुदद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अर्थ आणि स्वरूप

ब) गुण आणि मर्यादा

क) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) अवबोधाची तत्त्वे स्पष्ट करा.

ब) स्मरण आणि विस्मरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

क) तुमच्या विद्यार्थ्यांचा ताण कमी करण्यासाठी ताण व्यवस्थापनाच्या तंत्राचा वापर कसा कराल?

ड) अवधानाचे प्रकार स्पष्ट करा.

इ) मानसशास्त्रीय विकृतीची संकल्पना स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 3) अ) दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) मानसशास्त्र हे .... शास्त्र आहे.

अ) आत्म्याचे ब) वर्तनाचे

क) मनाचे ड) अबोधावस्थेचे

ii) नियंत्रित वातावरणातील निरीक्षण म्हणजे .... होय.

अ) प्रयोग ब) सर्वेक्षण

क) शास्त्र ड) वृत्तेतिहास

iii) अबोध प्रेरणेची संकल्पना .... यांनी मांडली.

अ) मॅस्लो   ब) मरे

क) फ्राईड   ड) वुंट

iv) .... मानसशास्त्रात उच्च मानसिक प्रक्रिया जसे संवेदन, स्मरण, आणि विचार यांचा अभ्यास केला जातो.

अ) सामाजिक   ब) जीवशास्त्रीय

क) बोधात्मक   ड) चिकित्सा

v) .... याने गरजेच्या प्रेरणेची वर्चस्व श्रेणी सांगितली.

अ) रॉबर्ट प्लुटचिक   ब) अब्राहम मॉस्लो

क) डेव्हिड विन्टर   ड) जे. बी. वाटसन

ब) योग्य जोड्या जुळवा **[5]**

	गट 'अ'		गट 'ब'
i)	भावनांचे चक्र	अ)	अलरिस वेसर
ii)	बोधात्मक परिदृश्य	ब)	कार्ल रॉजर्स
iii)	मानवतावादी परिदृश्य	क)	एबिंगहॉस
iv)	नैसर्गीक निरीक्षण	ड)	रॉबर्ट प्लूटचिक
v)	विस्मरण	इ)	जेन गुडॉल
		फ)	मॅक्डयुगल

प्रश्न 4) मानसशास्त्र विषयाचा खाली दिलेल्या विषयाशी संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

अ) तत्त्वज्ञान

ब) अर्थशास्त्र

क) जीवशास्त्र

ड) संगणकशास्त्र

इ) कायदा व गुन्हेगारी शास्त्र

किंवा

मानसशास्त्राची व्यक्तिअभ्यास पद्धती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ आणि स्वरुप   ब) गुण

क) दोष   ड) शैक्षणिक उपयोजन

munotes.in

प्रश्न 5) आशय विश्लेषणाची संकल्पना आणि गरज स्पष्ट करा. कोणत्याही एका घटकाच्या आशय विश्लेषणाचे टप्पे उदाहरणासहित स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

गाभाघटक संकल्पना स्पष्ट करा. गाभाघटक कोणते आहेत. मानसशास्त्र अध्यापनातून वैज्ञानिक दृष्टीकोन तुम्ही कसा रुजवाल?

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) निरीक्षण पद्धतीचे फायदे लिहा.

ब) मानसशास्त्रीय चाचण्यांचे महत्त्व लिहा.

क) मानसशास्त्रीय प्रयोग शाळेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ड) मानसशास्त्राचा शिक्षणशास्त्राशी असलेला संबंध स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

PHILOSOPHY

[Max. Marks :80

Q1) a) Explain the nature and scope of Philosophy. **[8]**

b) Discuss the nature of Applied Ethics and bring out its significance in Teaching profession. **[7]**

OR

a) Describe the moral concepts : Right and Good. **[8]**

b) Explain 'Logic' as branch of Philosophy. **[7]**

Q2) Write short notes on any three of the following : **[15]**

a) Definition of knowledge

b) Western Empiricism.

c) Deterrent theory of Punishment

d) Moral pre-suppositions of punishment

e) The pragmatic theory of Truth

munotes.in

Q3) Fill in the blanks with suitable option. **[10]**

i) Indian Darsana is divided into _________ types.

(1, 2, 3, 4)

ii) Metaphysics is study of __________.

(Reality, beauty, Conduct, Argument)

iii) Which of the following philosopher doesn't belongs to Empiricism?

(Spinoza, Locke, Berkeley, Hume)

iv) Who proposed 'Mind is blank state'?

(Hume, Kant, Locke, Descaste)

v) According to Vedic Darsana there are ______ no of Asramas.

(2, 3, 4, 5)

vi) Pragmatic theory of Truth seeks relation between knowledge claim and ________.

(Output, Consistency, Coherence, Beauty)

vii) There are __________ no of theories of punishment.
(2, 3, 4, 5)

viii) ___________ is father of Traditional Logic.
(Kant, aristotle, hume, Berkeley)

ix) Virtue is ________ concept.
(Aesthetical, Moral, Legal, Social)

x) 'Panchavyavi Vakya' is part of ___________.
(Ethics, Logic, Metaphysics, Epistemology)

Q4) Discuss in detail various methods of teaching philosophy. **[15]**

OR

What are the objectives of teaching philosophy in Higher secondary school curriculum? **[15]**

Q5) Write an essay on 'Core elements' and values' in philosophy. **[15]**

OR

Explain why content analysis and revision of syllabus is required in philosophy? **[15]**

Q6) Write short notes on any two of the following **[10]**

a) The relation of philosophy with psychology

b) 'Lecture' as method of teaching philosophy

c) structure of philosophy

d) Nation of 'Darsana'

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

तत्वज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) तत्त्वज्ञान विषयाचे स्वरूप आणि व्याप्ती सांगा. **[8]**

ब) उपयोजित नीतीशास्त्राचे स्वरूप सांगून शिक्षणक्षेत्रातील तिचे महत्व स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) पुढील नैतिक संकल्पना विशद करा : योग्य आणि उचित **[8]**

ब) 'तर्कशास्त्र' एक तत्वज्ञानाची शाखा म्हणून स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनावर टिपा लिहा. **[15]**

अ) ज्ञानाची व्याख्या

ब) पाश्चात्य अनुभववाद

क) शिक्षेचा प्रतिबंधात्मक सिध्दान्त

ड) शिक्षेची नैतिक पूर्वग्रहीतके

इ) सत्यतेचा फलप्रामाण्यवादी सिध्दान्त

प्रश्न 3) योग्य पर्यायाने रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

i) भारतीय दर्शनांचे वर्गीकरण .... प्रकारे केले जाते.
(1, 2, 3, 4)

ii) सद्‌वस्तुशास्त्रात .... चा अभ्यास केला जातो.
(वास्तव, सौंदर्य, आचरण, युक्तीवाद)

iii) खालीलपैकी कोणता तत्वज्ञ हा अनुभववादाशी संबंधित नाही?
(स्पिनोझा, लॉक, बर्कले, ह्युम)

iv) 'मन ही कोरी पाटी आहे' असे मत कोणी मांडले?
(ह्युम, कान्ट, लॉक, देकार्त)

v) वेदिक दर्शनानुसार .... इतकी आश्रमांची संख्या आहे.
(2, 3, 4, 5)

vi) फलप्रामाण्यवादी सिध्दान्तानुसार ज्ञानप्रतिज्ञेचा .... शी संबंध असतो.
(प्राप्ती, सुसंगती, सुसंवाद, सौदर्य)

vii) शिक्षेच्या सिध्दान्ताची संख्या .... इतकी आहे.
(2, 3, 4, 5)

munotes.in

viii) .... हा पारंपारिक तर्कशास्त्राचा जनक आहे.

(कान्ट, ॲरिस्टॉटल, ह्युम, बर्कले)

ix) सद्‌गुण .... ही संकल्पना आहे.

(सौदर्यविषयक, नैतिक, कायदेशीर, सामाजिक)

x) 'पंचावयवीवाक्य' .... चा घटक असतो.

(नीतीशास्त्र, तर्कशास्त्र, सद्वस्तुशास्त्र, ज्ञानशास्त्र)

प्रश्न 4) तत्त्वज्ञान अध्यापनाच्या विविध पध्दती सविस्तरपणे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

उच्च माध्यमिक पातळीवरील अभ्यासक्रमात तत्वज्ञान शिकविण्याची उद्दिष्टे सांगा.

प्रश्न 5) 'मूलतत्वे' आणि 'मुल्ये' या तत्वज्ञानातील संकल्पनांवर निबंध लिहा. **[15]**

किंवा

तत्वज्ञान विषयात आशय विश्लेषण आणि अभ्यासक्रम सुधारणेची गरज का पडते? स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोनावर टीपा लिहा. **[10]**

अ) तत्वज्ञान व मानसशास्त्र यांचा संबंध

ब) तत्वज्ञान अध्यापनातील 'व्याख्यान' पध्दती

क) तत्वज्ञानाची रचना

ड) 'दर्शन' संकल्पना

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SOCIOLOGY

[Max. Marks :80

Q1) Define Sociology. Discuss the scope and uses of Sociology. **[15]**

OR

Discuss the nature and structure of Sociology. **[15]**

Q2) Write notes on (Any 3) **[15]**

a) Characteristics of urban community

b) Farmer suicide : a social problem

c) Socialization process

d) Changing functions of family

e) Impact of industrialization on Indian Society

munotes.in

Q3) A) Fill in the blanks using correct option. **[5]**

i) Society is a __________ of Social relationship.
(System, Process, Nework, Activity)

ii) The Position that one inherits at birth is called ________ status.
(achieved, ascribed, regular, irregular)

iii) The term Sociology was first introduced by _______.
(E. Durkheim, August compte, G.S.Ghurye, Iravati Karve)

iv) Dr. B.R. Ambedkar was converted to __________.
(Hinduism, Buddhism, Bahai, Sikkhism)

v) Gram Panchayat is established at the ________ level.
(Block, District, Village, State)

B) Match the column **[5]**

	Column A		Column B
i)	Clan	a)	Belief in one God
ii)	Intrapersonal Communication	b)	Iravati Karve
iii)	Westernization	c)	Endogamous group
iv)	Islam	d)	Dr. M.N. Srinivas
v)	Caste	e)	Meditation
		f)	Exogamous group

Q4) Discuss the correlation of sociology with Economics and Political Science. **[15]**

OR

Discuss the objectives of teaching sociology at higher Secondary level. As a sociology teacher how will you develop gender equality in your students. **[15]**

Q5) Describe various learning resources in Sociology. Discuss the Positive impact of mass media. **[15]**

OR

Discuss various teaching methods in Sociology. **[15]**

Q6) Write short notes on (Any two) **[10]**

a) Importance of field visit in Sociology

b) Questionnaire as a source of data collection

c) Inculcation of Life skills in Sociology

d) Use of ICT in teaching Sociology

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

समाजशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) समाजशास्त्राची व्याख्या लिहा. समाजशास्त्राची व्याप्ती व उपयोगिता यावर चर्चा लिहा. [15]

किंवा

समाजशास्त्राचे स्वरुप आणि संरचना यावर चर्चा करा.

प्रश्न 2) टीपा लिहा (कोणतेही तीन) [15]

अ) शहरी समुदायाची वैशिष्ट्ये

ब) शेतकऱ्यांची आत्महत्या : एक सामाजिक समस्या

क) सामाजिकीकरण प्रक्रिया

ड) कुटुंबाची बदलती कार्ये

इ) औद्योगिकीकरणाचा भारतीय समाजावर परिणाम

munotes.in

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा पूर्ण करा. [5]

i) समाज हे सामाजिक संबंधाचे .... आहे.
(प्रणाली, प्रक्रिया, जाळे, क्रिया)

ii) जन्माने प्राप्त व्यक्तीच्या दर्जास .... दर्जा म्हणतात.
(संपादित, अर्पित, नियमित, अनियमित)

iii) समाजशास्त्र ही संज्ञा सर्वप्रथम .... ह्यांनी परिचयात आणली.
(इ. दुर्खिम, अगस्त कांत, जी एस घुर्यो, इरावती कर्वे)

iv) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ह्यांनी .... धर्माचा स्वीकार केला.
(हिंदू, बौद्ध, बहाई, शीख)

v) ग्राम पंचायतीची स्थापना .... पातळीवर केली जाते.
(ब्लॉक, जिल्हा, गांव, राज्य)

ब) जोडया लावा :– [5]

	स्तंभ अ		स्तंभ ब
i)	कुळ	अ)	एका देवावर विश्वास
ii)	आंतरव्यक्ती संप्रेषण	ब)	इरावती कर्वे
iii)	पाश्चातीकरण	क)	अंर्तविवाह समूह
iv)	इस्लाम	ड)	डॉ. एम. एन. श्रीनिवास
v)	जात	इ)	ध्यानधारणा
		फ)	बर्हिविवाह समूह

प्रश्न 4) समाजशास्त्राचा अर्थशास्त्र व राज्यशास्त्राची सहसंबंधाची चर्चा करा. **[15]**

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावर समाजशास्त्र अध्यापनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. समाजशास्त्राचे शिक्षक म्हणून तुमच्या विद्यार्थ्यांमधे लिंगभाव समानता कशी विकसित कराल.

प्रश्न 5) समाजशास्त्रातील अध्ययन स्त्रोत सविस्तर लिहा. प्रसार माध्यमांचा सकारात्मक परिणाम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समाजशास्त्राच्या विविध अध्ययन पद्धती लिहा.

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) समाजशास्त्रातील क्षेत्रभेटीचे महत्व

ब) प्रश्नावली : माहिती संकलनाचे साधन

क) समाजशास्त्रद्वारे जीवनकौशल्यांची रुजवणुक

ड) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा समाजशास्त्र अध्यापनात उपयोग

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

POLITICAL SCIENCE

[Max. Marks :80

Q1) Explain the structure, functions and powers of World Trade organisation. **[15]**

OR

What is globalisation? Explain impact of globalisation on India. **[15]**

Q2) Write answers in brief (any three) **[15]**

a) Right to equality

b) Federal Government

c) Impeachment

d) Secularism

e) Mandal commission

Q3) A) Fill in the blanks. **[5]**

i) On 26th January 1950, India became a _________ nation.

a) free b) autonomous

c) republic d) developed

ii) Arrested person must be produced within _______ hours before the judiciary.

a) 48 b) 24

c) 12 d) 36

iii) After disintegration of ________ cold war was over.

a) USA b) USSR

c) China d) Germany

iv) There are _________ members of SAARC.

a) 8 b) 9

c) 10 d) 7

v) In the city of _______ operation blue star was conducted.

a) Delhi b) Mumbai

c) Amritsar d) Bhopal

munotes.in

B) Match the following **[5]**

	Group A		Group B
i)	Right against exploitation	a)	5
ii)	Right to constitutional Remedies	b)	Approach the court for protection
iii)	Fundamental duties	c)	Regional organisation
iv)	Member of security council	d)	Respect to National Flag
v)	ASEAN	e)	Prohibition of bonded labour
		f)	97 subjects

Q4) What is Political science. Discuss objectives of teaching political science to the higher secondary level. **[15]**

OR

Explain the relations of political science subject with following subjects with appropriate examples. **[15]**

a) History

b) Geography

c) Ethics

munotes.in

Q5) What kind of activities will you plan to inculcate values like and 'secularism' by teaching political science? **[15]**

OR

What are different methods of teaching political science? Which method will you use to teach. 'Human Rights' topic. Explain with examples. **[15]**

Q6) Write short answers (any two) **[10]**

a) Objectives of teaching political science.

b) Relation of political science with Education.

c) Limitations of Lecture method.

d) Various forms of Discussion method.

Total No. of Questions : 6]

राजनीति विज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) जागतिक व्यापार संघटनेची रचना, कार्ये व अधिकार स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

जागतिकीकरण म्हणजे काय? जागतिकीकरणाचा भारतावर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) समतेचा हक्क

ब) संघराज्य शासन

क) महाभियोग

ड) धर्मनिरपेक्षता

इ) मंडल आयोग

प्रश्न 3) अ) गाळलेले शब्द भरा. **[5]**

i) 26 जाने 1950 रोजी भारत .... देश झाला.

अ) स्वतंत्र ब) स्वायत्त

क) गणराज्य ड) विकसित

ii) अटक झालेल्या व्यक्तीस .... तासांमध्ये न्यायालयासमोर हजर करावे लागते.

अ) 48 ब) 24

क) 12 ड) 36

iii) .... च्या विघटनानंतर शीतयुद्ध संपले.

अ) अमेरिका ब) यु. एस. एस. आर.

क) चीन ड) जर्मनी

iv) सार्क मध्ये .... सभासद आहेत.

अ) 8 ब) 9

क) 10 ड) 7

v) .... या शहरात ऑपरेशन ब्ल्यू स्टार झाले.

अ) दिल्ली ब) मुंबई

क) अमृतसर ड) भोपाळ

munotes.in

ब) जोड्या लावा. [5]

गट 'अ'		गट 'ब'	
i)	शोषणाविरूद्धचा हक्क	अ)	5
ii)	घटनात्मक उपाययोजनेचा हक्क	ब)	संरक्षणासाठी न्यायालयाकडे धाव
iii)	मूलभूत कर्तव्ये	क)	प्रादेशिक संघटना
iv)	सुरक्षा समितीचे सभासद	ड)	राष्ट्रध्वजाचा मान
v)	आशियान	इ)	वेणबिगारीला बंदी
		फ)	97 विषय

प्रश्न 4) राज्यशास्त्र म्हणजे काय? उच्च माध्यमिक स्तरावर राज्यशास्त्र विषय शिकविण्याची उद्दिष्टयांची चर्चा करा. [15]

किंवा

राज्यशास्त्र विषयाचा खालील विषयांशी असणारा संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा.

अ) इतिहास

ब) भूगोल

क) नीतीशास्त्र

प्रश्न 5) राज्यशास्त्र अध्यापनाद्वारे 'समता' आणि 'धर्मनिरपेक्षता' ही मूल्ये रुजविण्यासाठी कोणते उपक्रम राबवाल? [15]

किंवा

राज्यशास्त्र शिकविण्याच्या विविध पद्धती कोणत्या? 'मानवी हक्क' हे प्रकरण शिकविण्यासाठी तुम्ही कोणती पद्धती वापराल? उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

अ) राज्यशास्त्र विषय शिकविण्याची उद्दिष्टये

ब) राज्यशास्त्र व शिक्षणशास्त्र यांचा संबंध

क) व्याख्यान पद्धतीच्या मर्यादा

ड) चर्चा पद्धतीचे विविध प्रकार

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

LOGIC

[Max. Marks :80

Q1) Explain the modern view of proposition. Write the difference between **[15]**

a) Simple and compound proposition.

b) Truth and validity

OR

Explain in detail about conditional proof with appropriate example. **[15]**

Q2) Write short answer on (any three) : **[15]**

a) Ostensive definition and extensive definition with example.

b) Construct and explain the Venn Diagram for the following

i) Some Pens are red.

ii) All men are mortal.

c) Square of opposition of proposition.

d) Explain and discuss Kinds of Definition.

e) Explain formal Ground of Induction.

munotes.in

Q3) Fill in the blanks with suitable option given. **[10]**

i) $p \vee q$ is _____ proposition.

(implicative, disjunctive, conjunctive)

ii) How many truth values are there in the proposition ______

(two, three, four)

iii) _______ is not the condition of decision procedure.

(Reliability, Neutrality, Finite)

iv) If Amar do handwork then he will be successful. The form of this argument is _________.

($p \vee q$, $p \cdot q$, $p \supset q$)

v) Truth tree method can be used as testing the __________ of arguments.

(Validity, Reliability, Objectivity)

vi) '≡' is the symbol for ______.

(disjunction, equivalence, conjunction)

vii) The subject and the predicate are called ______.

(quantity, variable, terms)

viii) 'Some scientists are philosophers' is _______proposition.

(A ,E, I, O)

ix) 'a,b,c' are propositional _______.

(variables, constants, none of these)

x) When we deny a contingency, we get

(tautology, contradiction, none of these)

Q4) What is the nature of logic? Explain the advantages and limitations of logic in teaching learning process. **[15]**

OR

What is deductive method? How will you help students in using this method of learning? **[15]**

Q5) What is the concept of curriculum and syllabus. Show difference between curriculum and syllabus with example. **[15]**

OR

Explain what are the learning resources? Explain its types in detail according to you which learning resources are more useful for teaching learning of logic subject. **[15]**

Q6) Write short answers on (any two) : **[10]**

a) Merits of inductive method.

b) Chronological method of construction of curriculum with example.

c) Method of analysis

d) Technological learning resources.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

तर्क शास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) विधानांचा आधुनिक दृष्टीकोन स्पष्ट करा. पुढील फरक लिहा. **[15]**

अ) सरल आणि संयुक्त विधान

ब) सत्यता आणि वैधता

किंवा

योग्य उदाहरणांच्या साहाय्याने सोपाधिक सिद्धता सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणत्याही दोन) **[15]**

अ) निर्देशात्मक व उदाहरणात्मक व्याख्या

ब) खालील विधानांच्या व्हेन आकृत्या काढून स्पष्ट करा.

i) काही पेन लाल असतात

ii) सर्व माणसे मर्त्य असतात

क) विधान प्रतियोग चौरस.

ड) व्याख्यांचे प्रकार सांगा व चर्चा करा.

इ) विगमनाचे आकारिक आधार सांगा.

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

i) $p \vee q$ हे .... विधान आहे.

(व्यंजन, वैकल्पिक, संधी)

ii) विधानामध्ये एकूण किती सत्यतामूल्ये असतात.

(एक, तीन, चार)

iii) .... ही निर्णय पध्दतीची अट नाही

(विश्वासार्हता, नैसर्गिकता, अनंतता)

iv) 'जर अमरने कष्ट केले तर तो यशस्वी होईन.' या विधानाचे चिन्हांकण .... असे होईल.

($p \vee q$, $p.q$, $p \supset q$)

v) सत्यता वृक्ष पद्धती यक्तिवादांची .... चाचणी घेण्यासाठी वापरली जाऊ शकते का?

(वैधता, विश्वासार्हता, वस्तुनिष्ठता)

munotes.in

vi) '≡' हे चिन्ह .... साठी वापरले जाते.
(वैकल्पिक, सममूल्य, संधी)

vii) उद्देश आणि विधेय यांना ...... म्हटले जाते
(प्रमाण, चरे, पद)

viii) 'काही वैज्ञानिक तत्त्वज्ञ असतात' हे .... विधान आहे.
(A,E,I,O)

ix) 'a,b,c' हे विधनीय .... आहेत.
(चरे, अचरे, यापैकी नाही)

x) जेव्हा आपण एखादे विधान नाकारतो तेव्हा आपणाला .... मिळते.
(सर्वत:सत्य, सर्वत:असत्य, यापैकी नाही)

प्रश्न 4) तर्कशास्त्राचे स्वरुप काय आहे? अध्यापन आणि अध्ययन प्रक्रियेतील तर्कशास्त्राचे फायदे आणि मर्यादा सांगा. **[15]**

किंवा

निगमन अध्ययन पद्धती म्हणजे काय? या पद्धतीचा वापर तुम्ही विद्यार्थ्यांसाठी कसा कराल.

प्रश्न 5) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम ह्या संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करून त्यांच्यातील फरक उदाहरणांच्या साह्याने स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अध्ययनाचे स्त्रोत कोणते? अध्ययन स्त्रोतांचे प्रकार सांगून तुमच्या मते कोणते स्त्रोत अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेत जास्त उपयुक्त आहेत ते सांगा.

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) **[10]**

अ) वैगमनिक पद्धतीचे फायदे.

ब) अभ्यासक्रम रचनेची कालनिहाय पध्दत्ती उदाहरणासहित सांगा.

क) विश्लेषणाची पद्धती.

ड) तंत्रज्ञानाधारित स्त्रोतांचे महत्व.

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **PHYSICAL EDUCATION**

[Max. Marks :80

Q1) Write down the definition, meaning and the concept of education in detail.**[15]**

OR

What is Physical Education? Explain the relationship between physical education and education in detail. **[15]**

Q2) Write a short answer for following questions (Any three) **[15]**

a) Describe ancient olympic in short.

b) Physical education in India : Hindu Period.

c) Describe the sports achievements of P.T. Usha.

d) Write down the objectives of Physical education.

e) Physical education trend in Germany.

Q3) A) Ture or False. **[5]**

a) National sports day of India is celebrated on 29 August.

b) The city olympia situated in Italy.

c) The olympic games formed a part of religious festival held in honour of God zeus.

d) Khashaba Jadhav was Wellknown player of wrestling.

e) Y.M.C.A. College of Physical education was started in 1920.

B) Match the pairs. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
a)	International Yoga day	i)	1896
b)	Olympic Flag	ii)	Cricket
c)	Sachin Tendulkar	iii)	Integration of continent
d)	Modern Olmpics	iv)	21 June
e)	SAI	v)	1984
		vi)	1894

munotes.in

Q4) Explain the principles of Framing syllabus of Physical education in detail. **[15]**

OR

Explain core element of Physical Education in detail. **[15]**

Q5) Explain lecture and demonstration method of teaching in Physical Education. **[15]**

OR

What is teaching & learning resources? How these resources enhance the quality of teaching and learning process? **[15]**

Q6) Answer the questions (any two) **[10]**

a) Merits of Seminar Method

b) Qualities of Physical Education teacher.

c) Types of learning resources.

d) Values in Physical Education

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

शारीरिक शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) शिक्षणाची व्याख्या, अर्थ आणि संकल्पना सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

शारीरिक शिक्षण म्हणजे काय? शारीरिक शिक्षण व शिक्षण यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) प्राचीन ऑलिम्पीक थोडक्यात वर्णन करा.

ब) भारतातील शारीरिक शिक्षण : हिंदु काळ

क) पी. टी. उषा यांचे खेळातील प्राविण्यावाबतचे वर्णन करा.

ड) शारीरिक शिक्षणाची उद्‌दिष्ट्ये लिहा.

इ) शारीरिक शिक्षणाची जर्मनीतील वाटचाल.

प्रश्न 3) अ) चुक की बरोबर ते लिहा. **[5]**

अ) भारताचा राष्ट्रीय क्रीडा दीन हा 29 ऑगस्ट ला साजरा केला जातो.

ब) ऑलिम्पीया हे शहर इटलीमध्ये आहे.

क) ऑलिम्पीक खेळाची सुरुवात झ्युस देवाच्या धार्मिक सणाच्या पित्यर्थ्य झाली.

ड) खाशाबा जाधव हे कुस्तीचे महान खेळाडु होते.

इ) वाय. एम. सी. ए. शारीरिक शिक्षण महाविद्यालयाची सुरुवात 1920 मध्ये झाली.

ब) योग्य जोडया जुळवा : **[5]**

'अ' गट		'ब' गट
अ) आंतरराष्ट्रीय योग दिन	i)	1896
ब) ऑलिम्पीक ध्वज	ii)	क्रिकेट
क) सचिन तेंडुलकर	iii)	खंडीय एकसंधता
ड) आधुनिक ऑलिम्पीक	iv)	21 जुन
इ) साई (SAI)	v)	1984
	vi)	1994

munotes.in

प्रश्न 4) शारीरिक शिक्षणाचा अभ्यासक्रम तयार करताना लक्षात घ्यावयाची तत्वे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शारीरिक शिक्षणातील गाभा घटक सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) शारीरिक शिक्षण विषय शिकविताना वापरल्या जाणाऱ्या व्याख्यान व प्रात्यक्षिक अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अध्यापन व अध्ययन स्त्रोत म्हणजे काय? हे स्त्रोत अध्यापन व अध्ययनाची गुणवत्ता कशी वाढवतात ते लिहा.

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) परिसंवाद पद्धतीचे गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

ब) शारीरिक शिक्षण शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

क) शारीरिक शिक्षणातील अध्ययन स्त्रोताचे प्रकार लिहा.

ड) शारीरिक शिक्षणातील नितीमुल्ये.

mumotes.in

Total No. of Questions : 6]

YOGA EDUCATION

[Max. Marks :80

Q1) a) Explain the meaning and characteristics of Yoga. **[8]**

b) Write in details steps of Ashtang Yoga. **[7]**

OR

a) What is Yoga? Write in details historical periods in Indian history. **[8]**

b) Write in details difference between Exercise and Asana. **[7]**

Q2) Write in short for following questions (Any Three) **[15]**

a) Explain the effect of Yoga on posture.

b) How Yogic practices are useful for stability of mind, discuss.

c) Write in details about 'Prathyahar'.

d) Explain in details 'Trataka'

e) Write the general principles of Asanas?

Q3) A) Select the appropriate option and fill in the blanks. **[5]**

i) Yoga is a tradition of __________.

a) India b) China

c) Japan d) Indonessia

ii) Sthiram, Sukham, ________.

a) Dharanam b) Pranayam

c) Asanam d) Dukham

iii) Yoga word is derived from the Sanskrit root ____.

a) Aham b) Yam

c) Yuj d) Vam

iv) Yoga class should start with _______.

a) Warming up b) Jogging

c) Suryanamaskar d) Prayer

v) ________ is a 4th stage of Ashtanga Yoga.

a) Asana b) Prathyahar

c) Dharana d) Pranayam

munotes.in

B) Match the Pair : **[5]**

Group 'A'		Group 'B'	
i)	Tadasan	a)	Left Nostril
ii)	Dharna	b)	Uddyan
iii)	Prana	c)	Seven limb of Yoga
iv)	Ida Nadi	d)	Control positive Exulation
v)	Rechak	e)	Six limb of Yoga
		f)	Increase height

Q4) What is Yoga therapy? Write the details principles of preventive Yoga practice. **[15]**

OR

What is mind management? Explain Relation of Hatha yoga and Physical Harmony. **[15]**

Q5) Write in details content Analysis of Yoga. **[15]**

OR

Write in details different teaching methods for Yoga. **[15]**

Q6) Solve any two questions. **[10]**

a) Write about 'Annamay Kosha'.

b) Write in details principles of preventive yoga practice.

c) Write about Raja Yoga and Mental Harmony.

d) Write in details about 'Mantra'.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

योग शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) योगचा अर्थ लिहून वैशिष्ट्ये स्पष्ट लिहा. **[8]**

ब) अष्टांग योगच्या पायऱ्या स्पष्ट लिहा. **[7]**

किंवा

अ) योग म्हणजे काय? भारतीय इतिहासात आलेले योगचे ऐतिहासिक कालखंड लिहा. **[8]**

ब) 'आसन आणी व्यायाम' या मधील फरक सविस्तर लिहा. **[7]**

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतीही तीन) **[15]**

अ) योगचा शरीराच्या ठेवणीवर होणारा परिणाम स्पष्ट लिहा.

ब) मनाच्या स्थिरतेसाठी योग सराव कसा फायदेशीर ठरतो ते चर्चा करा.

क) प्रत्याहाराविषयी सविस्तर लिहा.

ड) त्राटकाविषयी सविस्तर लिहा.

इ) आसनाची सामान्य तत्वे लिहा.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागी योग्य पर्यायाचा शब्द भरुन वाक्य पुन्हा लिहा. **[5]**

i) योग ही .... ची परंपरा आहे.

अ) भारत ब) चीन

क) जपान ड) इंडोनेशिया

ii) स्थिरम्, सुखम्, ...

अ) धारणम् ब) प्राणायम

क) आसनम् ड) दूख:म्

iii) संस्कृत मधील .... या मूळ शब्दापासून योग शब्द तयार झाला आहे.

अ) अहम ब) यम

क) युज ड) वाम

munotes.in

iv) योग पाठाची सुरुवात .... ने करावी.

अ) वॉर्मिंगअप ब) जॉगींग

क) सुर्यनमस्कार ड) प्रार्थना

v) .... ही अष्टांगयोगची चौथी अवस्था आहे.

अ) आसन ब) प्रत्याहार

क) धारणा ड) प्राणायाम

ब) जोड्या जुळवा [5]

गट 'अ'	गट 'ब'
i) ताडासन	अ) डावी नाकपूडी
ii) धारणा	ब) उडड्यान
iii) प्राण	क) सत्पांगयोग
iv) ईडा नाडी	ड) सकारात्मक नियंत्रीत श्वास सोडणे
v) रेचक	इ) षठांग योग
	फ) उंची वाढ

प्रश्न 4) योग उपचार पद्धती म्हणजे काय? योग निवारणाची तत्वे सविस्तर लिहा. [15]

किंवा

मनाचे व्यवस्थापण म्हणजे काय? हटयोग आणि शारीरिक सूत्रबद्धता यांचा संबंध स्पष्ट लिहा.

प्रश्न 5) योगातील आशय विश्लेषणा बाबात विस्तृत लिहा. [15]

किंवा

योगसाठी विविध अध्यापन पद्धती सविस्तर लिहा.

प्रश्न 6) कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]

अ) 'अन्नमय कोष' याविषयी सविस्तर लिहा.

ब) योग निवारणाची तत्वे सविस्तर लिहा.

क) राजयोग आणी मानसिक सूत्रबद्धता विषयी लिहा.

ड) 'मंत्र' याविषयी सविस्तर लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **MUSIC & ART EDUCATION**

[Max. Marks :80

Q1) Describe the detailed contribution of Pt. Vishnu Digambar Paluskar to Indian Classical Music. **[15]**

OR

Give short description of the various forms of Music and write in detail about 'Carnatic Music System'. **[15]**

Q2) Attempt any three. **[15]**

a) Write down the classical information of *Raag Yaman*.

b) Write a short note on *Agra Gharana.*

c) Write a short note on *Gwalior Gharana*.

d) Write a short note giving proper examples of *Ghana instruments of Music*.

e) Write a short note on Light Music.

Q3) A) Match the pairs **[5]**

	A		B
i)	Thaat of Raag Bageshri	a)	Kalyan
ii)	Matras of Tritaal	b)	Bageshri
iii)	Divisions of Taal Dadra	c)	Sixteen
iv)	The first Matra of a taal	d)	Two
v)	Claps in Taal Dadra	e)	Sam
		f)	Kafi
		g)	One

B) Fill in the blanks. **[5]**

i) ______ has introduced the theory of Dakshinatya Thaat System.
(Sharangdev, Pt. Vyankatmakhi, Bharatrnuni)

ii) Taal Dadra consists of_______ Matras.
(6, 16, 10)

iii) _______ is the author of Sangit Ratnakar.
(Pt. V.D. Paluskar, Tansen, Sharangdev)

iv) The Kaal in trital is placed on ____ Matra.
(First, Ninth, Eighth)

v) Tutari is a _____ instrument.
(Stringed, Sushir, Ghana)

munotes.in

Q4) Describe Gurukul system of music education. **[15]**

OR

Describe the modern system of music education. **[15]**

Q5) Describe the structure and salient features of Music as a subject. **[15]**

OR

Describe Music and research. **[15]**

Q6) Attempt any Two. **[10]**

a) Musical instruments

b) Music therapy

c) Lesson Plan of teaching Music

d) Competence of a Music Teacher

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **संगीत आणि कला शिक्षण**

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) भारतीय संगीत प्रचार – प्रसाराच्या दृष्टिने पं. विष्णू दिगंबर पलुस्कर यांच्या कार्याची विस्तृत माहिती लिहा. **[15]**

किंवा

संगीताच्या विविध प्रकारांची थोडक्यात माहिती लिहून' कर्नाटक संगीत पद्धती' बद्दल विस्ताराने लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) यमन रागाची शास्त्रीय माहिती लिहा.

आ) आग्रा घराण्याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.

इ) ग्वाल्हेर घराण्याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.

ई) घनवाद्य प्रकाराचा थोडक्यात सोदाहरण परिचय द्या.

उ) सुगम संगीत प्रकाराचा थोडक्यात परिचय द्या.

प्रश्न 3) अ) जोड्या जुळवा. **[5]**

'अ' गट		'ब' गट	
i)	बागेश्री रागाचा थाट	अ)	कल्याण
ii)	त्रितालाच्या मात्रा	आ)	बागेश्री
iii)	दादरा तालाचे खंड	इ)	सोळा
iv)	तालाची पहिली मात्रा	ई)	दोन
v)	दादरा तालातील टाळ्या	उ)	सम
		ऊ)	काफी
		ऋ)	एक

ब) रिकाम्या जागा भरा **[5]**

i) दाक्षिणात्य थाट पद्धतीचा सिद्धांत .... यांनी मांडला.
(शारंगदेव, पं. व्यंकटमखि, भरतमुनि)

ii) दादरा तालात .... मात्रा असतात.
(6, 16, 10)

iii) संगीत रत्नाकर या ग्रंथाची निर्मिती .... यांनी केली होती.
(पं. वि. दि. पलुस्कर, तानसेन, शारंगदेव)

munotes.in

iv) त्रितालात .... मात्रेवर काल असतो.

(पहिल्या, नवव्या, आठव्या)

v) तुतारी हे .... वाद्य आहे.

(तत्, सुशिर, घन)

प्रश्न 4) संगीत शिक्षणाची गुरुकुल पद्धती या विषयावर विस्तृत चर्चा करा. **[15]**

किंवा

संगीत शिक्षणाची आधुनिक पद्धती या विषयावर विस्तृत विवेचन करा.

प्रश्न 5) संगीत विषय संरचनेचे स्वरुप आणि वैशिष्ट्ये या विषयी विस्ताराने लिहा. **[15]**

किंवा

संगीत व संशोधन या विषयाची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) संगीत वाद्ये

आ) संगीतोपचार

इ) संगीताचे पाठ नियोजन

ई) संगीत शिक्षकाच्या क्षमता

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **VALUE EDUCATION**

[Max. Marks :80

Q1) What is Value System? What is Holistic living? Explain the role of culture and civilization in value education. **[15]**

OR

What is the meaning of values? Explain the purpose of value education in detail. **[15]**

Q2) Solve any three. **[15]**

a) What is the concept of National Values?

b) What is the concept of Social Values?

c) Write down the nature of Indian values with the reference on Indian constitution.

d) Explain the role of value education to face the problem of untouchability.

e) What is the concept of Drug addiction? Suggest two remedies.

Q3) a) Write down the meaning of following social Evils in one sentence. **[5]**

i) Terrorism

ii) Corruption

iii) Dowary

iv) Domestic violence

v) Atrocities against women

b) Answer the following questions in one sentence. **[5]**

i) What is forgiveness?

ii) What is commitment?

iii) What is the significance of Positive thinking.

iv) Which values are termed as 'Personal Values'?

v) What is Sympathy?

munotes.in

Q4) What is the nature of values? Explain the place of values in school curriculum. **[15]**

OR

What are the objectives of teaching values in school curriculum? Explain the relation of values with education. **[15]**

Q5) Explain in detail the nature of content analysis of values. **[15]**

OR

Explain the nature of curriculum and syllabus of values. **[15]**

Q6) Solve any Two : **[10]**

a) How is the library method useful for value education.

b) Explain the discussion method of teaching values.

c) Explain the structure of values in short.

d) Write down the nature of core-elements in National Education Policy.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

मूल्य शिक्षण

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) मूल्य प्रणालि म्हणजे काय? मूल्य शिक्षणातील संस्कृती आणि सभ्यता यांची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मूल्यांचा अर्थ काय आहे? मूल्य शिक्षणाचे हेतू सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. **[15]**

अ) राष्ट्रीय मूल्य म्हणजे काय?

ब) सामाजिक मूल्य म्हणजे काय?

क) भारतीय संविधानानुसार भारतीय मूल्यांचे स्वरुप लिहा.

ड) अस्पृश्यतेच्या समस्येला सामोरे जाण्यासाठी मूल्य शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.

इ) मादक पदार्थांची व्यवसनाधिनता म्हणजे काय? त्यावर दोन उपाय सुचवा.

प्रश्न 3) अ) खालील सामाजिक समस्यांचे अर्थ एका वाक्यात लिहा. **[5]**

i) आतंकवाद

ii) भ्रष्टाचार

iii) हुंडा

iv) घरगुती हिंसाचार

v) महिलांवरील अत्याचार

ब) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. **[5]**

i) क्षमाशीलता म्हणजे काय?

ii) 'बांधिलकी' म्हणते काय?

iii) सकारात्मक विचारशीलतेचे महत्त्व काय आहे?

iv) 'वैयक्तिक मूल्ये' असे कोणत्या मूल्यांना समजले जाते.

v) सहानुभूती म्हणजे काय?

munotes.in

प्रश्न 4) मुल्यांचे स्वरुप काय आहे? शालेय अभ्यासक्रमातील मूल्यांचे स्थान स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शालेय अभ्यासक्रमातील मूल्याध्यापनाची उद्दिष्टे कोणती आहेत? मूल्यांचा शिक्षणा सोबत संबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) मुल्यांच्या आशय विश्लेषणाचे स्वरुप सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

मूल्यांच्या अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमाचे स्वरुप स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा **[10]**

अ) मूल्यशिक्षणासाठी ग्रंथालय पद्धती कशी उपयुक्त आहे?

ब) मूल्याध्यापनाची चर्चा पद्धती स्पष्ट करा.

क) मूल्यांची संरचना थोडक्यात स्पष्ट करा.

ड) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणातील गाभाभूत घटकांचे स्वरुप थोडक्यात लिहा.

munotes.in